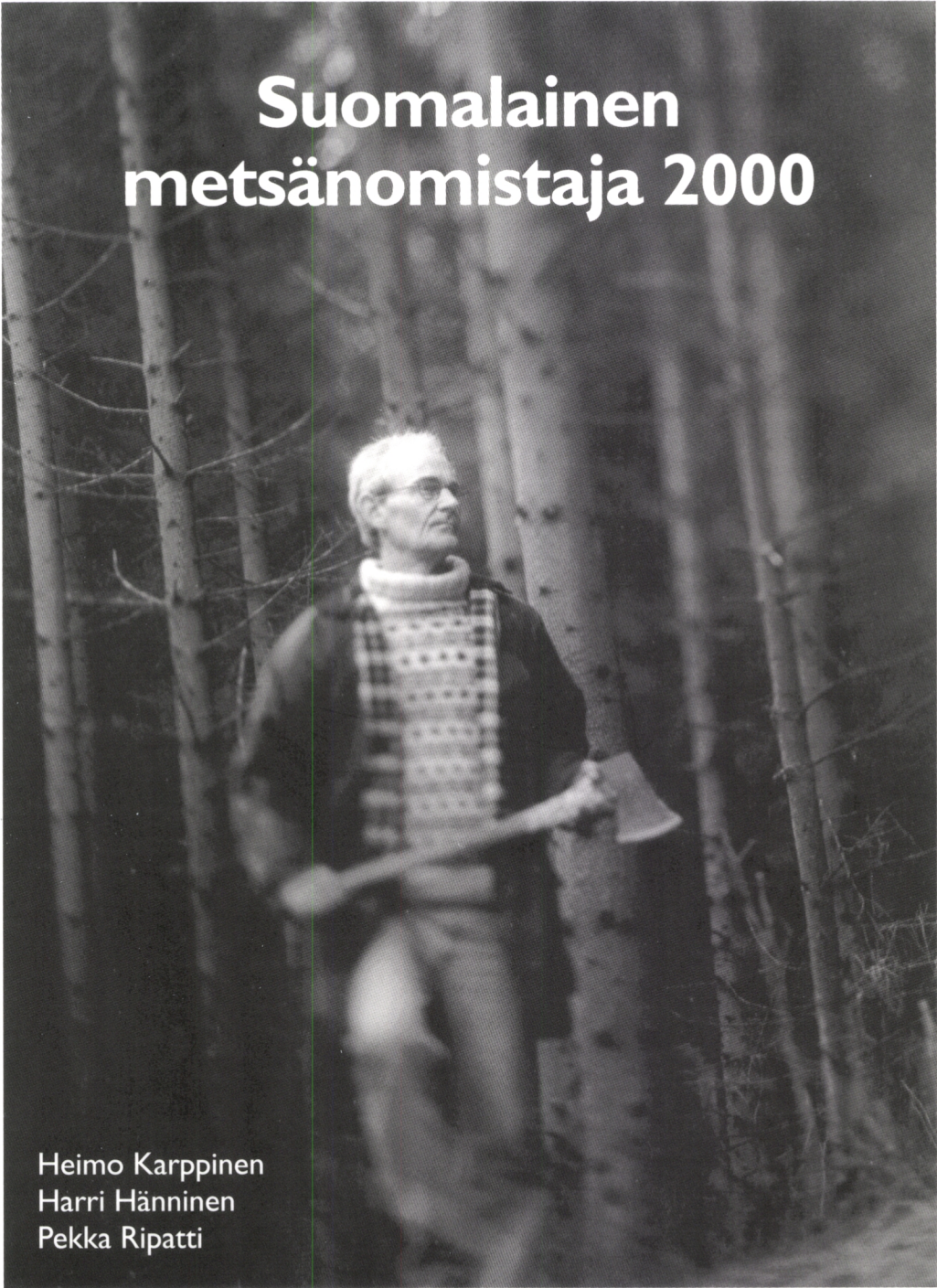

Suomalainen metsänomistaja 2000

Heimo Karppinen
Harri Hänninen
Pekka Ripatti

METSÄNTUTKIMUSLAITOKSEN TIEDONANTOJA 852, 2002

Suomalainen metsänomistaja 2000

Heimo Karppinen, Harri Hänninen ja Pekka Ripatti

Vantaan tutkimuskeskus
METLA

Karppinen, H., Hänninen, H. & Ripatti, P. 2002. Suomalainen metsänomistaja 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 852. 83 s. ISBN 951-40-1832-X, ISSN 0358-4283.

Tutkimuksessa tarkastellaan yksityismetsien omistusrakennetta, metsänomistuksen tavoitteita ja metsänomistajien käyttäytymistä sekä kuvataan näiden muutoksia 1990-luvulla. Tutkimusaineisto kerättiin vuonna 1999 valtakunnallisella postikyselyllä 4 819:ltä yli viiden hehtaarin metsälön omistajalta. Kyselyaineisto on osa Metsäntutkimuslaitoksessa kehitettyä yksityismetsätalouden seurantajärjestelmää, joka sisältää lisäksi rekisteritietoja metsäverotuksesta ja metsätalouden julkisten tukien käytöstä, tilakohtaiset puuston keskitilavuustiedot (valtakunnan metsien monilähdeinventointi) ja kunnittaiset kantohinnat (Metinfo).

Ammattiaseman perusteella eläkeläiset olivat suurin omistajaryhmä 37 prosentin osuudellaan vuonna 1999, mutta maatalousyrittäjien osuus yksityismetsien alasta oli vielä hieman suurempi kuin eläkeläisten. Vuosina 1990–99 maatalousyrittäjien osuus metsänomistajien lukumäärästä pieneni kolmasosasta viidesosaan. Tilalla asuvien metsänomistajien osuus pieneni 59 prosentista 50 prosenttiin ja kaikkiaan maaseudulla asuvien 67 prosentista 63 prosenttiin. Metsänomistajat ikääntyivät edelleen: keski-ikä nousi 1990-luvulla 54 vuodesta 57 vuoteen.

Vuonna 1999 lähes puolet metsänomistajista lukeutui monitavoitteisiin metsänomistajiin, jotka korostavat taloudellisten tavoitteiden ohella myös metsien aineettomia hyötyjä. Viidesosa metsänomistajista kuului virkistyskäyttäjiin. Lähes yhtä suuri osuus metsänomistajista kuului metsän merkitystä työtilaisuuksien tarjoajana korostaviin metsästä eläviin, mutta ryhmän osuus on selvästi laskusuunnassa. Taloudellista turvaa korostavia metsänomistajia oli runsas kymmenesosa. Puuntuotanto oli siis edelleen tärkeä tavoite valtaosalle metsänomistajista, joka toiselle omistajalle tosin metsien muiden hyötyjen ohella.

Metsänomistajat tekivät vuosina 1994–98 nuoren metsän hoitoa 3,9 hehtaaria tilaa kohden, joka on selvästi enemmän kuin vuosina 1986–90 tehtyjen taimikonhoitotöiden määrä (3,2 ha). Metsänviljelyala tilaa kohden ei muuttunut 1990-luvun kuluessa (1,7 ha/tila), mutta metsänlannoitus väheni ja kunnostusojitus lisääntyi uudisojituksen kustannuksella. Metsänomistajien omatoimisuus metsänhoitotöissä väheni jonkin verran 1990-luvulla.

Myyntihakkuumäärät lisääntyivät 1990-luvulla merkittävästi. Vuotuinen hehtaarikohtainen myyntimäärä kasvoi yli kuutiometrillä 3,9 kuutiometriin ja vuotuisen puukaupan koko lähes 200 kuutiometrillä 480 kuutiometriin. Kaksi kolmesta metsänomistajista teki puukaupan jaksolla 1994–98 eli suunnilleen yhtä moni kuin 1986–90.

Henkilökohtainen neuvonta tavoitti neljä viidesosaa metsänomistajista niin 1980-luvun lopulla kuin 1990-luvullakin ja joukkoneuvonta runsaan kolmasosan molempina ajankohtina. Ryhmäneuvonnalla tavoitettujen metsänomistajien osuus sen sijaan pieneni neljäsosasta viidesosaan. Vuonna 1999 voimassaoleva metsäsuunnitelma oli lähes joka toisella tilalla eli suunnilleen yhtä monella tilalla kuin vuosikymmenen alussa. Suunnitelmatilojen keskikoko kuitenkin kasvoi 1990-luvulla, joten metsäsuunnitelmien peittävyys yksityismetsien pinta-alasta lisääntyi.

Avainsanat: metsänhoitotyöt, metsänomistuksen tavoitteet, metsänomistusrakenne, metsäsuunnitelma, neuvonta, puunmyyntikäyttäytyminen, yksityismetsät

Julkaisija: Metsäntutkimuslaitos, Vantaan tutkimuskeskus, hanke 3309

Hyväksynyt: Tutkimusjohtaja Kari Mielikäinen 2.5.2002

Graafinen suunnittelu ja taitto: Jouni Peltola

Yhteystiedot: Heimo Karppinen, Metsäntutkimuslaitos,
Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki,
puh: (09) 8570 5754, fax: (09) 8570 5717,
sähköposti: heimo.karppinen@metla.fi

Tilaukset: Metsäntutkimuslaitos, kirjasto, PL 18, 01301 Vantaa,
puh: (09) 8570 5580, fax: (09) 8570 5582, sähköposti: kirjasto@metla.fi

Kannen kuva: David Trood / BAM / Gorilla

Kuvat: sivut 23, 46, 53; Esko Männikkö / Gorilla, sivu 38; Hanna Hentinen / Gorilla, sivu 41; Antti Koli / Gorilla, sivu 60; David Trood / BAM / Gorilla

Alkusanat

Metsänomistajatutkimuksilla on Suomessa pitkät perinteet, jotka juontavat juurensa jo N. A. Osaran väitöskirjasta ”Suomen pienmetsätalous” vuodelta 1935. Sotien jälkeen metsänomistajatutkimus oli vähäistä, mutta kiinnostus metsänomistajakuntaa kohtaan lisääntyi yhteiskunnan rakennemuutoksen kiihtyessä 1960-luvulla. Metsänomistuksen rakennemuutos nähtiin puuntuotannon uhkana. Kysely- ja haastattelututkimuksin kartoitettiin metsänomistajakunnan taustapiirteitä ja puunmyyntikäyttäytymistä. Tutkimuksissa selvitettiin niin ikään metsänhoitokäyttäytymistä, edistämistoiminnan kohdentumista ja vaikutuksia sekä etenkin viime aikoina myös metsänomistajien arvoja ja tavoitteita. Yksityismetsätalouden seurantajärjestelmän kehittämistä esitettiin ensimmäisen kerran 1970-luvun puolivälissä.

Vuonna 1999 kerättiin laaja ja monipuolinen valtakunnallinen metsänomistajaineisto, jonka keruun suunnittelussa pyrittiin erityisesti huomioimaan jatkuvan seurannan tarpeet. Aineisto kerättiin Metsätutkimuslaitoksen ja maa- ja metsätalousministeriön yhteisellä rahoituksella. Aineisto käsittää metsänomistajilta kerättyjen postikyselytietojen lisäksi rekistereistä peräisin olevia tietoja metsäverotuksesta ja metsätalouden julkisten tukien käytöstä, tilakohtaiset puuston keskitilavuustiedot (valtakunnan metsien monilähdeinventointi) ja kunnittaiset kantohinnat (Metinfo). Aineiston perusteella pystytään tekemään monenlaisia metsänomistajakuntaa koskevia tutkimuksia. Tämä raportti perustuu kyselyaineistoon ja sen tarkoituksena on antaa ajantasainen kuva yksityismetsänomistuksen rakenteesta, metsänomistuksen tavoitteista ja metsänomistajien käyttäytymisestä sekä tarkastella 1990-luvulla tapahtunutta kehitystä.

Raportilla on kolme kirjoittajaa. Pekka Ripatti kirjoitti pääosin aineistoa ja metsänomistusrakennetta koskevat luvut 2 ja 3, ja Harri Hänninen puukauppaa ja metsätalouden tietojen hankintaa käsittelevät osat (luvut 4.2 ja 4.3). Heimo Karppinen kirjoitti johdannon (luku 1), metsänomistuksen tavoitteita koskevat osat lukuihin 2 ja 3, metsänhoitoa käsittelevän luvun (luku 4.1) sekä vastasi julkaisun toimittamisesta. Johtopäätökset (luku 5) kypsyivät kirjoittajien välisissä keskusteluissa. Jouni Pelto vastasi julkaisun graafisesta suunnittelusta ja taitosta.

HELSINGISSÄ 25.4.2002

Heimo Karppinen

Harri Hänninen

Pekka Ripatti

Sisällys

1. Johdanto	7
2. Aineisto	9
2.1 Perusjoukko ja otos	9
2.2 Aineiston hankinta	9
2.3 Postikyselyn kato	10
2.4 Tulosten laskenta ja esittäminen	11
3. Metsänomistus rakenne	15
3.1 Yksityismetsänomistus suuralueilla	15
3.2 Omistajakohtaiset taustapiirteet	15
3.2.1 Ammattiasema ja metsäalalla toimiminen	15
3.2.2 Asuminen	18
3.2.3 Sukupuoli ja ikä	21
3.2.4 Koulutus	22
3.2.5 Tulot	26
3.2.6 Metsänomistuksen tavoitteet	27
3.3 Tilakohtaiset taustapiirteet	28
3.3.1 Metsä- ja peltoala	28
3.3.2 Tilan hallinta- ja saantotapa	30
3.3.3 Maatalouden harjoittaminen	32
3.4 Metsänomistuksen rakenteen ja tavoitteiden muutos 1990-luvulla	34
4. Metsätaloudellinen käyttäytyminen	38
4.1 Metsänhoitotyöt	38
4.1.1 Metsänhoitotöiden määrä omistajaryhmittäin	38
4.1.2 Omatoimisuus metsänhoidossa	42
4.1.3 Muutokset metsänhoitomäärissä 1990-luvulla	43
4.2 Puukauppa	44
4.2.1 Puukaupan yleisyys	44
4.2.2 Myyntimäärä ja kaupan keskikoko	47
4.2.3 Polttopuukauppa	49
4.2.4 Muutokset puunmyyneissä 1990-luvulla	49
4.3 Metsätalouden tietojen hankinta	50
4.3.1 Neuvontapalveluiden käyttö	50
4.3.2 Metsäsuunnitelma	54
4.3.3 Metsänomistajien toiveet tiedonvälitystavoista	56
4.3.4 Neuvontapalveluiden käytön kehittyminen 1990-luvulla	57

5. Johtopäätökset	59
5.1 Metsänomistusrakenne ja omistajien tavoitteet	59
5.2 Metsänhoito ja puun myynnit	62
5.3 Tiedonhankinta	63
Kirjallisuus	65
Liitteet	68
Liite 1. Kyselylomake	68
Liite 2. Kyselyn vastausohjeet	80
Liite 3. Yksityismetsänomistuksen rakenne 1999 ja puunmyynnit sekä neuvontapalveluiden käyttö 1994–98 metsäkeskuksittain	82

1. Johdanto

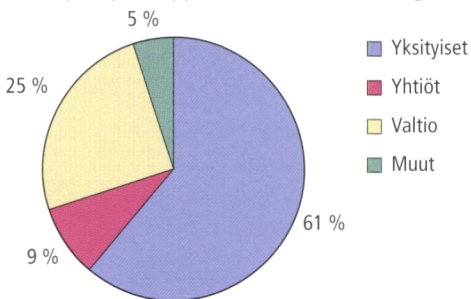
Suomessa vallitseva metsänomistusmuoto on yksityisomistus. Yksityismetsät kattavat yli 60 prosenttia metsämaan alasta (kuva 1) ja sijaitsevat pääosin maan eteläpuoliskossa ilmasto-oloiltaan suotuisilla kasvualueilla. Pääosa valtion metsistä sijaitsee sen sijaan Pohjois-Suomessa. Suurin osa yksityismetsistä on perheiden omistuksessa ja vähäisempi osuus perikuntien ja yhtymien hallinnassa.

Yksityismetsillä on keskeinen merkitys metsäteollisuuden puuhuollolle. Metsäteollisuuden ostamasta puusta yli 70 prosenttia tulee yksityismetsistä (kuva 2). Tuontipuun osuus on viime aikoina ollut myös merkittävä. Teollisuuden käyttämästä kotimaisesta raakapuusta yksityismetsien osuus on täysin hallitseva, liki 90 prosenttia.

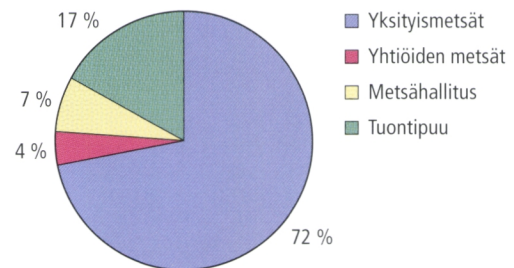
Yksityismetsillä on tärkeä rooli myös sosiaalisesti kestävä metsätalouden harjoittamisen ja maaseudun elinvoimaisuuden kannalta (Karppinen 2001). Kaksi kolmesta metsänomistajasta asuu vielä tilalla tai muualla tilan sijaintikunnassa, joten metsätalouden tulo- ja työllisyysvaikutukset ovat paikalli-

sesti huomattavia (Järveläinen ym. 1998). Yksityismetsien bruttokantorahatut nousivat vuonna 2000 lähes 10 miljardiin markkaan (n. 1,7 mrd euroa) (Metsätilastollinen... 2001). Yksityismetsien merkitys kansalaisten virkistyspalvelujen tuottajana on niin ikään suuri. Sallivathan laajat jokamiehenoikeudet ulkoilun, marjastuksen ja muun virkistäytymisen myös yksityismetsissä.

Metsänomistajakunnan rakenne on ollut voimakkaassa muutoksessa aina 1960-luvun lopulta lähtien. Muutosvoimina ovat toimineet yhteiskunnan elinkeinorakenteen muuttuminen, alueellisten kehityserojen lisääntyminen ja maan sisäinen muuttoliike. Yhteiskunnallinen murros ei ole osoittanut laantumisen merkkejä. Toimialoin tarkasteltuna yhteiskunnan muutos oli 1990-luvulla jopa huomattavasti voimakkaampaa kuin edellisellä vuosikymmenellä (Böckerman 2000). Suomen liittyminen Euroopan Unioniin vuonna 1995 on tuonut muutoksia maanviljelykseen, mikä heijastuu myös metsänomistajakuntaan maatalousyrittäjien osuuden pienenemisenä.

Kuva 1. Metsämaan omistus Suomessa, % metsämaan alasta. Lähde: Metsätilastollinen... 2001.

Kuva 2. Metsäteollisuuden käyttämän raakapuun alkuperä vuosina 1996–2000, % raakapuusta (markkinahakkuut ja tuontimäärät). Lähde: Metsätilastollinen... 2001.

Yksityismetsien omistusrakenteen muutos on 1990-luvulla jatkunut, osin kiihtyvällä nopeudella. Yli viiden hehtaarin metsälöitä on n. 300 000, ja niistä vaihtaa vuosittain omistajaa n. 10 000 metsälöä. Voidaankin arvioida, että metsänomistajakunta uusiutuu suunnilleen 30 vuodessa (Ripatti 1998a). Tyypillisimmät piirteet metsänomistusrakenteen muutoksessa ovat olleet viljelijöiden osuuden pienentyminen, metsänomistajien muutto tilan ulkopuolelle ja ikääntyminen (Ripatti 1994).

Rakennemuutokseen on perinteisesti liitetty uhkakuvia raakapuun tarjonnan heikkenemisestä, kun metsänomistajien riippuvuus säännöllisistä metsätuloista vähenee ja metsänomistuksen tavoitteet monipuolistuvat (ks. Karppinen 1998a). Viime vuosikymmenellä tehdyt tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että rakennemuutoksen vaikutukset puuntarjontaan ovat olleet vähäisiä (esim. Ovaskainen ja Kuuluvainen 1994).

Metsänomistajakunnan rakenteen lisäksi myös metsänomistajien toimintaympäristö on muuttunut monin tavoin 1990-luvulla. Metsälainsäädäntö on uusittu kokonaan ja metsänhoitosuositukset ovat muuttuneet ympäristöystävällisempään suuntaan. Metsänomistajan vastuu ja velvoitteet metsien käsittelyssä ovat lisääntyneet, julkisen tuen rahoitusrakenne ja ehdot ovat muuttuneet, metsämaan hankintaa rajoittava laki on kumottu, ja lisäksi metsäverojärjestelmä on siirtymävaiheessa. Metsien sertifiointi on tullut uutena piirtenä metsätalouteen. Myös raakapuumarkkinoilla on tapahtunut merkittäviä muutoksia, kun puun ostajien lukumäärä on metsäteollisuuden omistusjärjestelyissä oleellisesti supistunut ja raakapuun hinnoista ei enää Euroopan Unionin oloissa voida tehdä sopimuksia.

Monet merkittävät muutokset suhteellisen lyhyellä aikavälillä ovat epäilemättä ai-

heuttaneet epävarmuutta metsänomistajakunnassa, mikä heijastuu omistajien tavoitteisiin ja käyttäytymiseen. Ajantasaiselle tiedolle yksityismetsänomistuksen rakenteesta, omistajien tavoitteista, metsänhoito- ja puunmyyntikäyttäytymisestä sekä neuvonnan kohdentumisesta on kysyntää. Tieto on tarpeen metsäteollisuuden toiminnan ja investointipäätösten tueksi sekä julkisen metsä-, ympäristö- ja aluepolitiikan laadinnassa ja toimeenpanossa, ennen kaikkea yksityismetsätalouden edistämisenorganisaatioiden toiminnan suunnittelussa ja täytäntöönpanossa. Ajantaisesta tiedosta hyötyvät myös muut metsäsektorin sidosryhmät.

Metsäntutkimus on tuottanut 1960-luvulta alkaen tietoja sekä metsänomistuksen rakenteesta että metsänomistajien metsänhoito- ja puunmyyntikäyttäytymisestä. Yksityismetsätalouden seurantajärjestelmän kehittämistä on esitetty jo 1970-luvulta alkaen (Seppälä 1973, Järveläinen 1978, Karppinen ja Hänninen 1992). Tällainen järjestelmä tarjoaa mahdollisuuden monien yksityismetsätalouden ilmiöiden jatkuvaan seurantaan. Tässä raportissa esitettävät tiedot ovat uuden yksityismetsätalouden seurantajärjestelmän tuottamia tuloksia. Alustavia tuloksia on julkaistu aiemmin (Karppinen ym. 2000, Ovaskainen ja Ripatti 2000, Ripatti 2000, Torvelainen ja Ripatti 2000, Torvelainen ja Hänninen 2001).

Tutkimuksen tarkoituksena on antaa ajantasainen kuva yksityismetsänomistuksen rakenteesta, metsänomistuksen tavoitteista ja metsänomistajien käyttäytymisestä. Käyttäytymistarkastelun kohteena ovat metsähoitotyöt, puunmyynnit sekä metsätalouden tietojen hankinta. Nykytilannetta verrataan vuoden 1990 tietoihin. Raportissa esitellään otannan ja aineiston kuvauksen jälkeen tulokset yllä mainitussa järjestyksessä. Lopuksi vedetään johtopäätöksiä luvussa 5.

2. Aineisto

2.1 Perusjoukko ja otos

Yksityismetsälöiden suuren määrän vuoksi kaikkien tilojen tutkiminen olisi käytännössä mahdotonta, joten tutkimusmetsälöt poimittiin otannalla. Perusjoukon muodostivat kaikki vähintään viisi hehtaaria metsämaata käsittävät yksityistilat koko maasta. Alle viiden metsähehtaarin tilat rajattiin perusjoukon ulkopuolelle niiden vähäisen metsätaloudellisen merkityksen vuoksi.

Verohallituksen maatilarekisterin mukaan vähintään viiden hehtaarin suuruisia yksityistiloja oli 300 027 kappaletta otoksen poimintavuonna 1998 (Metsätalastollinen... 1999). Maan pohjoisosia lukuun ottamatta tämän suuruiset yksityistilat maksoivat pääsääntöisesti täyttä metsänhoitomaksua, jolloin tilan vuotuinen puuntuotos ylittää 20 kuutiometriä.

Otoksen poimintaa ja sen kokoa suunniteltaessa tavoiteltiin ensisijaisesti metsäkeskuskohtaista edustavuutta. Aineiston käsittelyn kannalta havaintojen vähimmäismääräksi arvioitiin 120 metsälöä jokaisesta metsäkeskuksesta. Kun postikyselyllä kerätyissä metsänomistaja-aineistoissa vastauskato voi olla jopa 50 prosenttia, voidaan otoksen vähimmäiskokona pitää 240 tilaa metsäkeskusta kohden. Otoksen poimintakehikon muodostaminen metsäkeskusten alueittain ei kuitenkaan ollut kustannussyistä mahdollista, joten otos poimittiin lääneittäin (läänijako ennen uudistusta 1.9.1997).

Otannassa läänit muodostivat ositteet, joista otokset poimittiin metsälökoon mukaan suhteellisesti kiintiöiden. Jokaisesta läänistä poimittiin ensin 800 metsälön otos,

jonka arvioitiin olevan edustava ko. metsäkeskuksen alueelle. Kun Ahvenanmaa rajattiin otoksen ulkopuolelle, tuli otoksen suuruudeksi kaikkiaan 8 800 tilaa. Otos kiintiöitiin metsälön koon mukaan. Tilat jaettiin seuraaviin kokoluokkiin: 5–19,9; 20–49,9; 50–99,9 ja vähintään 100 hehtaaria. Jokaisessa läänissä otokseen poimittiin tiloja kussakin kokoluokassa Verohallituksen maatilarekisterin vastaavan kokoluokan lukumääräosuuden mukainen määrä.

2.2 Aineiston hankinta

Tutkimuksen aineisto kerättiin pääosin postikyselyllä. Otostilojen pinta-alat ja omistajien osoitetiedot perustuvat vuoden 1997 verotukseen ja ne saatiin Verohallitukselta lokakuussa 1998. Lomakkeesta laadittiin sekä suomenkielinen että ruotsinkielinen versio ja lomakkeet postitettiin metsänomistajille helmikuussa 1999. Vastaamatta jättäneille lähetettiin uusi lomake – teknisten viiveiden vuoksi – vasta toukokuussa 1999 ja sen jälkeen vielä muistutuskortti. Määräaikaan mennessä palautettiin noin 5 000 lomaketta, mutta tilojen ositusten ja omistajanvaihdosten sekä puutteellisten vastausten vuoksi aineiston käsittelyyn hyväksyttiin kaikkiaan 4 821 lomaketta eli 55 prosenttia alkuperäisestä otoksesta.

Tilan omistajaa pyydettiin ensisijaisesti vastaamaan kyselyyn, mutta mikäli se ei ollut mahdollista, pyydettiin vastausta tilan metsäasioiden hoidosta vastaavalta henkilöltä (esim. perikunnat ja yhtymät). Lomakkeen aluksi vastaajaa pyydettiin tarkasta-

maan, olivatko lomakkeella luetellut, tutkimuskunnan alueella sijaitsevat rekisteritilat hänen omistuksessaan, ja olivatko ilmoitetut metsä- ja peltopinta-alatiedot oikeat. Sen jälkeen tiedusteltiin tilaa ja omistajaa koskevia tietoja. Puunmyyntejä kysyttiin vuosittain viiden vuoden ajalta, 1994–98, mutta metsänhoitotöistä tiedusteltiin vain työlajeittaiset kokonaismäärät samalta viiden vuoden jaksolta. Metsänhoitohehtaareihin sisältyvät sekä julkisella tuella että omin kustannuksin tehdyt työt. Metsätalouden neuvontapalvelujen käyttöä selvitettiin niin ikään ajanjaksolta 1994–98. Lomakkeen lopussa esitettiin metsänomistuksen tavoitteisiin ja metsänuudistamiseen liittyviä väittämiä sekä tiedusteltiin metsätalouteen liittyviä muita mielipiteitä. Puunmyyntejä ja metsien hoitoa käsitteleviin kysymyksiin vastaamista helpotettiin erillisellä vastausohjeella. Kyselylomake ja vastausohje ovat liitteinä 1 ja 2.

Tutkimuksessa ei ollut mahdollista arvioida tulosten sisältämää mittausvirhettä. Postikyselyssä ilmoitetut ns. tosiasiatiedot, kuten omistajan ja tilan piirteet, saadaan yleensä kerättyä luotettavammin kuin käytäytymistiedot. Karppisen ym. (1994) tekemän haastattelu- ja postikyselytietojen vertailun mukaan postikyselyssä saatu viiden vuoden keskimääräinen puunmyyntimäärä oli noin 10 prosenttia haastattelussa saatua pienempi. Haastattelussa saadaan myyntimäärät todennäköisesti luotettavammin selville, koska haastattelijä voi usein tarkistaa määrät mittaustodistuksista tai muista asiakirjoista. Lisäksi vanhimmat myynnit unohtuvat helpommin kokonaan kirjaamatta postikyselyssä kuin haastattelussa. Mahdollinen aliarvio ei kuitenkaan haittaa tutkimuksessa tarkasteltavien ryhmien puunmyyntikäyttämisen erojen tarkastelua, koska aliarvion ei ole syytä epäillä olevan systemaattista.

Otostiloille hankittiin tiedot myös niiden sijaintikuntien keskimääräisistä vuotuisista kanto- ja hankintahinnoista, metsälönnön puuston ikäluokkakajakaumasta ja keskitilavuudesta sekä tiedot julkisen metsänparannustuen käytöstä työlajeittain. Nämä aineistot esitetään yksityiskohtaisemmin niitä käsittelevissä julkaisuissa (esim. Torvelainen ja Hänninen 2002). Metsänomistajakunnan rakennetta ja metsätaloudellista käyttäytymistä 1990-luvulla tarkasteltaessa käytetään vertailuaineistona Metsäntutkimuslaitoksen edellistä valtakunnallista metsänomistajaineistoa vuodelta 1990 (ks. Ripatti 1991, Ihalainen 1992, Ovaskainen ja Ripatti 1994).

2.3 Postikyselyn kato

Postikyselyyn vastaamatta jättäneiden metsänomistajien taustapiirteitä ja vastaamattomuuden syitä selvitettiin haastattelemalla puhelimitse 193 omistajaa kesällä 1999. Kustakin läänistä haastatteluun valittiin aakkosjärjestyksessä joka kahdeskymmenes vastaamatta jättänyt omistaja. Jos omistajaa ei tavoitettu, valittiin listalta seuraavan tilan omistaja. Jokaisesta läänistä haastateltiin vähintään 17 omistajaa.

Vastaamatta jättäneiden tilat olivat selvästi useammin perikuntien ja selvästi harvemmin yhtymien omistuksessa kuin vastanneiden tilat (taulukko 1). Koska vastanneiden osalta käytettiin nimenomaan rekisteritietoa, saattavat erot osin johtua siitä, että useat perikunnat ovat verottajan tiedoissa yhtymiä. Onko virallinen omistumuoto sitten perikunta vai yhtymä, ei ole välttämättä käynyt ilmi puhelinhaastattelussa. Vastaamatta jättäneillä oli metsää keskimäärin kuusi hehtaaria enemmän kuin vastanneilla, mikä on yllättävää. Olisihan luontevaa olettaa, että nimenomaan suur-

Taulukko 1. Postikyselyyn vastanneiden ja vastaamatta jättäneiden taustapiirteiden vertailu (painottamattomat jakaumat). Vastaamatta jättäneiden tiedot perustuvat puhelinhaastatteluun.

	Vastanneet % metsänomistajista	Vastaamatta jättäneet
Tilan hallintatapa		
Perheomistus	75	77
Yhtymä	11	6
Perikunta	14	17
	100	100
Tilalla asuminen		
Vakinaisesti tilalla	46	66
Mualla tilan sijaintikunnassa	18	11
Tilan sijaintikunnan ulkopuolella	36	23
	100	100
Ammattiasema		
Palkansaaja	32	29
Maatalousyrittäjä	19	35
Yrittäjä	6	2
Eläkeläinen	38	31
Muu	5	3
	100	100
Sukupuoli		
Mies	75	67
Nainen	25	33
	100	100
Keskimääräinen metsäala, ha	34	40
Keskimääräinen peltoala, ha	6	10
Keski-ikä, vuotta	59	58
Havaintojen määrä	4 819	193

ten tilojen omistajat olisivat kiinnostuneita metsätalouteen liittyvistä asioista. Vastaamatta jättäneet omistivat myös peltoa enemmän kuin kyselyyn vastanneet.

Puhelinhaastatteluissa kävi lisäksi ilmi, että vastaamatta jättäneissä oli selvästi enemmän maatalousyrittäjiä kuin vastanneissa. Koska maatalousyrittäjien tiloilla metsä- ja peltoalat olivat keskimääräistä suurempia, selittyvät vastaamatta jättäneiden suuremmat metsä- ja peltoalat osittain juuri maatalousyrittäjien keskimääräistä alhaisemmalla vastausaktiivisuudella. Vastaamatta jättäneissä oli myös enemmän tilalla asuvia metsänomistajia ja naisia kuin vastanneissa. Sen sijaan lähes sama osuus vas-

taamatta jättäneistä – 69 prosenttia – kuin vastanneista oli tehnyt vähintään yhden puukaupan vuosina 1994–98.

Puhelinhaastattelussa tiedusteltiin myös vastaamattomuuden syitä. Noin puolet ilmoitti syyksi ajan puutteen tai muut kiireet. Toiseksi yleisin syy oli kyllästyminen lisääntyneisiin kyselytutkimuksiin. Varsinkin maatalousyrittäjät olivat usein tätä mieltä. Suomen EU-jäsenyyden myötä maataloilta on kerätty runsaasti tietoa lakisäätteillä kyselyillä, mikä lienee omiaan vähentämään vastausaktiivisuutta vapaaehtoiseen kyselyihin. Osasyynä viljelijöiden vastaushaluttomuuteen saattaa myös olla postikyselyn toisen kierroksen viivästyminen toukokuun lopulle, jolloin peltotyöt ovat kiivaimmillaan.

Kolmanneksi yleisin vastaamatta jättämisen syy oli kyselyn koettu vaikeus. Erityisesti palkansaajat ja tilan äskettäin omistukseensa saaneet metsänomistajat mainitsivat sen syyksi vastaamattomuudelleen. Neljänneksi yleisimmin lomaketta ei palautettu korkean iän tai sairauden vuoksi. Vain noin kymmenesosa vastaamatta jättäneistä ilmoitti syyksi epäluulon kyselytutkimuksia kohtaan: metsänomistuksen katsottiin olevan yksityisasiasia tai tietoja epäiltiin käytettävän väärin.

2.4 Tulosten laskenta ja esittäminen

Metsänomistajien ja tilojen taustapiirteitä sekä metsätalouden tietojen hankintaa kuvataan prosenttiosuuksin ja keskiarvoin. Metsänhoitotöitä ja puunmyyntejä kuvataan prosenttiosuuksien ohella hehtaarein ja kuutiometrein. Metsänomistajien tavoitteiden analyysistä kerrotaan tämän luvun lopussa.

Kahden otostilan metsäala oli otoksen poiminnan jälkeen osituksissa muuttunut

viittä hehtaaria pienemmäksi, joten tilat rajattiin tulosten laskennan ulkopuolelle. Laskennassa käytetty otos koostui siten 4 819 metsälöstä. Koska aineistossa ovat yliedustettuina vastauskadon vuoksi metsäalaltaan pienet tilat ja muualla kuin tilan sijaintikunnassa asuvat metsänomistajat, tuloksia laskettaessa havaintoja jouduttiin painottamaan. Painot muodostettiin laskemalla rekisteritietojen ja aineiston erojen korjauskertoimet kolmen muuttujan eli asuinpaikan (paikkuntalainen – ulkokuntalainen), metsäalan (< 20 ha, 20–50 ha, >50 ha) sekä peltoalan (< 10 ha, 10–20 ha, >20 ha) suhteen.

Tulokset raportoidaan koko maalle, suuralueille ja omistajaa ja tilaa kuvaavien taustatekijöiden suhteen. Maa jaettiin elinkeinorakenteen ja metsävarojen perusteella kolmeen suuralueeseen: Metsä-, Maatalous- ja Pohjois-Suomeen (kuva 3 s. 16). Metsä-Suomeen rajattiin metsävaroiltaan keskimääräistä runsaspuustoisemmat alueet ja Maatalous-Suomeen alueet, joissa maanviljelijöiden osuus ammatissa toimivasta väestöstä oli keskimääräistä suurempi. Pohjois-Suomi eroaa Metsä- ja Maatalous-Suomesta paitsi metsävarojen ja elinkeinorakenteen, myös monien muiden piirteiden suhteen. Suuralueet muodostettiin yhdistämällä metsäkeskusten alueita. Hämeen-Uudenmaan metsäkeskuksen pohjoinen osa, linjalalla Orimattila-Tammela, rajattiin kuitenkin Metsä-Suomeen, koska metsävarat olivat siellä selvästi runsaammat ja maataloudessa työskentelevä väestö vähäisempää kuin alueen eteläisemmissä kunnissa. Liitteessä 3 esitetään tuloksia metsäkeskusten alueille.

Seuraavien metsänomistajien ja tilan taustapiirteiden on todettu olevan tärkeitä metsätaloudellista käyttäytymistä selittäviä tekijöitä: tilan hallintatapa, metsänomistajan ammattiasema, sukupuoli, ikä ja asuin-

paikka sekä metsänomistuksen tavoitteet. (esim. Riihinen 1991, Ovaskainen ja Kuuluvainen 1994, Järveläinen ym. 1998, Ripatti 1998b, Hänninen ym. 2001).

Hallintatavan perusteella tilat luokiteltiin perhemetsälöihin, yhtymiin ja perikuntiin. Ammattiaseman mukaan metsänomistajat luokiteltiin palkansaajiin, maatalousyrittäjiin (mukaan lukien metsätalousyrittäjät), yrittäjiin, eläkeläisiin ja muihin eli työelämän ulkopuolella oleviin (kotirouvat, opiskelijat ja työttömät). Maatalousyrittäjillä tarkoitetaan päätoimisia viljelijöitä. Iän perusteella metsänomistajat luokiteltiin alle 40-vuotiaisiin, 40–59-vuotiaisiin ja vähintään 60-vuotiaisiin. Metsänomistajien asuinpaikkaa kuvattiin kolmella luokalla: kaupungit (asukasluku > 20 000), taajamat / pienet kaupungit ja maaseutu.

Metsänomistajien ryhmittely tavoitteiden suhteen

Metsänomistajia pyydettiin arvioimaan kaikkiaan 22 erilaisen tavoitteen merkitystä oman metsänomistuksensa kannalta (liite 1). Kyseessä on pienin muutoksin sama kysymyssarja kuin vuonna 1990 kerätyssä aineistossa (Ihalainen 1992). Näin voitiin tarkastella tavoitteiden muutosta 1990-luvun kuluessa.

Tavoitteväittämät liittyivät kuuteen aihealueeseen. *Virkistykseen ja vapaa-aikaan* liittyvät tavoitteet koskivat metsän merkitystä asuin- tai vapaa-ajan ympäristönä ja metsän tarjoamaa mahdollisuutta lenkkeilyyn tai muuhun ulkoiluun sekä marjastukseen, sienestykseen ja metsästykseen. Lisäksi haluttiin tietää, mikä merkitys metsänomistajalle oli mahdollisuudella tehdä itse metsätöitä omissa metsissä. *Puuntuotantoon ja puunmyyntituloihin* liittyen pyydettiin ar-

vioimaan säännöllisten puunmyyntitulojen ja metsästä saatavien työtulojen merkitystä, metsän merkitystä suurten hankintojen rahoituksessa sekä kotitarvepuiden saannin tärkeyttä.

Metsäluontoon ja -maisemaan liittyen metsänomistajilta tiedusteltiin luonnon monimuotoisuuden vaalimisen merkitystä omissa metsissä ja metsän merkityksestä luonnonsuojelun kohteena. Arviota pyydettiin myös metsämaiseman kauneuden merkityksestä. *Taloudellinen turvallisuus* käsitti metsän merkityksen luotonsaannin helpottajana sekä metsän tarjoaman turvan vanhuuden tai yllättävien tilanteiden varalle. Arviota pyydettiin myös metsän merkityksestä inflaatiolta suojattuna varallisuutena ja perintönä omaisille.

Metsän tunnearvoja kartoitettiin tiedustelemalla metsämaan omistamisen itseisarvoa (esim. sukutila) ja metsän merkitystä yhdysiteenä kotiseutuun. Lisäksi kysyttiin metsän merkitystä hiljentymis- ja mietiskelypaikkana – pakona arjesta. Metsäomaisuus rahan *sijoituskohteena* rinnasti metsän muihin sijoitusvaihtoehtoihin. Tämän ohella selvitettiin, minkä merkityksen vastaajat antoivat asuin- ja huvilatonttien taloudelliselle arvolle.

Tavoitteiden tarkastelua ohjasi aiempien tutkimusten perusteella muodostunut käsitys metsänomistajien jakautumisesta neljään eri ryhmään tavoitteiden suhteen (Karppinen 1992, 1998b, 2000). Pääkomponenttianalyysillä tavoitteet tiivistettiin kolmeen ulottuvuuteen, jotka tulkittiin alkupe-
räisten muuttujien eri pääkomponenteilla saamien korkeimpien latausten perusteella (esim. Lewis-Beck 1994, Nummenmaa ym. 1997). Tavoitteet voitiin jakaa seuraaviin kolmeen ulottuvuuteen: *taloudellinen turvallisuus ja myyntitulot*, *aineettomat tavoitteet* sekä *työtilaisuudet* (taulukko 2).

Aiempiin tutkimuksiin verrattuna selkein ero tuloksissa oli säännöllisten puunmyyntitulojen latautuminen voimakkaimmin taloudellisten turvanäkökohtien kanssa samalle pääkomponentille työtilaisuuskomponentin sijasta. Työtilaisuudet -ulottuvuudelle latautuivat selvimmin hankintatyötulojen ja kotitarvepuun saanti sekä mahdollisuus metsänhoitotöiden tekemiseen. Myös säännöllisten puunmyyntitulojen saanti ja mahdollisuus metsästyksen latautuivat komponentille, tosin edellisiä heikommin. *Metsäluontoon ja -maisemaan*, metsän tunnearvoihin ja virkistykseen ja vapaa-aikaan liittyvät näkökohdat latautuivat odotetusti omalle pääkomponentilleen (aineettomat tavoitteet).

Taulukko 2. Metsänomistuksen tavoitteet. Pääkomponenttianalyysi. Varimax-rotatio (alle 0.20 lataukset merkitty asteriskilla).

	Taloudellinen turvallisuus ja myyntitulot	Aineettomat tavoitteet	Työtilaisuudet
Vanhuuden turva	0,812	*	0,203
Poikkeustilanteet	0,774	*	*
Inflaatio suoja	0,726	0,221	*
Luotonsaannin turva	0,689	*	0,311
Sijoituskohde	0,688	*	*
Suuret hankinnat	0,649	*	0,445
Perintö	0,625	0,314	*
Säännölliset myyntitulot	0,592	*	0,514
Tonttien/mökkikalstojen arvonnousu	0,442	*	*
Maiseman kauneus	*	0,764	*
Mietiskely	*	0,728	0,211
Luonnonsuojelu	*	0,713	*
Monimuotoisuus	*	0,710	0,244
Ulkoilu	*	0,631	0,451
Kotiseutu juuret	0,247	0,615	*
Asuinympäristö	*	0,614	0,465
Marjastus	*	0,552	0,472
Omistuksen itseisarvo	0,356	0,538	*
Työtulot	0,477	*	0,625
Kotitarvepuu	*	0,298	0,618
Metsänhoitotyöt	*	0,342	0,583
Metsästy	*	*	0,525
Ominaisarvo	4,642	4,329	2,803
Selitysosuus	21 %	20 %	13 %
n	4 819		

Taulukko 3. Metsänomistajien tavoiteryhmät (K-means clustering).

Tavoiteryhmä	n	Pääkomponenttipistemuuttujan keskiarvo (keskihajonta)		
		Taloudellinen turvallisuus ja myyntitulot	Aineettomat tavoitteet	Työtilaisuudet
I Monitavoitteiset	2 260	0,622 (0,605)	0,252 (0,559)	0,274 (0,633)
II Virkistyskäyttäjät	1 090	-0,985 (0,730)	0,871 (0,630)	-0,325 (0,745)
III Metsästä elävät	822	-0,548 (0,888)	-1,018 (0,780)	0,889 (0,756)
IV Taloudellista turvaa korostavat	647	0,184 (0,933)	-1,057 (0,991)	-1,540 (0,757)
	Σ 4 819			
F-testisuure		1 349,888	1 798,570	1 689,265
P-arvo <		0,000	0,000	0,000
		Variaatiokertoimet, s/lxl		
I Monitavoitteiset		0,97	2,22	2,31
II Virkistyskäyttäjät		0,74	0,72	2,29
III Metsästä elävät		1,62	0,77	0,85
IV Taloudellista turvaa korostavat		5,07	0,94	0,49

Metsänomistajat luokiteltiin ryhmittely-analyysillä em. kolmen tavoiteulottuvuuden suhteen neljään ryhmään (esim. Hartigan 1975, Toivonen 1999). Ensimmäinen ryhmä koostui metsänomistajista, joille kaikki kolme tavoitetta olivat tärkeitä. *Monitavoitteisten* ryhmään kuuluville olivat tärkeitä oman metsän tarjoamat taloudelliset hyödyt – säännölliset tulot ja taloudellinen turvallisuus sekä työtilaisuudet – mutta myös aineettomat tavoitteet (taulukko 3).

Toinen ryhmä, *virkistyskäyttäjät* painottivat selkeästi metsänomistuksen aineetto-

mia näkökohtia kuten luonnon- ja maisemansuojelua sekä ulkoilumahdollisuuksia. Metsän merkitys työtilaisuuksien kannalta korostui *metsästä elävien* keskuudessa, vaikkei metsä liene monellekaan tärkein tulonlähde. *Taloudellista turvaa korostaville* olivat tärkeitä paitsi metsän tuoma taloudellinen turvallisuus ja merkitys sijoituskohteena, myös säännölliset puunmyyntitulot. Saatua tavoiteryhmittelyä käytettiin taustapiirteiden tavoin luokittelijana risiintiintaulukoinneissa.

3. Metsänomistusrakenne

3.1 Yksityismetsänomistus suuralueilla

Yksityishenkilöt omistavat metsää noin 12 miljoonaa hehtaaria eli runsaat 60 prosenttia Suomen metsistä. Metsä-Suomessa yksityismetsiä on noin 5,3 miljoonaa hehtaaria, mikä vastaa yli 70 prosenttia alueen metsistä. Maatalous-Suomessa yksityismetsiä on vain noin kolme miljoonaa hehtaaria, mutta yksityisomistus kattaa siellä 80 prosenttia metsistä. Pohjois-Suomessa yksityismetsiä on puolestaan noin neljä miljoonaa hehtaaria eli vain runsas 40 prosenttia alueen metsistä (Metsätilastollinen... 2001).

Vaikka Maatalous-Suomessa yksityismetsien osuus on suurin, on Metsä-Suomessa yksityismetsien puuntuotannollinen merkitys huomattavin. Alueen puuston tilavuus on yli 700 miljoonaa kuutiometriä ja vuotuinen kasvu yli 30 miljoonaa kuutiometriä, mikä vastaa noin 55 prosenttia yksityismetsien vuotuisesta puunkasvusta ja 40 prosenttia vuotuisesta kokonaiskasvusta (Metsätilastollinen... 2001).

Metsä-Suomen yksityismetsien omistusrakenne kuvaa hyvin myös koko maan tilannetta (kuva 3). Tarkasteltavista taustatekijöistä vain kaupungeissa asuvien metsänomistajien osuus oli selvästi suurempi kuin muilla alueilla. Maatalous-Suomen metsänomistajat ja heidän tilansa poikkesivat muista alueista sen sijaan monessakin mielessä. Tilat olivat useammin perheomistuksessa kuin muilla alueilla ja Maatalous-Suomessa oli myös suhteessa enemmän maatalousyrittäjiä sekä vähemmän palkansaajia ja eläkeläisiä kuin muualla. Lisäksi Maatalous-

Suomen metsänomistajat asuivat muuta maata useammin maaseudulla.

Pohjois-Suomessa perikuntien ja yhtymien osuus oli suurempi kuin muualla. Alueella oli myös enemmän palkansaajia ja eläkeläisiä sekä vastaavasti vähemmän maatalousyrittäjiä. Pohjois-Suomen metsälöiden omistajista 60 prosenttia, eli saman verran kuin Metsä-Suomessa, asui maaseudulla, mutta pienissä kaupungeissa tai taajamissa asuvia metsänomistajia oli selvästi enemmän kuin muualla.

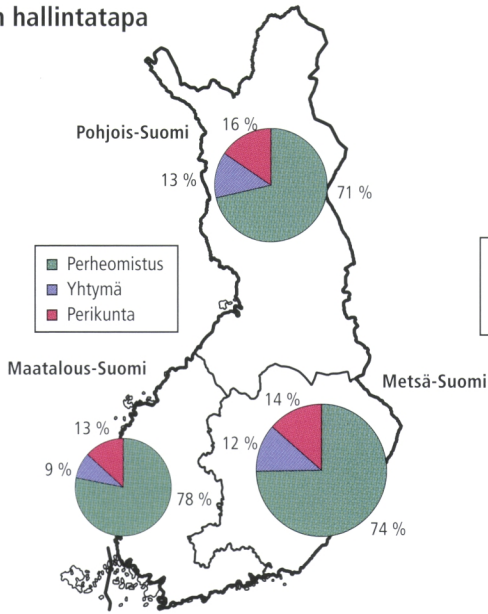
3.2 Omistajakohtaiset taustapiirteet

3.2.1 Ammattiasema ja metsäalalla toimiminen

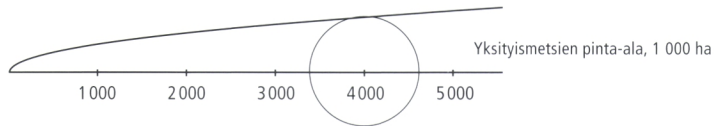
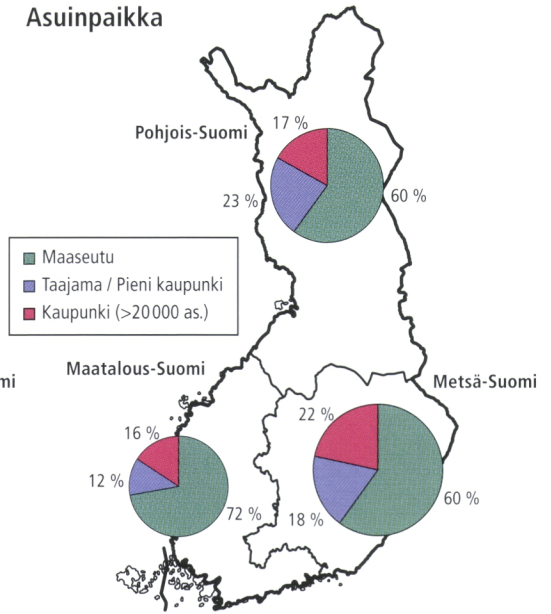
Ammattiaseman perusteella eläkeläiset olivat suurin omistajaryhmä. Maatalousyrittäjien osuus yksityismetsien alasta oli tosin hieman suurempi kuin eläkeläisten (taulukko 4). Eläkeläisten osuus oli suurin Pohjois-Suomessa ja keskimääräistä suurempi myös naisten keskuudessa. Eläkeläiset asuivat lisäksi keskimääräistä useammin taajamissa tai pienissä kaupungeissa. Monitavoitteiset ja taloudellista turvaa korostavat metsänomistajat olivat keskimääräistä useammin eläkeläisiä mutta metsästä elävät keskimääräistä harvemmin.

Palkansaajat muodostivat toiseksi suurimman omistajaryhmän. Pohjois-Suomessa palkansaajien osuus oli suurempi kuin muilla alueilla, ja perikuntien ja yhtymien metsäasioiden hoidosta vastaavista henkilöistä suurempi osa oli palkansaajia kuin

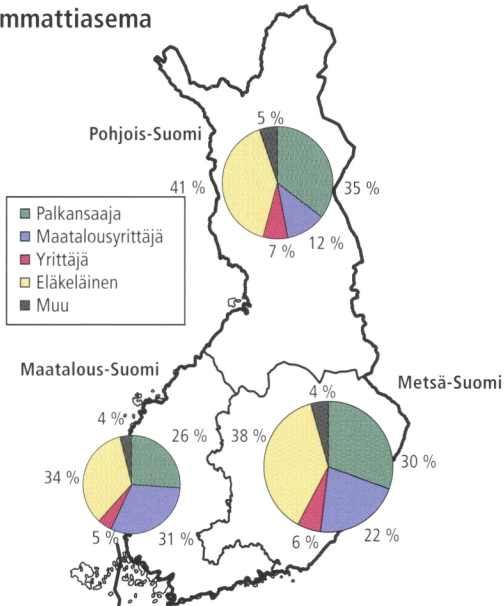
Tilan hallintatapa

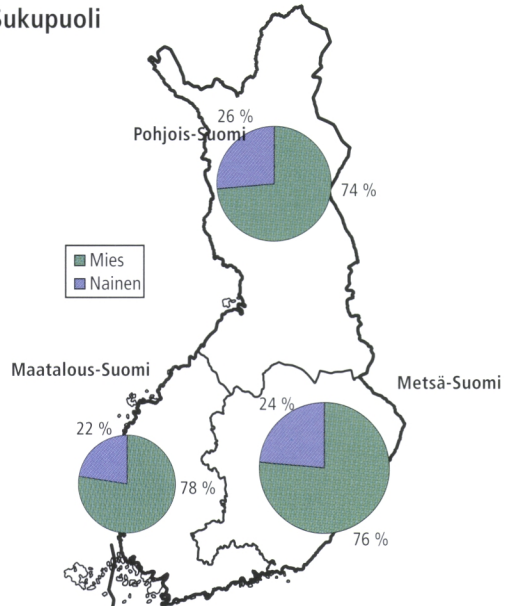
Asuinpaikka

Ammattiasema

Sukupuoli

Kuva 3. Metsänomistajien ja tilojen taustapiirteitä suuralueittain, % metsänomistajista tai tiloista.

Taulukko 4. Metsänomistajien ammattiasema.

	Palkansaaja		Maatalousyrittäjä		Yrittäjä		Eläkeläinen		Muu		Yhteensä
	% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta										
Suuralue											
Metsä-Suomi	30	24	22	34	6	5	38	33	4	4	100
Maatalous-Suomi	26	19	31	47	5	4	34	27	4	3	100
Pohjois-Suomi	35	33	12	21	7	8	41	34	5	5	100
Tilan hallintatapa											
Perheomistus	26	20	26	39	6	6	39	32	4	3	100
Yhtymä	41	35	16	22	9	8	29	29	6	6	100
Perikunta	44	46	7	8	3	3	38	35	7	8	100
Sukupuoli											
Mies	30	24	26	38	7	6	34	29	4	3	100
Nainen	33	31	9	12	3	3	48	45	8	8	100
Ikä											
Alle 40-vuotias	43	37	41	52	5	4	0	0	11	8	100
40–59-vuotias	50	38	29	44	9	9	6	4	6	5	100
Vähintään 60-vuotias	7	7	10	14	3	3	79	76	1	1	100
Asuinpaikka											
Maaseutu	22	17	33	46	5	4	36	29	4	3	100
Taajama / pieni kaupunki	42	39	3	6	7	9	41	39	6	7	100
Kaupunki (>20 000 as.)	48	48	2	2	7	9	37	36	6	5	100
Tavoiteryhmä											
Monitavoitteiset	23	20	26	36	5	5	43	36	3	3	100
Virkistyskäyttäjät	42	40	10	16	8	9	34	29	6	6	100
Metsästä elävät	32	26	34	46	5	5	24	19	5	4	100
Taloudellista turvaa korostavat	35	33	12	17	7	5	42	40	4	5	100
Kaikki	30	25	22	33	6	6	37	32	5	4	100

perhemetsälöiden omistajista. Palkansaajat myös asuivat selvästi useammin kaupungeissa tai taajamissa kuin maaseudulla. Merkille pantavaa on lisäksi, että palkansaajia oli varsin paljon virkistyskäyttäjissä ja keskimääräistä pienempi osuus monitavoitteisten ryhmässä.

Maatalousyrittäjiä oli keskimäärin hieman yli viidesosa, mutta Maatalous-Suomessa viljelijöitä oli selvästi enemmän, noin kolmasosa. Maatalousyrittäjiä oli myös keskimääräistä enemmän miesten ja nuorten omistajien keskuudessa sekä metsästä elävien ja monitavoitteisten ryhmissä. Perusjoukkoon suurennettuna vähintään viisi hehtaaria metsää omistavia maatalousyrittäjiä voidaan arvioida olleen vuonna 1999 noin 66 000. Arvio vastaa melko hyvin tuo-

reen maatalouslaskennan tuloksia (Maatila-tilastollinen... 2000).

Metsänomistajista oli muun kuin maa- ja metsätalouseläimien yrittäjiä kuusi prosenttia. Yhtymien metsäasioista vastaavien henkilöiden, ja keski-ikäisten (40–59-v) keskuudessa yrittäjiä oli lähes kymmenesosa. Työelämän ulkopuolella olevia (ryhmä muut), kuten kotirouvia, opiskelijoita tai työttömiä, oli viisi prosenttia. Alle 40-vuotiaista metsänomistajista yli kymmenesosa kuului tähän ryhmään ja naisista selvästi useampi kuin miehistä.

Lähes kymmenesosa metsänomistajista työskenteli päätoimisesti metsäalalla ja yksityismetsien alasta he omistivat selvästi lukumääräsuuttaan suuremman osuuden (taulukko 5). Alueittaiset erot olivat vähäisiä, jos-

Taulukko 5. Metsänomistajien työskentely metsäalalla.

	Ei työskentele metsäalalla		Työskentelee metsäalalla		Yhteensä
	% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta				
Suuralue					
Metsä-Suomi	90	85	10	15	100
Maatalous-Suomi	93	87	7	13	100
Pohjois-Suomi	91	87	9	13	100
Tilan hallintatapa					
Perheomistus	91	84	9	16	100
Yhtymä	90	88	10	12	100
Perikunta	95	95	5	5	100
Ammattiasema					
Palkansaaja	89	86	11	14	100
Maatalousyrittäjä	88	82	12	12	100
Yrittäjä	92	93	8	7	100
Eläkeläinen	94	89	6	11	100
Muu	94	88	6	12	100
Sukupuoli					
Mies	89	83	11	17	100
Nainen	98	98	2	2	100
Ikä					
Alle 40-vuotias	88	84	12	16	100
40–59-vuotias	90	85	10	15	100
Vähintään 60-vuotias	93	88	7	12	100
Asuinpaikka					
Maaseutu	90	85	10	15	100
Taajama / pieni kaupunki	90	84	10	16	100
Kaupunki (>20 000 as.)	96	94	4	6	100
Tavoiteryhmä					
Monitavoitteiset	89	84	11	16	100
Virkistyskäyttäjät	95	90	5	10	100
Metsästä elävät	89	85	11	15	100
Taloudellista turvaa korostavat	96	95	4	5	100
Kaikki	91	86	9	14	100

kin Maatalous-Suomen metsänomistajat toimivat keskimääräistä harvemmin metsäalalla. Palkansaajien, maatalousyrittäjien, miesten ja nuorten metsänomistajien keskuudessa oli myös keskimääräistä enemmän metsäalalla työskenteleviä metsänomistajia. Maatalousyrittäjien keskimääräistä suurempaa osuutta selittää osin se, että monella maatilalla metsätalouden harjoittaminen on taloudellisesti merkittävin maatilatalouden tuotantosuoja. Metsäalalla työskentely oli keskimääräistä hieman yleisempää monitavoitteisten ja metsästä elävien keskuudessa.

3.2.2 Asuminen

Puolet metsänomistajista asui vakinaisesti tilallaan (taulukko 6). Muualla tilan sijaintikunnassa asuvia metsänomistajia oli 17 prosenttia ja muissa kunnissa asuvia kolmasosa. Hieman alle prosentti metsänomistajista asui ulkomailla, valtaosa Ruotsissa. Ulkomailla asuvien metsänomistajien osuus on kuitenkin tätä suurempi, koska pääosalla yhtymien ja perikuntien tiloista Suomessa asuva jäsen vastaa tilan metsäasioista ja tulee kirjatuksi tilan omistajaksi.

Taulukko 6. Metsänomistajien tilalla asuminen, tilan ulkopuolella asuvien asuinpaikan etäisyys tilalta sekä tilalla viettämä aika vuodessa.

	Asuu tilalla vakinaisesti		Asuu muualla tilan sijaintikunnassa		Asuu tilan sijaintikunnan ulkopuolella		Yhteensä	Tilan ulkopuolella asuvat	
								Etäisyys tilalta, km	Tilalla vietetty aika, vrk/v keskimäärin
% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta									
Suuralue									
Metsä-Suomi	47	58	17	14	36	28	100	112	41
Maatalous-Suomi	60	71	14	11	26	18	100	89	48
Pohjois-Suomi	43	54	23	20	34	26	100	196	38
Tilan hallintatapa									
Perheomistus	56	67	15	11	30	21	100	126	45
Yhtymä	27	33	26	26	48	41	100	125	33
Perikunta	36	37	25	26	40	37	100	122	37
Ammattiasema									
Palkansaaja	30	34	20	20	50	46	100	150	32
Maatalousyrittäjä	88	92	5	4	7	4	100	54	64
Yrittäjä	33	37	22	23	45	40	100	120	29
Eläkeläinen	48	53	21	20	31	28	100	108	52
Muu	35	38	20	20	46	42	100	133	43
Sukupuoli									
Mies	55	65	16	13	29	22	100	123	43
Nainen	33	38	21	22	46	40	100	128	38
Ikä									
Alle 40-vuotias	59	69	11	9	30	22	100	140	32
40–59-vuotias	48	61	16	13	36	26	100	139	34
Vähintään 60-vuotias	49	55	20	19	31	26	100	107	52
Asuinpaikka									
Maaseutu	76	83	13	9	11	7	100	135	38
Taajama / pieni kaupunki	8	10	44	48	49	43	100	71	44
Kaupunki (>20 000 as.)	2	2	8	5	90	93	100	201	42
Tavoiteryhmä									
Monitavoitteiset	60	67	16	14	24	19	100	91	49
Virkistyskäyttäjät	35	37	18	19	47	44	100	159	47
Metsästä elävät	64	73	16	12	20	15	100	93	36
Taloudellista turvaa korostavat	19	23	20	17	61	60	100	161	18
Kaikki	50	60	17	15	33	25	100	125	41

Tilalla vakinaisesti asuvat omistivat selvästi keskimääräistä suurempia metsälöitä, joten tilalla asuvien osuus yksityismetsien alasta oli 60 prosenttia. Tilalla asuminen oli yleisintä Maatalous-Suomessa, Pohjois-Suomessa puolestaan harvinaisinta. Perikuntien metsäasioiden vastaavista henkilöistä vain runsas kolmasosa ja yhtymien vastuhenkilöistä yli neljäsosa asui vakinaisesti tilalla. Luonnollisesti suurin osa maatalousyrittäjistä ja maaseudulla asuvista metsänomistajista asui tilallaan, mutta niin ikään valtaosa

miehistä ja alle 40-vuotiaista käytti tilaansa vakinaisena asuinpaikkanaan. Tilalla asuminen oli yleistä monitavoitteisten ja metsästä elävien keskuudessa, taloudellista turvaa korostavista sen sijaan vain joka viides asui tilallaan. Noin puolet yhtymien metsäasioista vastaavista henkilöistä, naisista ja palkansaajista asui tilan sijaintikunnan ulkopuolella.

Tilan ulkopuolella, tilan sijaintikunnassa tai muissa kunnissa, asuvien metsänomistajien kodin ja tilan välinen etäisyys oli keskimäärin 125 kilometriä. Asuinpaikan ja tilan

välinen etäisyys oli lyhin Maatalous-Suomessa ja pisin Pohjois-Suomessa. Tilan ulkopuolella asuvista palkansaajat asuivat keskimääräistä kauempana ja maatalousyrittäjät keskimääräistä lähempänä tilaansa. Virkistyskäyttäjien ja taloudellista turvaa korostavien matka vakinaiselta asuinpaikaltaan tilalle oli selvästi pidempi kuin monitavoitteisten ja metsästä elävien.

Tilan ulkopuolella asuvat metsänomistajat viettivät vuodessa keskimäärin 41 päivää tilallaan. Maatalous-Suomen metsänomistajat, maatalousyrittäjät ja eläkeläiset viettivät selvästi keskimääräistä enemmän aikaansa tilalla. Monitavoitteiset ja virkistyskäyttäjät oleilivat tilallaan selvästi enemmän kuin taloudellista turvaa korostavat.

Vaikka vain puolet metsänomistajista asui vakinaisesti tilalla, maaseudulla asui lähes kaksi kolmesta metsänomistajasta (taulukko 7). Yksityismetsien alasta he omistivat 69 prosenttia. Vajaa viidesosa metsänomistajista asui taajamissa tai pienissä kaupungeissa ja niin ikään vajaa viidesosa suuremmissa kaupungeissa. On huomattavaa, että Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa asui vain seitsemän prosenttia metsänomistajista.

Maaseudulla asuvien metsänomistajien osuus oli suurin Maatalous-Suomessa verrattuna muihin alueisiin. Lähes kaikki maatalousyrittäjät asuivat maaseudulla ja samoin kuin kolme neljästä alle 40-vuotiaasta metsänomistajasta. Monitavoitteiset ja metsästä elävät asuivat niin ikään keskimääräis-

Taulukko 7. Metsänomistajien asuinpaikka.

	Maaseutu		Taajama/ pieni kaupunki		Kaupunki (20 000–100 000 as.)		Kaupunki (>100 000 as.)		Yhteensä
	% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta								
Suuralue									
Metsä-Suomi	60	68	18	16	15	11	7	5	100
Maatalous-Suomi	72	79	12	9	8	6	8	7	100
Pohjois-Suomi	60	65	23	21	10	8	7	6	100
Tilan hallintatapa									
Perheomistus	68	75	16	13	11	8	6	4	100
Yhtymä	49	51	22	24	16	15	13	11	100
Perikunta	50	50	25	27	15	14	9	10	100
Ammattiasema									
Palkansaaja	46	48	24	24	18	16	12	12	100
Maatalousyrittäjä	96	96	3	3	1	1	0	0	100
Yrittäjä	54	53	22	25	14	13	11	9	100
Eläkeläinen	61	64	20	19	13	12	6	6	100
Muu	51	50	24	29	15	11	10	10	100
Sukupuoli									
Mies	68	74	16	14	10	8	6	5	100
Nainen	50	50	23	24	17	14	11	11	100
Ikä									
Alle 40-vuotias	72	78	14	10	8	4	7	7	100
40–59-vuotias	62	69	18	16	13	10	8	5	100
Vähintään 60-vuotias	62	66	19	19	12	10	7	6	100
Tavoiteryhmä									
Monitavoitteiset	71	74	16	15	9	7	4	4	100
Virkistyskäyttäjät	49	51	22	21	16	15	13	13	100
Metsästä elävät	77	82	13	11	7	4	3	3	100
Taloudellista turvaa korostavat	40	42	24	21	22	21	14	16	100
Kaikki	63	69	18	16	12	9	7	6	100

tä useammin maaseudulla. Kaupunkilaisomistajia oli puolestaan keskimääräistä enemmän yhtymien metsäasioista vastaavien henkilöiden, naisten sekä palkansaa- jien, yrittäjien ja työelämän ulkopuolella olevien, taloudellista turvaa korostavien ja virkistyskäyttäjien keskuudessa.

3.2.3 Sukupuoli ja ikä

Metsänomistajista oli naisia neljäsosa ja yksityismetsien alasta he omistivat viidesosan (taulukko 8). Nämä ovat kuitenkin aliarvioita todellisista osuuksista, koska aiempien tutkimusten tavoin omistajan sukupuoli määriteltiin tilan metsäasioiden hoidosta

vastaavan henkilön sukupuolen mukaan (ks. Ripatti 1998b). Naisten osuus on esitettyä suurempi, sillä yli 90 prosentilla puolisoiden yhteisesti omistamista tiloista mies vastasi tilan metsäasioista ja tuli näin kirjatuksi omistajaksi. Lisäksi kolme neljäsosaa yhtymien ja yli puolet perikuntien metsäasioista vastaavista henkilöistä oli miehiä. Naisia on huomattava määrä perikuntien ja yhtymien tavallisina osakkaina.

Alueelliset erot naisten osuudessa olivat pieniä, tosin Maatalous-Suomessa naisia oli vähiten ja he omistivat keskimääräistä pienemmän osuuden yksityismetsien alasta. Maatalousyrittäjistä alle kymmenesosa oli naisia, mutta eläkeläisten ja työelämän ulkopuolella olevien keskuudessa naisia oli selväs-

Taulukko 8. Metsänomistajien sukupuoli.

	Mies		Nainen		Yhteensä
	% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta				
Suuralue					
Metsä-Suomi	76	82	24	18	100
Maatalous-Suomi	78	83	22	17	100
Pohjois-Suomi	74	78	26	22	100
Tilan hallintatapa					
Perheomistus	80	86	20	14	100
Yhtymä	75	79	25	45	100
Perikunta	55	55	45	55	100
Ammattiasema					
Palkansaaja	75	77	25	13	100
Maatalousyrittäjä	91	93	9	7	100
Yrittäjä	87	91	13	9	100
Eläkeläinen	70	74	30	26	100
Muu	59	60	41	40	100
Ikä					
Alle 40-vuotias	83	88	17	12	100
40–59-vuotias	80	84	20	16	100
Vähintään 60-vuotias	71	76	29	24	100
Asuinpaikka					
Maaseutu	81	86	19	14	100
Taajama / pieni kaupunki	69	71	31	29	100
Kaupunki (>20 000 as.)	66	68	34	32	100
Tavoiteryhmä					
Monitavoitteiset	78	83	22	17	100
Virkistyskäyttäjät	70	72	30	28	100
Metsästä elävät	86	89	14	11	100
Taloudellista turvaa korostavat	64	66	36	34	100
Kaikki	76	81	24	19	100

ti keskimääräistä enemmän. Naisten osuus oli myös keskimääräistä suurempi 60-vuotta täyttäneiden ja keskimääräistä pienempi maaseudulla asuvien keskuudessa. Taloudellista turvaa korostavat ja virkistyskäyttäjät olivat selvästi usemmin naisia kuin metsästä elävien ryhmään kuuluvat omistajat.

Metsänomistajien keski-ikä oli 57 vuotta (taulukko 9). Miesten keski-ikä oli 56 vuotta ja naisten peräti 60 vuotta. Alle 40-vuotiaita oli vain noin kymmenesosa, kun taas iäkkäitä, vähintään 60-vuotiaita, metsänomistajia oli 44 prosenttia. Maatalousyrittäjistä noin viidesosa oli alle 40-vuotiaita ja samoin viidesosa 60 vuotta täyttäneitä. Palkansaajien ja yrittäjien keskuudessa oli puolestaan keskimääräistä enem-

män 40–59-vuotiaita metsänomistajia. Naisista yli puolet oli vähintään 60-vuotiaita. Metsästä elävät olivat muihin tavoiteryhmisiin verrattuna nuoria, keskimäärin 52-vuotiaita. Peräti joka toinen monitavoitteisiin ja taloudellista turvaa korostaviin kuuluva metsänomistaja oli sen sijaan täyttänyt 60 vuotta.

3.2.4 Koulutus

Kaksi kolmasosaa metsänomistajista oli suorittanut enintään kansa- tai kansalaiskoulun ja viidesosa joko keski- tai peruskoulun (taulukko 10). Ylioppilaita metsänomistajista oli 15 prosenttia. Maatalous-Suomen metsän-

Taulukko 9. Metsänomistajien ikä.

	Alle 40- vuotias	40–59- vuotias	Vähintään 60-vuotias	Yhteensä	Keski-ikä, vuotta
	% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta				
Suuralue					
Metsä-Suomi	11 13	45 46	44 40	100	57
Maatalous-Suomi	12 15	46 49	42 36	100	56
Pohjois-Suomi	10 13	45 46	45 41	100	57
Tilan hallintatapa					
Perheomistus	11 14	43 46	45 41	100	57
Yhtymä	13 15	49 54	38 35	100	54
Perikunta	9 11	52 46	38 39	100	57
Ammattiasema					
Palkansaaja	16 20	74 70	11 10	100	49
Maatalousyrittäjä	21 21	60 62	19 17	100	49
Yrittäjä	10 8	70 72	21 20	100	51
Eläkeläinen	0 0	7 6	93 94	100	70
Muu	27 27	62 63	11 10	100	46
Sukupuoli					
Mies	12 15	47 48	41 37	100	56
Nainen	8 9	39 40	53 51	100	60
Asuinpaikka					
Maaseutu	13 16	45 47	42 37	100	56
Taajama / pieni kaupunki	9 9	45 46	46 45	100	58
Kaupunki (>20 000 as.)	9 11	49 48	42 41	100	57
Tavoiteryhmä					
Monitavoitteiset	10 12	40 43	50 45	100	59
Virkistyskäyttäjät	10 11	51 53	39 36	100	56
Metsästä elävät	18 22	54 56	28 22	100	52
Taloudellista turvaa korostavat	9 10	44 44	47 46	100	58
Kaikki	11 13	45 47	44 40	100	57

Kuva: Esko Männikkö / Gorilla

Taulukko 10. Metsänomistajien peruskoulutus.

	Kansa- tai kansalaiskoulu		Keskikoulu		Peruskoulu		Ylioppilas		Yhteensä
	% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta								
Suuralue									
Metsä-Suomi	65	62	12	13	7	7	16	18	100
Maatalous-Suomi	60	52	14	15	8	10	18	24	100
Pohjois-Suomi	70	68	11	11	8	11	10	11	100
Tilan hallintatapa									
Perheomistus	67	63	12	14	7	8	14	16	100
Yhtymä	54	58	12	8	8	9	25	25	100
Perikunta	61	57	14	13	7	8	18	21	100
Ammattiasema									
Palkansaaja	47	43	17	15	10	11	27	30	100
Maatalousyrittäjä	65	61	13	14	13	12	9	13	100
Yrittäjä	58	56	17	14	8	8	17	22	100
Eläkeläinen	82	79	8	10	2	1	8	10	100
Muu	54	52	11	10	12	15	23	23	100
Sukupuoli									
Mies	67	63	12	13	8	9	13	15	100
Nainen	58	55	14	14	4	5	23	27	100
Ikä									
Alle 40-vuotias	9	9	9	11	51	52	31	29	100
40–59-vuotias	62	61	18	17	2	2	18	20	100
Vähintään 60-vuotias	81	79	8	9	2	1	9	11	100
Asuinpaikka									
Maaseutu	71	67	10	11	9	10	9	12	100
Taajama / pieni kaupunki	65	60	15	19	7	7	14	15	100
Kaupunki (>20 000 as.)	42	37	17	16	2	3	39	44	100
Tavoiteryhmä									
Monitavoitteiset	72	66	11	13	7	8	10	13	100
Virkistyskäyttäjät	57	50	14	12	6	7	23	31	100
Metsästä elävät	65	62	12	11	11	12	12	15	100
Taloudellista turvaa korostavat	52	48	16	18	5	6	27	28	100
Kaikki	65	62	13	13	7	8	15	17	100

Taulukko 11. Metsänomistajien ammatillinen koulutus.

	Ei tutkintoa		Ammattikoulu- tutkinto		Opisto- tutkinto		Akateeminen tutkinto		Yhteensä
	% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta								
Suuralue									
Metsä-Suomi	44	41	28	30	18	19	10	10	100
Maatalous-Suomi	44	39	29	32	16	15	11	15	100
Pohjois-Suomi	48	48	31	34	15	13	6	5	100
Tilan hallintatapa									
Perheomistus	47	44	30	33	16	15	8	8	100
Yhtymä	35	37	28	29	21	17	17	17	100
Perikunta	43	39	26	26	21	24	11	11	100
Ammattiasema									
Palkansaaja	25	23	31	33	27	27	17	18	100
Maatalousyrittäjä	44	40	44	45	11	11	2	4	100
Yrittäjä	38	39	29	23	25	29	9	9	100
Eläkeläinen	65	64	17	17	11	11	7	8	100
Muu	46	44	32	35	16	16	7	5	100
Ikä									
Alle 40-vuotias	15	15	52	57	24	22	8	5	100
40–59-vuotias	35	33	33	36	21	20	11	11	100
Vähintään 60-vuotias	64	66	17	15	11	10	8	9	100
Sukupuoli									
Mies	45	42	31	34	16	15	9	9	100
Nainen	44	43	22	23	21	22	12	13	100
Asuinpaikka									
Maaseutu	52	48	32	35	12	12	4	5	100
Taajama / pieni kaupunki	39	38	27	26	26	29	8	7	100
Kaupunki (>20 000 as.)	25	23	22	23	25	24	28	31	100
Tavoiteryhmä									
Monitavoitteiset	52	48	29	32	13	14	6	6	100
Virkistyskäyttäjät	36	34	27	24	23	22	14	20	100
Metsästä elävät	44	39	35	39	16	17	5	5	100
Taloudellista turvaa korostavat	36	31	23	26	21	21	20	22	100
Kaikki	45	43	29	32	17	16	9	9	100

omistajilla ja yhtymien vastuuhenkilöillä oli keskimääräistä korkeampi peruskoulutus.

Ammattiryhmistä palkansaajilla oli korkein koulutustaso. Eläkeläisillä se oli alhaisin; peräti 82 prosenttia eläkeläisistä oli suorittanut enintään kansa- tai kansalaiskoulun. Peruskoulutustaso oli niin ikään sitä korkeampi, mitä nuorempi metsänomistaja oli tai mitä suuremmassa kaupungissa hän asui. Naiset olivat korkeammin koulutettuja kuin miehet. Virkistyskäyttäjillä ja taloudellista turvaa korostavilla oli muita omistajia selvästi parempi peruskou-

lutus, neljäsosalla oli ylioppilastutkinto.

Lähes joka toisella metsänomistajalla ei ollut ammatillista tutkintoa (taulukko 11). Ammattikoulututkinnon suorittaneita oli 29 prosenttia ja opistotasaisen tutkinnon suorittaneita vajaa viidesosa. Joka kymmenellä metsänomistajalla oli akateeminen tutkinto. Pohjois-Suomen metsänomistajat olivat saaneet keskimääräistä vähemmän ammatillista koulutusta. Niin ikään kahdella kolmesta eläkeläisistä ei ollut ammatillista tutkintoa. Akateemisen tutkinnon suorittaneiden osuus oli sen sijaan huomattava

Taulukko 12. Metsänomistajien metsäalan koulutus.

	Ei metsäalan koulutusta		Muun koulutuksen yhteydessä hankittu metsäalan koulutus		Metsäalan ammattitutkinto		Yhteensä
	% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta						
Suuralue							
Metsä-Suomi	86	79	9	14	5	7	100
Maatalous-Suomi	86	77	11	15	3	7	100
Pohjois-Suomi	87	84	7	7	6	9	100
Tilan hallintatapa							
Perheomistus	86	79	10	13	4	8	100
Yhtymä	82	79	9	12	9	9	100
Perikunta	90	88	5	6	5	7	100
Ammattiasema							
Palkansaaja	85	78	8	10	7	12	100
Maatalousyrittäjä	77	73	19	19	4	8	100
Yrittäjä	89	86	9	10	3	4	100
Eläkeläinen	91	88	5	7	3	5	100
Muu	89	83	6	10	6	8	100
Sukupuoli							
Mies	83	76	12	14	6	9	100
Nainen	97	95	2	4	1	1	100
Ikä							
Alle 40-vuotias	67	60	22	24	11	17	100
40–59-vuotias	86	80	9	12	5	8	100
Vähintään 60-vuotias	91	88	6	8	3	5	100
Asuinpaikka							
Maaseutu	84	79	12	15	4	6	100
Taajama / pieni kaupunki	86	79	6	7	8	14	100
Kaupunki (>20 000 as.)	90	84	5	7	5	9	100
Tavoiteryhmä							
Monitavoitteiset	84	78	11	14	5	8	100
Virkistyskäyttäjät	90	84	7	8	3	8	100
Metsästä elävät	82	79	13	14	5	7	100
Taloudellista turvaa korostavat	90	86	5	7	5	7	100
Kaikki	86	80	9	12	5	8	100

yhtymien vastuuhenkilöiden ja palkansaajien keskuudessa. Ammatillisessa koulutuksessa on havaittavissa pääosin sama ilmiö kuin peruskoulutuksessa: mitä nuorempi metsänomistaja oli tai mitä suuremmassa kaupungissa hän asui, sitä korkeampi koulutus hänellä oli. Tavoiteryhmien väliset erot ammatillisessa koulutuksessa olivat samankaltaisia kuin peruskoulutuksessa.

Yli kymmenesosalla metsänomistajista oli metsäalan ammatillinen tutkinto tai muun koulutuksen yhteydessä hankittua metsäalan koulutusta (taulukko 12). Tällaisten

metsänomistajien hallussa oli viidesosa yksityismetsien alasta. Maatalous-Suomen tilojen omistajilla oli harvimminkin metsäalan ammattitutkinto, mutta useimmin muun koulutuksen, yleensä maatalouskoulutuksen, yhteydessä suoritettuja metsäalan opintoja. Keskimääräistä useammin metsäalan koulutusta olivat hankkineet yhtymien metsäasioiden hoidosta vastaavat henkilöt, maatalousyrittäjät, miehet ja alle 40-vuotiaat metsänomistajat. Monitavoitteiset ja metsästä elävät olivat muita omistajia useammin harjoittaneet metsäopintoja.

Taulukko 13. Metsänomistajien kotitalouksien bruttotulot ilman puunmyyntituloja vuonna 1998 (vain perhemetsälöt).

Tuloluokka, 1 000 mk	Alle 50 (1 000 euroa)		50–100 (8,4)		100–200 (8,4–16,8)		200–300 (16,8–33,6)		Yli 300 (33,6–50,4)		Yhteensä (50,4)	
	% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta											
Suuralue												
Metsä-Suomi	17	14	20	20	32	34	17	15	14	17	100	
Maatalous-Suomi	16	10	18	18	30	33	17	15	19	24	100	
Pohjois-Suomi	20	20	20	17	28	29	18	20	14	14	100	
Ammattiasema												
Palkansaaja	7	6	8	7	36	36	28	26	22	25	100	
Maatalousyrittäjä	11	9	16	14	35	39	17	17	21	21	100	
Yrittäjä	11	8	13	18	31	26	21	28	24	20	100	
Eläkeläinen	30	29	34	35	24	22	8	6	4	8	100	
Muu	36	31	24	26	28	33	6	3	7	7	100	
Sukupuoli												
Mies	17	14	19	18	31	32	18	17	16	18	100	
Nainen	25	23	19	21	30	32	14	13	12	11	100	
Ikä												
Alle 40-vuotias	9	6	13	14	36	38	22	19	20	23	100	
40–59-vuotias	9	7	12	12	35	39	23	22	22	21	100	
Vähintään 60-vuotias	29	28	30	29	25	23	9	8	7	12	100	
Asuinpaikka												
Maaseutu	19	15	22	21	31	34	15	15	14	16	100	
Taajama / pieni kaupunki	14	11	17	15	33	33	23	22	13	19	100	
Kaupunki (>20 000 as.)	13	13	11	11	28	25	23	21	25	30	100	
Tavoiteryhmä												
Monitavoitteiset	20	17	21	19	31	33	14	14	14	17	100	
Virkistyskäyttäjät	14	12	17	15	29	33	23	19	17	21	100	
Metsästä elävät	12	10	21	21	34	34	18	19	15	16	100	
Taloudellista turvaa korostavat	16	12	17	17	28	30	20	21	19	20	100	
Kaikki	17	14	20	19	31	33	17	16	15	18	100	

3.2.5 Tulot

Metsänomistajien kotitalouksien bruttotulojen (ilman puunmyyntituloja) jakautuminen tuloluokkiin on esitetty taulukossa 13. Tulokset koskevat ainoastaan perheomistuksessa olevia tiloja. Merkille pantavaa on, että alhaisimpiin tuloluokkiin kuuluvat omistivat lukumääräosuuttaan vähemmän metsäalasta eli heidän metsälönsä olivat keskimääräistä pienempiä.

Maatalous-Suomen metsänomistajat olivat keskimääräistä vauraampia: peräti viidesosa kuului ylimpään tuloluokkaan. Ammattiasemaryhmistä pienituloisimpia olivat ymmärrettävästi eläkeläiset ja työelämän ulko-

puolella olevat (muut eli opiskelijat, kotirouvat ja työttömät) ja suurituloisimpia palkansaajat ja yrittäjät. Myös miehet olivat suurituloisempia kuin naiset. Iän suhteen tarkasteltuna pienimmät tulot olivat luonnollisesti 60-vuotta täyttäneillä metsänomistajilla. Tulot vaihtelivat myös asuinpaikan mukaan: mitä suuremmissa kaupungissa omistaja asui, sitä suuremmat olivat hänen tulonsa. Monitavoitteisten osuus alimmassa tuloluokassa oli keskimääräistä suurempi, kun puolestaan taloudellista turvaa korostavien osuus ylimmissä tuloluokassa oli jonkin verran muiden ryhmien osuuksia suurempi.

Viime vuosikymmenen aikana puuta myyneet metsänomistajat käyttivät (tai ai-

Taulukko 14. Metsänomistajien arvio viimeksi tehdyn puukaupan tulojen käytöstä tilan sijaintikunnassa (vain 1990-luvulla puuta myyneet).

	Puukauppatuloista käytettiin tilan sijaintikunnassa				Yhteensä	Keskimäärin, %
	Alle puolet		Yli puolet			
	% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta					
Suuralue						
Metsä-Suomi	39	35	62	66	100	64
Maatalous-Suomi	30	27	70	73	100	71
Pohjois-Suomi	28	22	73	77	100	72
Tilan hallintatapa						
Perheomistus	32	27	78	29	100	69
Yhtymä	49	45	51	22	100	57
Perikunta	44	43	56	26	100	62
Ammattiasema						
Palkansaaja	45	43	55	57	100	58
Maatalousyrittäjä	24	21	76	79	100	78
Yrittäjä	33	24	67	86	100	67
Eläkeläinen	37	33	63	67	100	66
Muu	45	42	55	58	100	57
Sukupuoli						
Mies	34	29	66	71	100	68
Nainen	41	40	59	60	100	61
Ikä						
Alle 40-vuotias	31	24	69	76	100	70
40–59-vuotias	38	32	62	68	100	65
Vähintään 60-vuotias	34	29	66	71	100	67
Asuinpaikka						
Maaseutu	25	22	75	78	100	76
Taajama / pieni kaupunki	48	42	52	58	100	56
Kaupunki (>20 000 as.)	66	66	34	34	100	41
Tavoiteryhmä						
Monitavoitteiset	31	27	69	73	100	72
Virkistyskäyttäjät	42	38	58	62	100	64
Metsästä elävät	30	26	70	74	100	74
Taloudellista turvaa korostavat	56	60	44	40	100	52
Kaikki	35	30	65	70	100	67

koivat käyttää) noin kaksi kolmasosaa puukauppatuloistaan tilan sijaintikunnassa (taulukko 14). Pohjois- ja Maatalous-Suomessa kulutettiin keskimääräistä hieman suurempi osuus puukauppatuloista tilan sijaintikunnassa. Myös perhemetsälöillä tilan sijaintikunnassa kuului suurempi osuus myyntituloista kuin yhtymien tai perikuntien omistuksessa olevilla tiloilla. Maatalousyrittäjät, alle 40-vuotiaat ja maaseudulla asuvat sekä monitavoitteiset ja metsästä elävät käyttivät tilan sijaintikunnassa yli 70 prosenttia puukauppatuloistaan.

3.2.6 Metsänomistuksen tavoitteet

Lähes puolet metsänomistajista kuului monitavoitteisten ryhmään, jossa korostettiin taloudellisten tavoitteiden ohella myös metsän tarjoamia aineettomia hyötyjä (taulukko 15). Viidesosa oli virkistyskäyttäjiä ja lähes yhtä suuri osuus kuului metsän merkitystä työtilaisuuksien tarjoajana korostaviin metsästä eläviin. Taloudellista turvaa korostavia oli runsas kymmenesosa metsänomistajista. Monitavoitteisten osuus yksityismetsien alasta oli selvästi yli puolet, ts. metsälöt olivat

Taulukko 15. Metsänomistajien tavoiteryhmät.

Tavoiteryhmä	Moni- tavoitteiset		Virkistys- käyttäjät		Metsästä elävät		Taloudellista turvaa korostavat		Yhteensä
	% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta								
Suuralue									
Metsä-Suomi	51	63	19	11	17	16	13	10	100
Maatalous-Suomi	44	52	24	18	18	19	14	11	100
Pohjois-Suomi	45	54	24	18	19	20	12	8	100
Tilan hallintatapa									
Perheomistus	51	62	19	12	18	18	12	8	100
Yhtymä	40	50	26	18	18	19	16	13	100
Perikunta	38	47	31	25	17	15	14	13	100
Ammattiasema									
Palkansaaja	36	47	30	22	19	19	15	12	100
Maatalousyrittäjä	56	63	10	7	27	25	7	5	100
Yrittäjä	42	53	29	22	15	16	14	9	100
Eläkeläinen	55	65	19	12	12	11	14	12	100
Muu	36	46	30	23	21	20	13	11	100
Sukupuoli									
Mies	49	60	20	12	20	20	11	8	100
Nainen	43	52	28	21	10	10	19	17	100
Ikä									
Alle 40-vuotias	42	52	19	12	29	29	10	7	100
40–59-vuotias	42	54	24	16	21	21	13	9	100
Vähintään 60-vuotias	56	67	19	12	11	10	14	11	100
Asuinpaikka									
Maaseutu	53	63	17	10	22	21	8	6	100
Taajama / pieni kaupunki	42	56	28	18	13	13	17	13	100
Kaupunki (>20 000 as.)	34	42	33	27	9	8	24	23	100
Kaikki	48	59	21	14	18	18	13	9	100

keskimääräistä suurempia. Virkistyskäyttäjien osuus metsämaan alasta oli sen sijaan lukumääräosuutta huomattavasti pienempi.

Monitavoitteisia metsänomistajia oli keskimääräistä enemmän maatalousyrittäjien ja 60 vuotta täyttäneiden keskuudessa. Monitavoitteisten osuus oli sitä pienempi, mitä suuremmassa kaupungissa omistaja asui. Virkistyskäyttäjien osuus oli keskimääräistä suurempi yhtymien vastuuhenkilöiden keskuudessa ja miltei kolmasosa perikuntien hoidosta vastaavista lukeutui virkistyskäyttäjisiin. Noin 30 prosenttia palkansaajista, yrittäjistä ja työelämän ulkopuolella olevista kuului niin ikään virkistyskäyttäjisiin. Naisten keskuudessa oli miehiä enemmän metsän aineettomia hyötyjä korostavia virkistyskäyttäjiä. Myös taajamissa ja kaupun-

geissa asuvat olivat useammin virkistyskäyttäjiä kuin maaseudulla asuvat.

Metsästä elävien osuus oli keskimääräistä selvästi suurempi maatalousyrittäjien keskuudessa ja ryhmään kuuluvien osuus väheni iän lisääntyessä. Kaupunkilaiset kuuluivat huomattavan harvoin metsästä eläviin. Taloudellista turvaa korostavat olivat keskimääräistä useammin naisia ja taajamissa tai kaupungeissa asuvia.

3.3 Tilakohtaiset taustapiirteet

3.3.1 Metsä- ja peltoala

Yksityismetsälöihin kuului keskimäärin 37 hehtaaria metsää (taulukko 16). Pieniä, 5–

Taulukko 16. Yksityismetsälöiden koko.

Metsälön koko, ha	5–19,9		20–49,9		50–99,9		Vähintään 100	Yhteensä	Metsää keskimäärin, ha	
	% tiloista, % yksityismetsien alasta									
Suuralue										
Metsä-Suomi	41	13	38	33	15	28	6	26	100	36
Maatalous-Suomi	55	21	32	34	11	28	3	17	100	28
Pohjois-Suomi	31	7	31	19	23	31	15	43	100	53
Tilan hallintatapa										
Perheomistus	42	12	35	29	15	28	7	31	100	38
Yhtymä	39	11	35	29	18	31	8	29	100	39
Perikunta	46	16	35	33	15	31	4	19	100	32
Ammattiasema										
Palkansaaja	50	17	33	33	12	26	5	24	100	31
Maatalousyrittäjä	23	5	39	22	25	31	14	41	100	56
Yrittäjä	46	14	31	26	17	31	6	29	100	36
Eläkeläinen	47	16	36	34	13	28	4	22	100	32
Muu	49	17	33	34	13	28	5	21	100	31
Sukupuoli										
Mies	40	11	36	28	17	30	8	31	100	40
Nainen	52	19	33	35	11	26	4	21	100	29
Ikä										
Alle 40-vuotias	35	9	36	25	19	30	11	36	100	45
40–59-vuotias	42	12	35	28	17	29	7	31	100	39
Vähintään 60-vuotias	45	15	36	33	14	28	5	25	100	34
Asuinpaikka										
Maaseutu	38	11	37	28	18	30	8	31	100	41
Taajama / pieni kaupunki	50	16	34	31	11	24	5	29	100	33
Kaupunki (>20 000 as.)	53	19	31	32	12	28	4	21	100	29
Tavoiteryhmä										
Monitavoitteiset	34	9	37	27	20	31	9	33	100	45
Virkistyskäyttäjät	64	28	27	35	6	16	3	21	100	24
Metsästä elävät	42	13	34	29	17	31	7	27	100	38
Taloudellista turvaa korostavat	54	22	32	36	11	29	3	13	100	28
Kaikki	42	13	35	29	16	29	7	29	100	37

19,9 hehtaarin, metsälöitä oli 42 prosenttia. Metsäalasta tämän kokoluokan metsälöt edustavat kuitenkin vain 13 prosenttia. Vähintään 100 hehtaarin metsälöitä oli 7 prosenttia, mutta tähän kokoluokkaan kuului peräti 29 prosenttia yksityismetsistä.

Keskimääräinen metsäala oli pienin Maatalous-Suomessa ja suurin Pohjois-Suomessa. Perikuntien metsälöt olivat pienempiä kuin perhemetsälöiden ja yhtymien metsät. Maatalousyrittäjien metsälöt olivat selvästi keskimääräistä suurempia. Miehet omistivat keskimäärin 40 hehtaaria metsää ja naiset 29 hehtaaria. Metsälön keskikoko vaihteli myös

omistajan iän ja asuinpaikan koon mukaan: Mitä iäkkäämpi metsänomistaja oli tai mitä suuremmassa kaupungissa hän asui, sitä pienempi oli metsäala. Monitavoitteisten ja metsästä elävien metsälöt olivat keskikooltaan suurempia kuin virkistyskäyttäjien ja taloudellista turvaa korostavien.

Tutkimuksessa metsälöön katsottiin kuuluvaksi saman omistajan yhden kunnan alueella omistamat rekisteritilat. Runsas kymmenesosa metsänomistajista omisti metsää lisäksi tilan sijaintikunnan ulkopuolella (taulukko 17). Yleisintä tämä oli perhemetsälöiden omistajien, maatalousyrittäjien ja

Taulukko 17. Metsänomistus tilan sijaintikunnan ulkopuolella.

	Omistaa metsää muualla	Keski- määrin, ha	
% metsänomistajista, % yksityismetsien alasta			
Suuralue			
Metsä-Suomi	11	12	50
Maatalous-Suomi	12	15	21
Pohjois-Suomi	10	10	45
Tilan hallintatapa			
Perheomistus	13	14	39
Yhtymä	3	3	58
Perikunta	8	7	49
Ammattiasema			
Palkansaaja	10	10	31
Maatalousyrittäjä	16	15	41
Yrittäjä	13	13	77
Eläkeläinen	10	12	41
Muu	6	5	40
Sukupuoli			
Mies	13	13	43
Nainen	7	7	31
Ikä			
Alle 40-vuotias	11	9	34
40–59-vuotias	12	13	41
Vähintään 60-vuotias	11	13	44
Asuinpaikka			
Maaseutu	11	11	31
Taajama / pieni kaupunki	11	14	57
Kaupunki (>20 000 as.)	12	15	60
Tavoiteryhmä			
Monitavoitteiset	13	13	43
Virkistyskäyttäjät	6	7	30
Metsästä elävät	12	13	27
Taloudellista turvaa korostavat	14	14	57
Kaikki	11	12	41

miesten keskuudessa. Virkistyskäyttäjät omistivat selvästi muita tavoiteryhmiä harvemmin metsää muualla. Kunnan ulkopuolella omistettu metsäala oli keskimäärin viisi hehtaaria ja peräti 41 hehtaaria, jos mukaan lasketaan vain metsää muualla omistavat. Tilan sijaintikunnan ulkopuolella omistettu metsäala oli keskimääräistä suurempi Metsä-Suomessa. Myös yrittäjät, kaupunkilaiset ja taloudellista turvaa korostavat omistivat keskimääräistä enemmän metsää muualla.

Keskimääräinen peltoala oli kaikilla tiloilla kahdeksan hehtaaria ja 13 hehtaaria yli

yhden peltohehtaarin tiloilla (taulukko 18). Enintään yhden peltohehtaarin käsittävien tilojen osuus oli 29 prosenttia ja ne edustivat noin viidesosaa yksityismetsien alasta. Keskimääräistä enemmän alle yhden peltohehtaarin tiloja oli yhtymien, palkansaajien ja yrittäjien sekä naisten omistuksessa. Täällaisten, käytännössä pellottomien, tilojen osuus oli keskimääräistä selvästi vähäisempi Maatalous-Suomessa ja luonnollisesti maatalousyrittäjillä. Alle peltohehtaarin tilojen osuus myös lisääntyi sen mukaan mitä iäkäämpi omistaja oli tai mitä suuremmassa kaupungissa hän asui. Yli puolet taloudellista turvaa korostavien tiloista oli vailla peltoa, kun metsästä elävien tiloista osuus oli vain viidesosa.

3.3.2 Tilan hallinta- ja saantotapa

Kolme neljäsosaa tiloista oli perheomistuksessa eli yhden henkilön tai puolisoitten ja/ tai lasten yhteisessä omistuksessa (taulukko 19). Perikuntia oli 14 prosenttia ja yhtymiä runsas kymmenesosa. Perheomistuksessa olevia tiloja oli keskimääräistä enemmän Maatalous-Suomessa ja perikuntia puolestaan Pohjois-Suomessa. Maatalousyrittäjien tiloista lähes 90 prosenttia oli perheomistuksessa, kun taas yli kolmasosa palkansaajien ja työelämän ulkopuolella olevien eli kotirouvien, opiskelijoiden ja työttömien (ryhmä muut) tiloista oli perikunta- tai yhtymäomistuksessa. Perikuntamuotoinen omistus oli myös keskimääräistä yleisempää naisten, 40–59-vuotiaiden ja taajamissa sekä kaupungeissa asuvien metsänomistajien keskuudessa. Peräti viidesosa virkistyskäyttäjien tiloista oli perikunnan omistuksessa, kun taas monitavoitteisten tilat olivat keskimääräistä usammin perhemetsälöitä.

Taulukko 18. Peltomaan määrä tiloilla.

Peltoa, ha	0–0,9 (ei peltoa)		1–4,9		5–9,9		10–19,9		Vähintään 20		Yhteensä		Keskipelto- ala yli yhden pelto- hehtaarin tiloilla, ha
	% tiloista, % yksityismetsien alasta												
Suuralue													
Metsä-Suomi	32	24	27	22	15	13	16	24	10	18	100		11
Maatalous-Suomi	20	13	16	10	16	11	23	23	25	43	100		18
Pohjois-Suomi	31	20	34	32	17	21	11	15	7	12	100		9
Tilan hallintatapa													
Perheomistus	28	19	24	21	14	14	18	22	16	25	100		14
Yhtymä	40	35	25	21	15	15	14	18	7	11	100		11
Perikunta	24	21	35	32	23	22	16	20	3	5	100		8
Ammattiasema													
Palkansaaja	38	32	32	29	15	18	12	14	3	7	100		8
Maatalousyrittäjä	7	4	6	6	11	9	32	32	44	50	100		22
Yrittäjä	41	37	28	33	17	12	9	13	5	5	100		8
Eläkeläinen	32	26	30	29	18	19	15	18	5	8	100		9
Muu	32	26	39	35	20	24	5	7	4	8	100		7
Sukupuoli													
Mies	26	18	25	21	16	15	19	22	15	24	100		14
Nainen	39	32	30	26	15	16	11	17	5	9	100		9
Ikä													
Alle 40-vuotias	25	15	17	13	11	12	19	21	27	39	100		19
40–59-vuotias	28	19	25	21	15	15	17	21	15	25	100		14
Vähintään 60-vuotias	31	25	29	27	17	17	16	21	7	11	100		10
Asuinpaikka													
Maaseutu	17	12	24	19	18	16	23	26	19	28	100		14
Taajama / pieni kaupunki	46	38	31	35	13	14	8	11	2	2	100		7
Kaupunki (>20 000 as.)	52	46	29	26	11	12	6	8	3	8	100		8
Tavoiteryhmä													
Monitavoitteiset	24	17	25	23	16	15	20	23	15	22	100		13
Virkistyskäyttäjät	33	26	33	29	16	17	11	13	7	15	100		10
Metsästä elävät	21	14	23	16	16	15	22	27	18	28	100		15
Taloudellista turvaa korostavat	53	46	21	19	10	10	8	11	8	14	100		13
Kaikki	29	21	26	22	15	15	17	21	13	21	100		13

Perikunnissa ja yhtymissä oli keskimäärin 3,8 osakasta. Perikunnissa jäseniä oli keskimäärin yksi enemmän (4,3) kuin yhtymissä (3,3). Lähes joka toisessa yhtymässä, mutta vain runsaalla viidesosalla perikunnista oli kaksi osakasta. Pohjois-Suomessa osakasmäärät olivat suuria: perikunnissa keskimäärin 5,3 ja yhtymissä 3,6.

Noin puolet tiloista oli siirtynyt omistajilleen perintönä: perinnönjako oli joko tehty tai tila oli jäänyt perikunnan haltuun (taulukko 20). Vanhemmilta tai sukulaisilta

ostettuja tiloja oli 39 prosenttia ja tällaiset tilat olivat selvästi keskimääräistä suurempia. Vapailta markkinoilta oli ostettu vain 13 prosenttia tiloista. Yli puolet Pohjois-Suomen tiloista oli siirtynyt omistajilleen perintönä. Maatalous-Suomen tilat oli sen sijaan useimmiten ostettu vanhemmilta tai sukulaisilta.

Palkansaajat, eläkeläiset, työelämän ulkopuolella olevat (ryhmä muut), naiset, vähintään 60-vuotiaat sekä taajamien ja kaupunkien asukkaat olivat useimmiten peri-

Taulukko 19. Tilat hallintatavan mukaan sekä osakkaiden määrä yhteisomistustiloilla.

	Perheomistus		Yhtymä		Perikunta		Yhteensä	Osakkaita keskimäärin	
	% tiloista, % yksityismetsien alasta							Yhtymä	Perikunta
Suuralue									
Metsä-Suomi	74	76	12	12	14	12	100	3,2	4,1
Maatalous-Suomi	78	82	9	9	13	9	100	3,2	3,7
Pohjois-Suomi	71	72	13	13	16	15	100	3,6	5,3
Ammattiasema									
Palkansaaja	66	63	15	16	20	21	100	3,3	4,2
Maatalousyrittäjä	88	90	8	8	5	3	100	2,9	3,8
Yrittäjä	76	78	16	17	8	5	100	2,9	4,1
Eläkeläinen	78	77	9	10	14	13	100	3,5	4,4
Muu	65	56	14	20	22	24	100	3,1	4,3
Sukupuoli									
Mies	79	81	11	11	10	8	100	3,2	4,4
Nainen	63	59	12	13	26	28	100	3,4	4,2
Ikä									
Alle 40-vuotias	76	78	13	13	11	10	100	3,1	3,9
40–59-vuotias	73	76	12	11	16	13	100	3,2	4,2
Vähintään 60-vuotias	79	79	9	11	12	10	100	3,5	4,4
Asuinpaikka									
Maaseutu	80	83	9	9	11	9	100	3,2	4,5
Taajama / pieni kaupunki	66	62	14	17	20	20	100	3,4	4,2
Kaupunki (>20 000 as.)	65	62	17	20	18	19	100	3,3	4,0
Tavoiteryhmä									
Monitavoitteiset	80	80	9	10	11	10	100	3,2	4,0
Virkistyskäyttäjät	67	63	13	15	20	22	100	3,4	4,6
Metsästä elävät	75	78	12	12	13	10	100	3,1	4,6
Taloudellista turvaa korostavat	71	67	14	16	15	17	100	3,4	3,9
Kaikki	75	76	11	12	14	12	100	3,3	4,3

neet metsänsä. Maatalousyrittäjät, miehet ja alle 40-vuotiaat olivat puolestaan ostaneet tilansa useimmiten vanhemmilta tai sukulaisilta. Yrittäjät olivat keskimääräistä useammin ostaneet tilansa vapailta markkinoilta. Virkistyskäyttäjät ja taloudellista turvaa korostavat olivat perineet tilansa selvästi keskimääräistä useammin, mutta metsästä elävät olivat varsin usein ostaneet tilansa vanhemmilta tai sukulaisilta.

Tilan keskimääräinen hallinta-aika, jolla tarkoitetaan edellisestä omistajanvaihdoksesta kulunutta aikaa, oli 20 vuotta (taulukko 20). Omistuksen kokonaiskestoa ei voida tämän aineiston perusteella laskea, mutta Ripatti (1993, s. 45) on arvionut sen olevan yli 30 vuotta. Tilan hallinta-ajan alueittai-

nen ja omistajaryhmittäinen vaihtelu oli varsin vähäistä. Eläkeläisillä ja 60 vuotta täyttäneillä tilat olivat luonnollisesti ehtineet olla hallussa kauimmin.

3.3.3 Maatalouden harjoittaminen

Vajaalla kolmasosalla tiloista harjoitettiin maataloutta (taulukko 21). Yksityismetsien pinta-alasta nämä tilat edustivat yli 40 prosenttia. Maatalous-Suomen tiloista lähes joka toinen oli maatalouskäytössä. Luonnollisesti lähes kaikki maatalousyrittäjien tilat olivat maatalouskäytössä. Keskimääräistä useammin maataloutta harjoitettiin myös miesten, alle 40-vuotiaiden ja maaseudulla

Taulukko 20. Tilan saantotapa ja keskimääräinen hallinta-aika.

	Perintö tai tila on perikunta % tiloista, % yksityismetsien alasta		Osto vanhemmilta tai sukulaisilta		Osto vapailta markkinoilta		Yhteensä	Keskimääräinen hallinta-aika, vuotta
Suuralue								
Metsä-Suomi	49	43	38	45	14	12	100	20
Maatalous-Suomi	43	37	45	53	11	10	100	20
Pohjois-Suomi	55	50	32	40	12	10	100	19
Tilan hallintatapa								
Perheomistus	37	31	48	56	15	13	100	21
Yhtymä	60	59	25	28	16	12	100	19
Perikunta	98	98	3	2	0	0	100	19
Ammattiasema								
Palkansaaja	56	56	31	33	13	11	100	14
Maatalousyrittäjä	21	19	71	75	8	7	100	18
Yrittäjä	35	35	42	45	23	20	100	15
Eläkeläinen	57	56	28	30	15	14	100	28
Muu	66	66	24	28	10	6	100	14
Sukupuoli								
Mies	39	35	46	53	15	12	100	20
Nainen	78	80	16	16	5	4	100	19
Ikä								
Alle 40-vuotias	30	27	60	65	10	7	100	9
40–59-vuotias	46	40	43	52	11	8	100	16
Vähintään 60-vuotias	55	52	30	33	15	15	100	27
Asuinpaikka								
Maaseutu	40	34	49	57	12	9	100	21
Taajama / pieni kaupunki	62	63	23	23	15	15	100	18
Kaupunki (>20 000 as.)	64	66	21	22	15	13	100	18
Tavoiteryhmä								
Monitavoitteiset	45	41	43	49	12	10	100	21
Virkistyskäyttäjät	58	61	28	28	14	11	100	18
Metsästä elävät	37	31	51	59	12	10	100	18
Taloudellista turvaa korostavat	61	59	24	27	15	14	100	19
Kaikki	48	44	39	45	13	11	100	20

asuvien metsänomistajien tiloilla. Monitavoitteisten ja metsästä elävien tilat olivat niin ikään keskimääräistä useammin maatalouskäytössä.

Maataloutta harjoittavista tiloista 38 prosenttia oli suuntautunut pääasiassa viljan tuotantoon. Toiseksi eniten oli maitotiloja (28 %). Lihakarja- tai kotieläintiloja oli 15 prosenttia. Loput eli noin viidesosa tiloista käsitti kahden tai useamman tuotantosuunnan tilat ja mm. turkistarhatilat.

Maitotilat olivat yleisempiä Metsä- ja Pohjois-Suomessa sekä viljatilat Maatalous-

Suomessa. Maatalousyrittäjien, alle 40-vuotiaiden ja yhtymien hallussa olevilla tiloilla harjoitettiin ympärivuotista työvoimaa edellyttävää maito-, lihakarja- tai kotieläintuotantoa keskimääräistä useammin. Perikuntien, palkansaajien, yrittäjien ja taajamissa tai kaupungeissa asuvien tilat olivat sen sijaan keskimääräistä useammin viljan tuotannossa.

Taulukko 21. Maatalouden harjoittaminen ja maataloustilojen päätuotantosuunta.

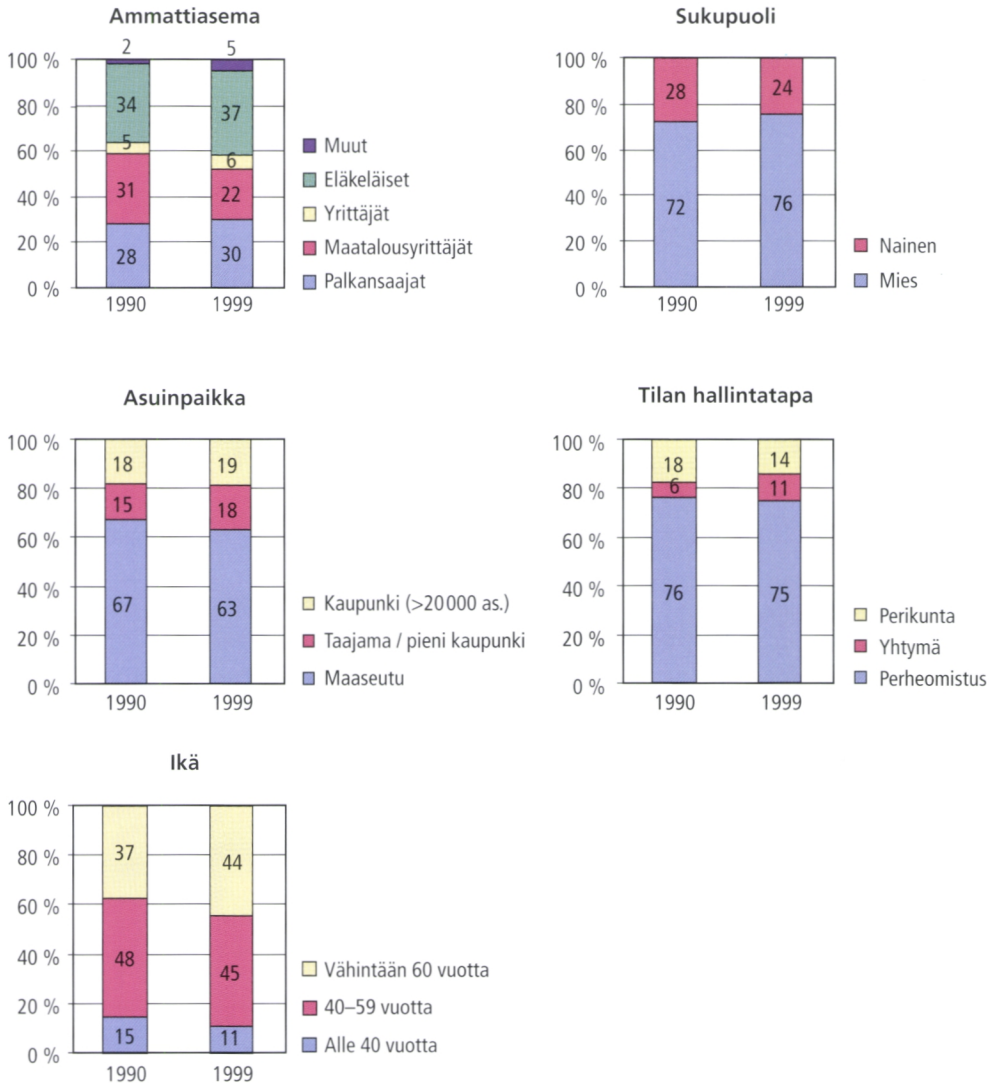
	Tilalla maatalous- tuotantoa harjoittaa		Päätuotantosuunta maataloustiloilla						Yhteensä		
			Maidon- tuotanto		Lihakarja tai muu kotieläintalous		Viljan- tuotanto			Muu	
% tiloista, % yksityismetsien alasta											
Suuralue											
Metsä-Suomi	28	41	35	36	15	18	29	30	20	17	100
Maatalous-Suomi	47	60	18	20	16	16	54	55	11	9	100
Pohjois-Suomi	17	28	35	36	13	18	15	13	38	32	100
Tilan hallintatapa											
Perheomistus	35	47	29	31	15	18	38	34	18	17	100
Yhtymä	22	26	30	39	20	23	29	29	21	10	100
Perikunta	16	17	22	27	10	11	46	34	22	27	100
Ammattiasema											
Palkansaaja	15	18	4	5	9	15	55	53	32	27	100
Maatalousyrittäjä	91	91	40	39	19	18	32	32	9	11	100
Yrittäjä	16	11	2	2	7	10	46	45	44	44	100
Eläkeläinen	12	17	12	13	11	20	39	27	38	40	100
Muu	11	17	13	10	0	0	44	57	44	34	100
Sukupuoli											
Mies	36	47	29	31	16	18	38	34	17	17	100
Nainen	14	17	26	28	13	14	32	30	29	27	100
Ikä											
Alle 40-vuotias	50	60	39	40	19	23	30	26	12	11	100
40–59-vuotias	37	50	30	31	13	15	40	39	17	16	100
Vähintään 60-vuotias	20	26	19	25	15	19	39	30	27	26	100
Asuinpaikka											
Maaseutu	44	55	31	33	16	17	37	33	17	16	100
Taajama / pieni kaupunki	9	14	7	3	7	34	46	34	40	30	100
Kaupunki (>20 000 as.)	6	7	11	17	8	3	47	49	34	32	100
Tavoiteryhmä											
Monitavoitteiset	36	45	27	28	15	19	38	32	20	21	100
Virkistyskäyttäjät	17	24	23	25	11	6	40	51	26	18	100
Metsästä elävät	43	55	36	41	17	19	35	31	12	9	100
Taloudellista turvaa korostavat	16	21	26	35	18	15	40	39	16	11	100
Kaikki	31	41	28	31	15	18	38	34	19	17	100

3.4 Metsänomistuksen rakenteen ja tavoitteiden muutos 1990-luvulla

Metsänomistajakunnan muutoksen taustalla on yleinen yhteiskunnan muutos ja väestön ikärakenteen kehitys. 1990-luvulla suomalainen yhteiskunta muuttui yhä enemmän palvelu- ja osaamisammattien yhteiskunnaksi alkutuotanto- ja teollisuusammattien merkityksen supistuessa. Erityisesti informaatioteknologian alalla työvoiman kysyntä oli voimakasta ja se kohdistui nuoreen ja hyvin koulutettuun väestöosaan.

Tähän kytkeytyvän muuttoliikkeen myötä väestön sosioekonominen rakenne erilaistui alueittain.

Koulutusta sekä palvelu- ja osaamisammattien tarjoavat alueet, tyypillisesti korkeakoulupaikkakunnat, muuttuivat yhä enemmän nuorten ja hyvin koulutettujen alueiksi. Maa- ja metsätalousvaltaiset alueet sekä perinteiset teollisuuspaikkakunnat puolestaan taantuivat työn tarjonnan supistuessa ja jäljelle jääneen väestöosan painoutuessa vanhempiin ikäluokkiin. Esimerkiksi suurten ikäluokkien osuus on selvästi keskimää-

Kuva 4. Metsänomistajakunnan rakenteen kehitys 1990-luvulla, % metsänomistajista tai tiloista.

räistä suurempi tällaisilla alueilla (esim. Riihinen 1990, Sailas ja Mikkonen 1994).

Metsänomistajien korkean keski-ikä ja vähäisen koulutuksen vuoksi ei olekaan yllätys, että metsänomistuksen rakenne ei muuttunut 1990-luvulla samassa suhteessa kuin muun väestön rakenne. Metsänomistajien keski-ikä edelleen nousi 1990-luvulla 54 vuo-

desta 57 vuoteen. Yli 60-vuotiaiden osuus kasvoi 37 prosentista 44 prosenttiin, ja alle 40-vuotiaiden osuus laski 15 prosentista noin kymmenesosaan omistajista (kuva 4).

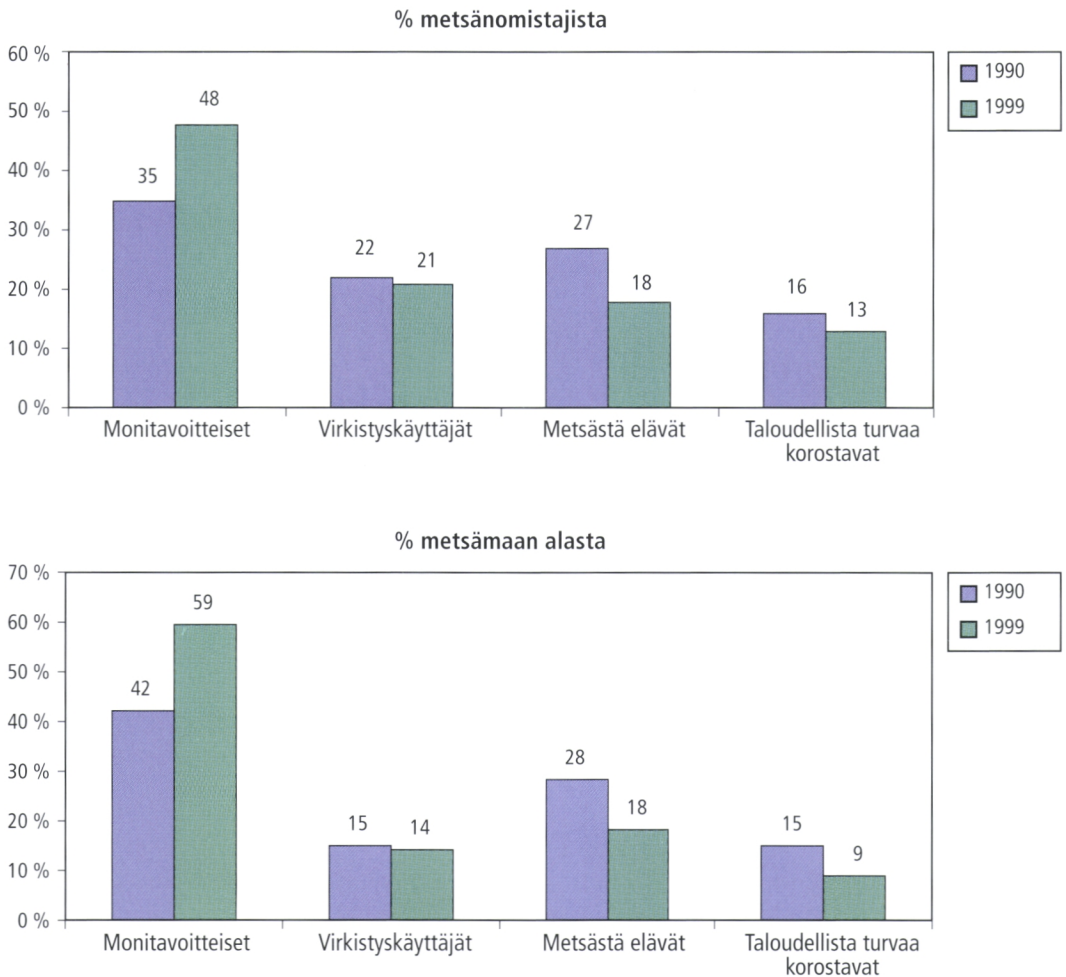
Ikään liittyvän muutoksen lisäksi on merkille pantavaa maatalousyrittäjien osuuden pieneneminen kolmasosasta viidesosaan. Muutos ei ole yllättävä, kun otetaan huomi-

oon mm. Suomen EU-jäsenyyden vaikutukset maatalouteen ja edelleen maatilojen määrän pienenemiseen. Toisaalta työelämän ulkopuolella olevien ryhmän, siis opiskelijoiden, kotirouvien ja työttömien, osuus yli kaksinkertaistui viiteen prosenttiin, mikä johtui pääosin laman aiheuttamasta suurtyöttömyydestä.

Maatalous- ja metsämaan omistus onkin eriytynyt maatalousyrittäjien osuuden pienentyessä. Vuonna 1990 neljäsosa metsän-

omistajista omisti tilan, johon ei kuulunut peltoa; vuosikymmenen lopulla tällaisia tiloja oli 29 prosenttia. Maataloutta harjoittavien tilojen osuus pieneni 51 prosentista 31 prosenttiin 1990-luvulla.

Metsälön keskikoon muuttumista voidaan tarkastella kattavan rekisteritiedon, Verohallituksen maatilarekisterin perusteella. Täyttä metsänhoitomaksua maksavien, yli viiden hehtaarin metsälöiden keskikoko pieneni 1990-luvulla 39 hehtaarista 37 hehtaariin.

Kuva 5. Metsänomistajien tavoitteiden kehitys 1990-luvulla. Tavoiteryhmien osuudet metsänomistajista ja yksityismetsien alasta.

Vuosina 1990–99 tilalla asuvien metsänomistajien osuus pieneni 59 prosentista 50 prosenttiin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, kuten usein luullaan, että metsänomistajakunta olisi kaupunkilaistunut samassa suhteessa. Tämän virheellisen käsityksen taustalla on ainakin osaltaan kaupungin käsitteen hämärtyminen, kun useista maalaiskunnista on tullut kaupunkeja. Lisäksi kaupunkilaistumiskehitykseen vaikuttaa se, ettei 1990-luvun muuttoliike kohdistunut samassa määrin metsänomistajakuntaan kuin muuhun maalaisväestöön. Muuttoliike on yleensä hyvin valikoivaa: miehet, iäkkäät ja vähän koulutusta saaneet henkilöt muuttavat muita harvemmin (Söderling 1988). Yleisestä kaupungistumisesta huolimatta suurissa kaupungeissa asuvien metsänomistajien osuus ei juurikaan muuttunut 1990-luvulla (kuva 4).

Perheomistuksessa olevien tilojen osuuden väheneminen pysähtyi viime vuosikymmenellä, joten tällä hetkellä kolme neljäsosaa metsälöistä on perheiden omistuksessa. Osaltaan perhemetsälöiden osuuden laskun taittumiseen on vaikuttanut se, että perikuntien omistamia metsälöitä on myyty vapailla markkinoilla aiempaa enemmän maanhankintalain kumoamisen jälkeen (Hannelius 2000). 1990-luvulla tapahtui lisäksi mielenkiintoinen muutos yhteisomistustilojen eli perikuntien ja yhtymien tilojen keskinäisissä osuuksissa. Perikuntamuutoinen omistus purkautui usein yhtymäksi, mitä voidaan pitää metsätaloudellisessa mielessä toivottavana kehityksenä.

Ennako-odotusten vastaisesti naismetsänomistajien osuuden kasvu pysähtyi viime vuosikymmenellä. Osuus jopa hieman pieneni, vaikka naisten elinikä on miehiä pitempi ja metsänomistajakunta ikääntyy edelleen. Eräänä selityksenä saattaa olla juuri naisleskien ”hallinnoimien” perikuntien muuttuminen yhtymiksi. Tällä hetkellä joka neljäs metsänomistaja on nainen.

Metsänomistajien tavoitteiden kehitystä 1990-luvulla tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon, etteivät kahta ajankohtaa koskevat tavoiteryhmittelyt ole täsmälleen samanlaiset (aikaisempi luokitus ks. Karppinen 1992, 1998b, 2000). Olellisin ero on metsästä elävien ja taloudellista turvaa korostavien välillä. Vuonna 1990 metsästä elävien ryhmässä korostettiin työtulojen ohella myös säännöllisten puunmyyntitulojen merkitystä, kun vuoden 1999 tuloksissa välittömät tulot painoutuivat taloudellisen turvan ohella taloudellista turvaa korostavien ryhmässä.

Selvimmän 1990-luvulla muuttuivat monitavoitteisten ja metsästä elävien osuudet (kuva 5). Monitavoitteisten osuus nousi selvästi kolmasosasta lähes puoleen metsänomistajista, kun taas metsästä elävien osuus putosi lähes yhtä selvästi runsaasta neljäsosasta alle viidesosaan. Virkistyskäyttäjien osuus metsänomistajista säilyi miltei ennallaan ja taloudellista turvaa korostavien osuus jonkin verran putosi. Viime vuosikymmenen kehitys kertoo metsänomistajakunnan tavoitteiden monipuolistumisesta.

4. Metsätaloudellinen käyttäytyminen

4.1 Metsänhoitotyöt

4.1.1 Metsänhoitotöiden määrä omistajaryhmittäin

Metsätaloudellisessa toiminnassa ovat ensiarvoisen tärkeitä paitsi oikea-aikaiset hakkuut myös metsien uudistamiseen ja muuhun metsänhoitoon liittyvät toimenpiteet. Ne ovat oleellisia ennen kaikkea puuntuotantotavoitteiden mutta myös virkistyskäytön tai maisemanhoidon kannalta. Metsänuudistamistoimenpiteistä tarkastellaan jäljempänä erikseen *metsänviljelyä*, siis taimien istusta ja kylvöä, ja *luontaista uudistamista* (liite 2). Uudistusalan raivaus ja muokkaus on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. *Nuoren metsän hoito* käsittää taimikonhoidon ja

nuoren metsän kunnostuksen. Taimikonhoidossa liian tiheästä taimikosta poistetaan kasvatettavien puiden kehitystä haittaavat puut perkaamalla, harventamalla tai poistamalla verhopuustoa. Nuoren metsän kunnostus taas tarkoittaa nuoren kasvatusmetsän harvennusta ennen varsinaista ensiharvennusta taimikkovaiheen ohittaneessa metsässä. *Energiapuun korjuu* tehdään yleensä taimikonhoidon tai nuoren metsän kunnostuksen yhteydessä.

Metsänlannoituksen lasketaan kuuluvaksi sekä kasvatus- että terveyslannoitus ja *ojitus* sisältää sekä uudis- että kunnostusojituksen. *Metsätien tekemiseen* luetaan uuden tien rakentamisen ohella myös vanhan tien perusparannustyöt. Metsäteiden rakentami-

Kuva: Hanna Henttinen / Gorilla

nen ja ojitus, varsinkin uudisojitus, tehdään usein monen tilan yhteisenä hankkeena. Valtion tukea on tarkastelujakson 1994–98 aikana voinut saada sekä metsänparannuslain (1987) että kestävän metsätalouden rahoituslain (1996) perusteella lähes kaikkiin tarkasteltuihin työlajeihin. Nuoren metsän hoidon kampanjan (Mielikäinen 1999) vaikutukset voivat näkyä tuloksissa vasta vuoden 1998 osalta.

Nuoren metsän hoitoa oli tehty tilaa kohti keskimäärin neljä hehtaaria tarkastelujakson viiden vuoden aikana eli yli kaksinverroin viljelyyn ja energiapuun korjuuseen

verrattuna (taulukko 22). Luontaista uudistamista oli sen sijaan tehty selvästi alle hehtaarin. Ojia kaivettiin tai kunnostettiin yli kolme hehtaaria tilaa kohden, ja metsäteitä rakennettiin tai parannettiin keskimäärin 96 metriä tilaa kohti. Metsien lannoitus oli varsin vähäistä.

Metsänhoitotöiden tekemistä voi tarkastella myös sen suhteen, kuinka suurella osalla tiloista oli tehty tiettyä työlajia (taulukko 23). Tulokset olivat pääosin edellä esitetyn kaltaisia. Nuoren metsän hoitoa oli tehty yli puolella tiloista ja metsänviljelyä hieman harvemmin. Energiapuuta oli hakannut lä-

Taulukko 22. Metsänhoitotöiden määrä työlajeittain 1994–98.

	Metsän- viljely	Luontainen uudistaminen	Nuoren metsän hoito	Energiapuun korjuu	Metsän- lannoitus	Ojitus	Metsätien tekeminen (m)
	keskimäärin ha/tila/5 vuotta						
Ammattiasema							
Palkansaaja	1,3	0,6	3,1	1,2	0,2	1,2	78
Maatalousyrittäjä	2,7	1,2	6,8	2,4	0,6	8,5	169
Yrittäjä	1,5	0,8	3,8	1,3	0,2	1,3	50
Eläkeläinen	1,4	0,6	3,0	1,2	0,4	2,5	82
Muu	1,1	0,4	2,7	1,1	0,1	0,4	29
Sukupuoli							
Mies	1,8	0,8	4,4	1,7	0,4	2,9	109
Nainen	1,2	0,5	2,4	0,7	0,1	4,8	49
Ikä							
Alle 40-vuotias	2,1	0,9	5,2	2,5	0,3	4,4	97
40–59-vuotias	1,8	0,8	4,3	1,5	0,3	3,1	104
Vähintään 60-vuotias	1,4	0,7	3,2	1,2	0,3	3,2	83
Tilan hallintatapa							
Perheomistus	1,8	0,7	4,3	1,6	0,4	4,0	105
Yhtymä	1,6	0,8	3,5	1,2	0,5	1,8	81
Perikunta	1,3	0,6	2,0	0,9	0,0	1,0	57
Asuinpaikka							
Maaseutu	1,8	0,8	4,4	1,8	0,3	3,0	118
Taajama / pieni kaupunki	1,6	0,5	3,2	0,9	0,5	5,4	62
Kaupunki (>20 000 as.)	1,2	0,6	3,2	0,8	0,2	2,6	58
Suuralue							
Metsä-Suomi	1,9	0,8	4,3	1,5	0,4	1,5	95
Maatalous-Suomi	1,0	0,7	3,4	1,5	0,3	7,7	80
Pohjois-Suomi	1,8	0,6	3,6	1,5	0,2	2,7	121
Tavoiteryhmä							
Monitavoitteiset	2,1	0,9	5,1	1,9	0,5	3,9	132
Virkistyskäyttäjät	0,9	0,4	2,2	0,9	0,1	1,4	40
Metsästä elävät	1,9	0,8	4,2	1,7	0,3	6,1	102
Taloudellista turvaa korostavat	1,1	0,4	2,3	0,4	0,2	0,8	56
Kaikki	1,7	0,7	3,9	1,5	0,3	3,3	96

hes joka kolmas metsänomistaja. Luontaisesti oli metsää uudistettu yli viidesosalla tiloista. Ojitusta oli tehty selvästi alle viidesosalla ja teitä oli rakennettu noin joka kymmenennellä tilalla. Niin ojitus kuin tienrakennuskin keskittyvät luonnollisista syistä vain tietyille tiloille ja harvoin toistuvina työlajeina tehdyt määrät nousevat varsin suuriksi (taulukko 22). Metsää lannoitettiin vain harvoilla tiloilla.

Verrattaessa tehtyjä metsänhoitohehtareja eri omistajaryhmissä on otettava huomioon metsälökoon vaihtelu: mitä enemmän metsähehtareja sitä enemmän töiden

tarvetta. Esimerkiksi maatalousyrittäjät olivat kaikilla työlajeilla mitaten aktiivisimpia (taulukko 22), mikä suurelta osin johtuu muita ammattiasemaryhmiä selvästi suuremmasta metsälökoosta (taulukko 16). Muiden ammattiryhmien välillä ei keskimäärin ollut suuria eroja. Esimerkiksi eläkeläiset olivat varsin aktiivisia metsiensä hoidossa. Tästä huolimatta metsänhoitohehtaarit yleisesti ottaen vähenivät omistajan ikääntyessä. On tosin huomattava, että metsälöiden keskikokoin oli sitä pienempi, mitä vanhempi omistaja oli. Miehet olivat tehneet kaikkia työlajeja, ojitusta lukuun ottamatta, enem-

Taulukko 23. Metsänhoitotöitä tehneiden metsänomistajien osuus työlajeittain 1994–98.

	Metsän- viljely	Luontainen uudistaminen	Nuoren metsän hoito	Energiapuun korjuu	Metsän- lannoitus	Ojitus	Metsätien tekeminen
	% metsänomistajista tehnyt						
Ammattiasema							
Palkansaaja	36	18	53	28	3	13	10
Maatalousyrittäjä	54	35	72	48	7	24	19
Yrittäjä	37	18	51	24	2	15	10
Eläkeläinen	36	18	49	20	3	14	12
Muu	32	18	47	24	1	8	6
Sukupuoli							
Mies	42	24	60	33	4	18	14
Nainen	32	15	39	18	1	10	7
Ikä							
Alle 40-vuotias	48	26	64	48	4	20	15
40–59-vuotias	41	23	59	33	5	16	13
Vähintään 60-vuotias	36	20	50	22	3	14	12
Tilan hallintatapa							
Perheomistus	42	23	59	32	4	17	14
Yhtymä	37	21	51	22	4	15	10
Perikunta	32	16	40	24	1	9	8
Asuinpaikka							
Maaseutu	42	24	59	36	4	17	14
Taajama / pieni kaupunki	37	18	52	23	4	17	11
Kaupunki (>20 000 as.)	35	17	49	16	3	12	10
Suuralue							
Metsä-Suomi	48	25	63	30	4	15	13
Maatalous-Suomi	32	22	54	34	3	20	12
Pohjois-Suomi	27	12	36	22	2	12	11
Tavoiteryhmä							
Monitavoitteiset	47	27	62	34	5	19	16
Virkistyskäyttäjät	28	14	47	27	2	11	8
Metsästä elävät	44	24	62	36	4	18	14
Taloudellista turvaa korostavat	30	12	38	11	2	11	7
Kaikki	40	22	56	30	4	16	13

män kuin naiset. Miesten metsälöt olivatkin selvästi suurempia kuin naisten.

Perhemetsälöillä oli tehty enemmän metsänhoitohehtaareja kuin yhtymien ja perikuntien tiloilla (taulukko 22), perikuntien tilat olivat tosin keskimääräistä pienempiä. Maaseudulla asuvien omistajien metsälöt olivat sen sijaan keskimääräistä suurempia, mikä osaltaan selittää aktiivisuutta metsänuudistamisessa, nuoren metsän hoidossa ja energiapuun korjuussa sekä metsäteiden tekemisessä. Ojitusta oli kuitenkin tehty keskimäärin eniten taajamissa tai pienissä kaudungeissa asuvien omistajien tiloilla.

Selvimmät alueittaiset erot tehtyjen töiden määrissä olivat ojituksessa, metsäteiden tekemisessä, nuoren metsän hoidossa ja metsänviljelyssä. Ojitusta oli tehty tilaa kohden selvästi eniten keskimääräistä soisemmallalla Maatalous-Suomen alueella, missä keskimääräinen metsänviljelyala oli tosin vain noin puolet Metsä- ja Pohjois-Suomen

aloista. Nuoren metsän hoito oli yleisintä Metsä-Suomessa ja metsäteitä oli tehty eniten Pohjois-Suomessa, missä metsälöt ovat keskimäärin huomattavan suuria.

Metsänhoitotöiden määrissä ilmeni eroja myös metsänomistajien tavoitteiden suhteen. Ojitusta lukuun ottamatta monitavoitteiset omistajat olivat aktiivisimpia tehdyillä hehtaareilla mitattuna. Osaselityksenä saattaa jälleen olla keskimääräistä suurempi metsälökoko (taulukko 16). Monitavoitteisten ryhmä on osoittautunut myös aiemmassa tutkimuksessa metsänhoidollisesti aktiivisimmaksi, tällöin tehtyjen työlajien lukumäärällä mitattuna (Karppinen 1998b, 2000). Metsästä elävät olivat ojitaneet selvästi eniten ja he olivat muidenkin työlajien osalta aktiivisempia kuin virkistyskäyttäjät tai taloudellista turvaa korostavat. Tehtyjen töiden hehtaarimäärissä ilmenneet erot heijastavat jälleen metsälöiden kokoeroja eri tavoiteryhmissä.

Kuva: Antti Koli / Gorilla

Metsänhoitotöiden tekemistä omistajaryhmittäin kuvattiin myös laskemalla niiden tilojen osuus, jolla tiettyä työlajia oli ylipäänsä tehty (taulukko 23). Omistajaryhmittäiset erot olivat pääosin edellä esitetyn kaltaisia.

4.1.2 Omatoimisuus metsänhoidossa

Omistajien oman työn osuus kaikkiaan tehdystä työmäärästä vaihteli huomattavasti työlajeittain (taulukko 24). Eniten oman

perheen työvoimalla tehtiin energiapuun korjuuta, nuoren metsän hoitoa ja metsänviljelyä. Peräti kolme neljäsosaa energiapuun korjuualasta tehtiin oman perheen voimin, nuoren metsän hoidossa osuus oli lähes 70 prosenttia ja viljelystäkin selvästi yli puolet tehtiin itse. Tuloksia voidaan verrata Etelätalon (1989) tutkimukseen, jonka mukaan 1980-luvun puolivälissä tehtiin omatoimisesti 73 prosenttia taimikonhoitoalasta.

Luontaisen uudistamisen alasta yli kolmannes tehtiin omalla työvoimalla ja lannoituksessakin osuus oli lähes kolmasosa.

Taulukko 24. Omatoimisesti tehdyn metsänhoidon osuus työlajeittain 1994–98.

	Metsän- viljely	Luontainen uudistaminen	Nuoren metsän hoito % tehdystä alasta /tila	Energiapuun korjuu	Metsän- lannoitus	Ojitus	Metsätien tekeminen
Ammattiasema							
Palkansaaja	69	38	75	87	50	14	25
Maatalousyrittäjä	64	44	69	78	35	10	33
Yrittäjä	74	33	68	69	19	17	34
Eläkeläinen	49	24	60	56	17	29	16
Muu	52	36	73	94	6	27	32
Sukupuoli							
Mies	63	38	70	75	32	21	27
Nainen	48	30	53	68	40	3	18
Ikä							
Alle 40-vuotias	67	43	77	84	39	7	22
40–59-vuotias	66	39	69	82	36	8	30
Vähintään 60-vuotias	49	27	62	58	18	28	22
Tilan hallintatapa							
Perheomistus	61	39	69	73	33	16	25
Yhtymä	57	29	61	80	22	10	37
Perikunta	62	26	64	78	50	7	25
Asuinpaikka							
Maaseutu	62	39	68	73	29	7	26
Taajama / pieni kaupunki	59	32	74	88	32	38	31
Kaupunki (>20 000 as.)	47	32	62	71	32	5	17
Suuralue							
Metsä-Suomi	60	36	72	74	29	33	27
Maatalous-Suomi	61	35	60	75	38	9	27
Pohjois-Suomi	62	41	65	75	24	7	23
Tavoiteryhmä							
Monitavoitteiset	59	34	69	68	29	24	28
Virkistyskäyttäjät	63	40	63	81	67	5	32
Metsästä elävät	73	49	78	89	27	5	27
Taloudellista turvaa korostavat	36	14	42	72	20	5	6
Kaikki	61	36	68	75	30	15	26

Ojituksessa omatoimisuus oli vähäistä mutta yllättävänkin suuri osuus – neljäsosa – tehdystä tiemetreistä rakennettiin tai peruskorjattiin omalla työllä.

Tarkasteltaessa omatoimisesti tehdyn työn osuutta kaikkiaan tehdystä alasta metsälökoon vaikutus heikkenee. Esimerkiksi maatalousyrittäjät eivät erottuneet muista omatoimisuuden suhteen (taulukko 24). Miehet olivat lannoitusta lukuun ottamatta omatoimisempia kuin naiset. Omatoimisuus väheni metsänomistajan ikääntyessä – ojitusta ja metsäteiden tekemistä lukuun ottamatta. Ymmärrettävistä syistä varsinkin 60 vuotta täyttäneet omistajat tekivät itse keskimääräistä vähemmän metsänhoitotöitä.

Omatoimisesti tehdyn metsänhoidon osuus ei ollut perhemetsälöillä suurempi kuin yhtymien tai perikuntien tiloilla. Esimerkiksi metsänviljelyssä omatoimisuusaste oli samaa suuruusluokkaa kuin perikuntien tiloilla, ja energiapuun korjuussa alhaisempi kuin yhtymien ja perikuntien metsälöillä. Kaupunkilaisomistajat olivat puolestaan metsänviljelyssä, nuoren metsän hoidossa ja metsäteiden rakentamisessa vähemmän omatoimisia kuin maaseudulla tai taajamissa ja pienissä kaupungeissa asuvat. Suurin alueittainen ero oman työvoiman osuudessa ilmeni ojituksessa. Omatoimisuusaste oli selvästi suurin Metssä-Suomessa, vaikka ojitusta tehtiin eniten Maatalous-Suomessa (taulukko 22).

Omin voimin tehdyn metsänhoidon osuus vaihteli myös tavoiteryhmittäin. Metsästä elävät olivat omatoimisimpia metsän uudistamisessa, nuoren metsän hoidossa ja energiapuun korjuussa. Kaikki työläjit huomioiden vähiten omatoimisia olivat taloudellista turvaa korostavat. Tulos on samansuuntainen kuin aiemmassa tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin tosin omalla työvoimalla tehtyjen työläjien lukumäärää (Karppinen 1998b, 2000). Aikaisemmista tuloksista poi-

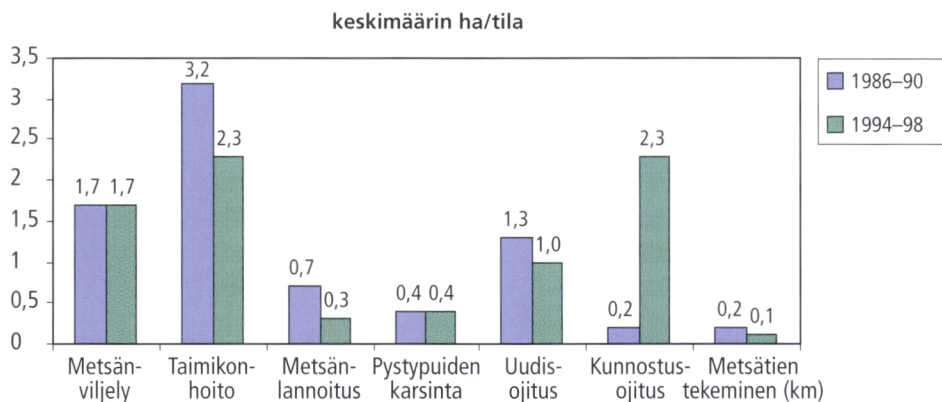
keten, monitavoitteiset eivät olleet aktiivisempia oman työvoiman käytössä virkistyskäyttäjiin ja metsästä eläviin verrattuna.

4.1.3 Muutokset metsänhoitomäärissä 1990-luvulla

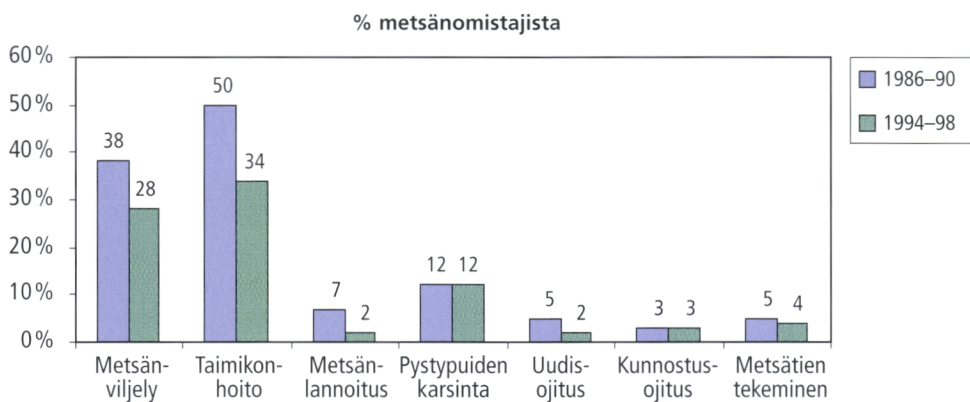
Tehtyjen metsähoitotöiden määrien muutosta oli mahdollista tarkastella kahdelta viisivuotisjaksolta, vuosilta 1986-90 ja 1994-98. Molempien ajankohtien tiedot kerättiin metsänomistajilta, joten niihin sisältyvät sekä omin varoin että valtion tuella tehdyt hehtaarit. Tarkasteltavat työläjit poikkeavat kyselyjen erilaisuudesta johtuen hieman edellä esitetystä.

Metsänviljelymäärissä ei tapahtunut muutosta tarkasteltujen ajanjaksojen välillä (kuva 6). Sen sijaan tilakohtainen taimikonhoitomäärä putosi miltei hehtaarin. On kuitenkin todennäköistä, että ainakin osa nykyään nuoren metsän kunnostukseen laskettavista töistä sisältyy 1980-luvun lopun taimikonhoitomääriin. Jos ajanjakson 1994-98 taimikonhoidon ja nuoren metsän kunnostuksen työmäärät lasketaan yhteen, ts. tarkastellaan nuoren metsän hoitoa kaikkiaan, tehtyjen hehtaarien määrä oli tilaa kohden 3,9 hehtaaria (taulukko 22). Se on enemmän kuin 1980-luvun lopun taimikonhoitomäärä (3,2 ha). Pystypuiden karsinnan taso pysyi samana, mutta lannoitusmäärät putosivat selvästi. Uudisojitus väheni, kun taas kunnostusojitus selvästi lisääntyi 1990-luvun kuluessa. Metsäteiden rakentaminen väheni jonkin verran aiempaan verrattuna.

Metsänomistajien oman työvoiman käyttöä metsänhoitotöissä voidaan tarkastella vain vertaamalla niiden tilojen osuutta, joilla kutakin työläjia oli tehty oman perheen voimin (kuva 7, vrt. taulukko 24). Oman työvoiman käyttö oli yleistä taimikonhoidossa ja

Kuva 6. Metsänhoitomäärien muutos 1990-luvulla työlajeittain.

Kuva 7. Omatoimisten metsänomistajien osuuden muutos 1990-luvulla työlajeittain.

metsänviljelyssä, mutta omatoimisten osuus näyttää pudonneen 1990-luvulle tultaessa. Pystykarsintaa tehtiin omin voimin edelleen yli kymmenesosalla tiloista, mutta muuta metsänhoitoa harvoin. Lannoituksessa ja uudisojituksessa omatoimisuus entisestään vähentyi. Verrattaessa kuvaa 7 taulukon 24 tietoihin havaitaan, että oman perheen voimin saatetaan tehdä suurikin osuus työhehtaareista, vaikka vain harvat metsänomistajat olisivat omatoimisia. Esimerkiksi lannoituksessa ja metsäteiden tekemisessä on juuri tällainen tilanne.

4.2 Puukauppa

4.2.1 Puukaupan yleisyys

Metsänomistajista 64 prosenttia teki vuosina 1994–98 ainakin yhden puukaupan (taulukko 25). Puuta myyneistä puolet teki kaupat vain yhtenä vuotena ja 10 prosenttia vuosittain. Myyntiväli oli keskimäärin 3,2 vuotta. Puuta myyneet omistivat neljä viidesosaa yksityismetsistä ja heidän metsälönsä olivat keskimäärin kaksi kertaa suurempia (45 ha) kuin kaupoista pidättyneillä (23 ha).

Metsänomistajista keskimäärin 27 prosenttia tuli vuodessa markkinoille. Puun kysynnän lisääntyminen vuodesta 1994 vuoteen 1998 sai yhä suuremman joukon markkinoille; kun jakson alussa kauppooja solmi vajaa neljäsosa metsänomistajista, niin sen lopulla jo runsas kolmasosa metsänomistajista teki puukaupan.

Viidesosa metsänomistajista oli antanut metsänhoitoyhdistykselle valtakirjan puukaupan hoitamiseen. Hankintakauppoja

teki lähes kolmasosa metsänomistajista. Hankintakauppoja tehneet omistivat keskimääräistä suurempia metsälöitä (50 ha), kun taas valtakirjakauppoja tehneillä metsälöitö olivat keskikokoisia (38 ha). Hankintakauppoja tehtiin keskimäärin 3,2 ja valtakirjakauppoja 4,1 vuoden välein.

Maatalousyrittäjät olivat selvästi muita ammattiryhmiä aktiivisempia puukaupassa: yli 80 prosenttia teki puukauppoja, puolet hankintakauppoja ja neljäsosa valtakirja-

Taulukko 25. Puukauppoja vuosina 1994–98 tehneiden metsänomistajien osuus ja puunmyyntiväli puuta myyneillä.

	Teki puu- kaupan	Teki valta- kirjakaupan % metsänomistajista	Teki hankinta- kaupan	Teki poltto- puukaupan	Puu- kaupan myyntiväli vuosia	Valtakirja- kaupan myyntiväli vuosia	Hankinta- kaupan
Ammattiasema							
Palkansaaja	59	21	27	8	3,4	4,2	3,5
Maatalousyrittäjä	84	26	51	22	2,6	3,8	2,7
Yrittäjä	56	17	24	9	3,4	3,9	3,4
Eläkeläinen	60	21	21	8	3,6	4,2	3,5
Muu	54	17	22	6	3,5	4,0	3,5
Sukupuoli							
Mies	70	22	35	14	3,1	4,1	3,1
Nainen	53	23	16	5	3,6	4,0	3,8
Ikä							
Alle 40-vuotias	70	20	42	15	2,7	3,9	3,0
40–59-vuotias	66	23	33	12	3,0	4,0	3,1
Vähintään 60-vuotias	62	22	22	8	3,6	4,2	3,5
Tilan hallintatapa							
Perheomistus	69	23	34	12	3,2	4,1	3,1
Yhtymä	62	22	25	7	3,3	4,0	3,5
Perikunta	55	17	21	8	3,5	3,7	3,6
Asuinpaikka							
Maaseutu	68	21	36	13	3,1	4,0	3,1
Taajama / pieni kaupunki	58	21	21	8	3,5	4,1	3,6
Kaupunki (>20 000 as.)	58	25	19	6	3,6	4,1	3,7
Suuralue							
Metsä-Suomi	71	24	30	11	3,2	4,1	3,2
Maatalous-Suomi	63	24	33	12	3,0	3,8	3,1
Pohjois-Suomi	43	11	22	8	3,5	4,3	3,4
Tavoiteryhmä							
Monitavoitteiset	67	23	31	11	3,2	4,0	3,1
Virkistyskäyttäjät	60	20	26	10	3,4	4,1	3,4
Metsästä elävät	67	21	34	12	3,2	4,0	3,2
Taloudellista turvaa korostavat	57	21	24	8	3,3	4,2	3,4
Kaikki							
% metsänomistajista	64	22	30	11	3,2	4,1	3,2
% metsäalasta	79	24	41	18			

kauppoja. Puunmyyntiväli (2,6 vuotta) oli noin vuoden lyhyempi kuin muilla metsänomistajilla (taulukko 25). Tulos selittyy paljolti sillä, että maatalousyrittäjien metsälöt olivat keskimäärin huomattavasti suurempia kuin muiden ammattiryhmien metsälöt (taulukko 16).

Naiset tekivät puukauppoja, erityisesti hankintakauppoja harvemmin kuin miehet. Valtakirjakauppojen osuudessa ei sen sijaan ilmennyt eroa miesten ja naisten välillä. Alle 40-vuotiaat tekivät puukauppoja, ja erityisesti hankintakauppoja, useammin kuin iäkkäämmät, sekä kaupan tehneiden osuudella että puunmyyntivälillä tarkasteltuna. Perikunnista puukaupan oli tehnyt noin puolet, kun perhemetsälöistä kahdella kolmasosalla oli tehty ainakin yksi kauppa.

Maaseudulla asuvat tekivät yleisimmin puukauppoja, mikä selittyy osaltaan maatalousyrittäjien puukauppa-aktiivisuudella, mutta taajamissa ja kaupungeissa asuvistakin lähes 60 prosenttia oli tehnyt puukaupan. Kaupungissa asuvat olivat tehneet muita useammin valtakirjakauppoja.

Metsä-Suomi on puuvaroiltaan runsain ja se näkyy myös puukaupoissa. Alueen metsänomistajista 71 prosenttia teki ainakin yhden puukaupan viiden vuoden aikana. Pohjois-Suomessa puukauppaa kävi vain 43 prosenttia ja Maatalous-Suomessa 63 prosenttia metsänomistajista. Hankintakauppa oli Maatalous-Suomessa selvästi yleisempää kuin Pohjois-Suomessa mutta vain hieman yleisempää kuin Metsä-Suomessa. Valtakirjakauppa oli Pohjois-Suomessa harvinaista;

Kuva: Esko Mämmikkö / Gorilla

vain joka kymmenes metsänomistaja oli tehnyt valtakirjakaupan.

Metsänomistajien tavoiteryhmien välillä ei ilmennyt suuria eroja puukaupan yleisyydessä. Monitavoitteiset ja metsästä elävät olivat kuitenkin tehneet puukauppaa hieinan yleisemmin kuin virkistyskäyttäjät ja varsinkin taloudellista turvaa korostavat. Metsästä elävät ja monitavoitteiset tekivät myös hankintakauppaa muita yleisemmin, mutta valtakirjakauppojen suhteen ei ilmennyt eroja.

4.2.2 Myyntimäärä ja kaupan keskikoko

Metsänomistajat myivät puuta vuodessa keskimäärin 3,9 kuutiometriä hehtaarilta tutkimusjakson 1994–98 aikana (taulukko 26). Valtakirjakaupoilla puuta myytiin keskimäärin 1,3 ja hankintakaupoilla 0,7 kuutiometriä hehtaarilta vuodessa. Valtakirjakauppojen osuus yksityismetsistä myydystä puusta oli kolmasosa ja hankintakauppojen viidesosa (taulukko 27). MTK:n tilastojen mukaan vuosina 1995–98 valtakirjakaupalla myydyin

Taulukko 26. Vuotuinen puun myyntimäärä metsähehtaaria kohden ja vuotuisen puukaupan koko 1994–98.

	Myyntimäärä	Valtakirja-	Hankinta-	Puukaupan	Valtakirja-	Hankintaku-	Polttopuu-
	kaikkiaan	kaupalla	kaupalla		kaupan koko	pan koko	
	kaikilla tiloilla				puuta myyneillä	puuta myyneillä	
		m ³ /ha/v			m ³ /tila/v	p-m ³ /tila/v	
Ammattiasema							
Palkansaaja	3,8	1,4	0,7	446	472	173	23
Maatalousyrittäjä	4,4	1,3	1,0	500	587	182	32
Yrittäjä	3,6	1,5	0,8	491	664	236	23
Eläkeläinen	3,7	1,3	0,6	487	484	194	19
Muu	3,7	1,0	0,5	520	457	181	27
Sukupuoli							
Mies	4,0	1,3	0,8	468	529	173	28
Nainen	3,7	1,5	0,6	545	492	275	15
Ikä							
Alle 40-vuotias	4,2	1,2	1,0	453	556	189	28
40–59-vuotias	4,1	1,4	0,9	480	515	184	29
Vähintään 60-vuotias	3,6	1,3	0,5	484	503	179	20
Tilan hallintatapa							
Perheomistus	3,9	1,3	0,8	455	490	177	26
Yhtymä	3,8	1,4	0,5	561	549	199	33
Perikunta	3,7	1,3	0,6	604	689	249	27
Asuinpaikka							
Maaseutu	3,8	1,1	0,8	460	514	185	28
Taajama / pieni kaupunki	4,0	1,4	0,5	522	536	160	16
Kaupunki (>20 000 as.)	4,2	1,8	0,6	522	504	194	24
Suuralue							
Metsä-Suomi	4,6	1,5	0,8	523	554	177	30
Maatalous-Suomi	4,2	1,7	1,0	385	446	191	22
Pohjois-Suomi	1,4	0,4	0,3	465	526	203	18
Tavoiteryhmä							
Monitavoitteiset	3,8	1,2	0,7	473	488	182	7
Virkistyskäyttäjät	3,8	1,4	0,7	471	515	202	17
Metsästä elävät	4,2	1,4	0,8	495	527	177	35
Taloudellista turvaa korostavat	3,8	1,5	0,7	515	643	176	22
Kaikki	3,9	1,3	0,7	481	520	185	26

puun osuus yksityismetsien markkinahakuista oli keskimäärin 30 prosenttia eli hieman vähemmän kuin tässä tutkimuksessa (MTK:n tilastot... 1996–1999, Kärhä ja Aarnio 2001). Metsätilaston mukaan hankintahakkuiden osuus markkinahakuista oli keskimäärin 24 prosenttia vuosina 1994–98 (Metsätilastollinen... 2001), mikä on puolestaan tutkimuksessa arvioitua enemmän. Tässä tutkimuksessa esitetty arvio valtakirjakaupan osuudesta puun kokonaisyntymäärästä lienee siis yliarvio ja arvio hankintakaupan osuudesta vastaavasti aliarvio.

Taulukko 27. Valtakirja- ja hankintakaupan osuus kokonaisyntymäärästä 1994–98.

	Myyty valtakirjakaupalla	Myyty hankintakaupalla
	% myyntimäärästä	
Ammattiasema		
Palkansaaja	37	19
Maatalousyrittäjä	30	23
Yrittäjä	42	21
Eläkeläinen	34	17
Muu	28	15
Sukupuoli		
Mies	33	20
Nainen	40	16
Ikä		
Alle 40-vuotias	28	24
40–59-vuotias	35	21
Vähintään 60-vuotias	36	15
Tilan hallintatapa		
Perheomistus	34	21
Yhtymä	33	14
Perikunta	36	15
Asuinpaikka		
Maaseutu	30	22
Taajama / pieni kaupunki	36	13
Kaupunki (>20 000 as.)	43	15
Suuralue		
Metsä-Suomi	33	17
Maatalous-Suomi	40	24
Pohjois-Suomi	27	23
Tavoiteryhmä		
Monitavoitteiset	32	19
Virkistyskäyttäjät	36	19
Metsästä elävät	33	20
Taloudellista turvaa korostavat	39	20
Kaikki	34	19

Puuta myyneiden metsänomistajien puukaupan koko myyntivuotta kohden oli keskimäärin 480 kuutiometriä (taulukko 26). Valtakirjakaupalla myytiin keskimäärin 520 kuutiometriä vuodessa, mutta hankintakaupan koko jäi 185 kuutiometriin vuodessa. Hankintapuun vuotuinen määrä oli kuitenkin hieman suurempi kuin verovapaan hankintatyön määrä (125 m³/v). On huomattava, että tässä esitetty vuotuisen puukaupan koko ei tarkoita yksittäisen puukaupan (tai leimikon) kokoa. Ainakin suurehkojen metsälöiden omistajat ovat voineet tehdä vuodessa useampiakin kauppvoja. Tutkimusaineiston perusteella ei ollut mahdollista arvioida yksittäisen kaupan kokoa eikä vuotuisia myyntikertoja.

Maatalousyrittäjillä hehtaariohtainen myyntimäärä oli selvästi suurempi kuin muilla ammattiryhmillä. Vuotuisen puukaupan koko oli suurin työelämän ulkopuolella olevilla (ryhmä muut), mutta he tekivät kauppvoja keskimääräistä harvemmin. Yrittäjillä sekä valtakirja- että hankintakaupan koko oli selvästi suurempi kuin muilla (taulukko 26). Yrittäjät myivätkin puustaan valtakirjakaupalla enemmän kuin muut (42 %). Myös palkansaajilla valtakirjakauppojen osuus oli keskimääräistä suurempi. Maatalousyrittäjät tekivät puolestaan muita aktiivisemmin hankintakauppaa (taulukko 27).

Miehet myivät vuodessa metsähehtaaria kohden hieman enemmän kuin naiset, mutta vuotuisen puukaupan koko oli naisilla selvästi suurempi. Naiset myivät miehiä harvemmin mutta siis suuremman erän kerralla. Valtakirjakaupalla myydyn puun osuus myyntimäärästä oli naisilla selvästi suurempi kuin miehillä.

Yli 60-vuotiaiden metsänomistajien hehtaariohtainen myyntimäärä oli pienempi kuin nuorempien omistajien, mutta vuotuisen puukaupan koossa ei ollut mainittavia

eroja ikäryhmien välillä. 60 vuotta täyttäneet tekivät hankintahakkuita hehtaaria kohden puolta vähemmän kuin nuoremmat metsänomistajat. Hankintahakkuiden osuus myyneistä oli vanhimmassa ikäryhmässä niin ikään pienin. Perikuntien metsistä puuta myytiin hehtaaria kohden vuodessa suunnilleen yhtä paljon kuin yhtymä- ja perhemetsälöiltä, mutta puukaupan koko oli selvästi suurempi perikuntien metsälöillä kuin muilla.

Toisin kuin usein arvioidaan, kaupunkilaiset myivät hehtaaria kohden puuta enemmän kuin maaseudulla tai taajamissa asuvat metsänomistajat (taulukko 26). Kaupunkilaiset suosivat myös valtakirjakauppaa; sen osuus oli peräti 43 prosenttia kokonaisyntymäärästä (taulukko 27). Vuotuisen puukaupan koossa ei ilmennyt suuria eroja metsänomistajan asuinpaikan suhteen.

Vaikka Pohjois-Suomessa myyntimäärä hehtaaria kohden jäi vain kolmasosaan Metsä- ja Maatalous-Suomen myyntimäärästä, vuotuisen puukaupan koko oli selvästi suurempi kuin Maatalous-Suomessa. Puukaupan koko oli kuitenkin suurin Metsä-Suomessa. Maatalous-Suomessa valtakirjakaupan osuus myyntimäärästä oli selvästi suurempi kuin Pohjois- tai Metsä-Suomessa. Tulos on samansuuntainen kuin Mäkinen ym. (1997) tutkimuksessa.

Metsästä elävät myivät vuosittain hehtaaria kohden enemmän kuin muihin tavoite-ryhmiin kuuluvat. Taloudellista turvaa korostavien vuotuisen puukaupan koko ja varsinkin valtakirjakaupan koko olivat suuremmat kuin muita tavoitteita painottavilla metsänomistajilla.

4.2.3 Polttopuukauppa

Polttopuukauppaa teki joka kymmenes metsänomistaja (taulukko 25). Lähes neljäs-

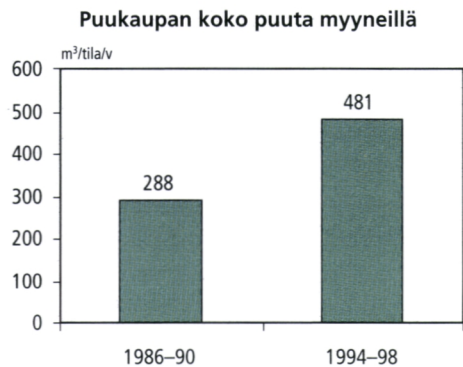
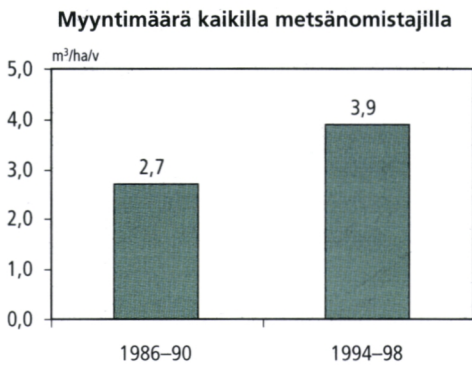
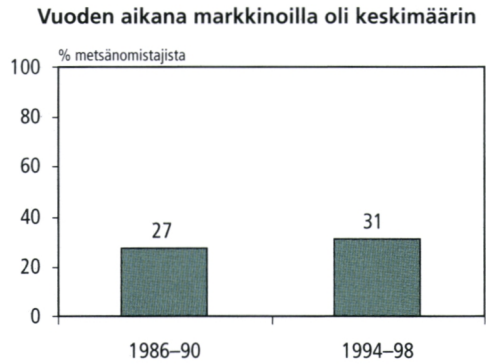
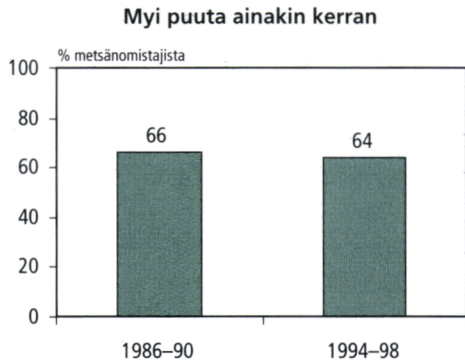
osa maatalousyrittäjistä myi polttopuuta, mutta muissa ammateissa toimivista vain alle kymmenesosa. Maaseudulla asuvat tekivät ymmärrettävästi polttopuukauppaa yleisemmin kuin kaupunkilaiset. Polttopuukauppa oli harvinaista naisten ja 60 vuotta täytäneiden omistajien tiloilla.

Polttopuuta myyneillä myyntimäärä oli keskimäärin 26 pinokuutiometriä vuodessa (taulukko 26). Noin 40 prosentilla myyntimäärä jäi alle kymmenen pinokuutiometrin, noin puolet myi 10–50 ja joka kymmenes yli 50 pinokuutiometriä vuodessa. Vuotuinen polttopuun myyntimäärä oli ammattiryhmistä maatalousyrittäjillä suurin ja eläkeläisillä pienin. Naiset myivät miehiä vähemmän polttopuuta. Yhtymissä polttopuuta myytiin enemmän kuin perheiden tai perikuntien omistamilla tiloilla. Taajamissa ja pienissä kaupungeissa asuvilla polttopuukaupan koko oli puolestaan selvästi pienempi kuin maaseudulla ja – yllättävää kyllä – suuremmissa kaupungeissa asuvilla. Tavoite-ryhmistä metsästä elävät myivät suurimpia polttopuueriä ja monitavoitteiset pienimpiä.

4.2.4 Muutokset puunmyyneissä 1990-luvulla

Vuosina 1986–90 puukaupan teki kaksi kolmesta metsänomistajista eli suunnilleen yhtä moni kuin 1990-luvun jälkipuoliskolla (kuva 8). Keskimäärin 31 prosenttia metsänomistajista teki vuosina 1994–98 puukaupan vuoden aikana eli hieman useampi kuin 1980-luvun lopulla.

Myyntimäärät kasvoivat selvästi 1990-luvulla. Kymmenkunta vuotta sitten hehtaari-kohtainen myyntimäärä oli keskimäärin vain 2,7 kuutiometriä vuodessa, mikä on yli kuutiometrin vähemmän kuin 1990-luvun lopulla. Tämä viittaa metsien käytön tehostumiseen 1990-luvulla. Kehityksen taustalla

Kuva 8. Muutokset puunmyynneissä 1990-luvulla.

on ennen kaikkea metsäteollisuuden puun käytön, siis raakapuun kysynnän, lisääntyminen. Toisaalta metsäverojärjestelmän muutoksella on ollut tarjontaa kannustava vaikutus. Pinta-alaveroon jääneet metsänomistajat ovat nimittäin myyneet vuoden 1993 jälkeen huomattavasti enemmän kuin aiemmin, mutta myyntiveroon siirtyneillä myynnit ovat olleet likimain entisellä tasolla (Ovaskainen ja Ripatti 1998, 2000).

Vuotuisen puukaupan koko oli 1980-luvun lopulla keskimäärin vain 288 kuutiometriä, kun se kymmenkunta vuotta myöhemmin oli 200 kuutiometriä enemmän. Myyntiväli on sitä vastoin pysynyt likimain ennallaan, jopa lievästi pidentynyt. Markkinoille on toisin sanoen tultu jopa hieman harvemmin kuin kymmenisen vuotta aiemmin, mutta selvästi suuremmilla myyntimäärillä.

4.3 Metsätalouden tietojen hankinta

4.3.1 Neuvontapalveluiden käyttö

Metsänomistajien neuvonta jaetaan tavallisesti kolmeen luonteeltaan ja tavoitteiltaan erilaiseen ryhmään: henkilökohtaiseen sekä ryhmä- ja joukkoneuvontaan (esim. Hänninen ja Viitala 1994, Ruotsalainen 1997).

Henkilökohtaisen neuvonnan tavoitteena on antaa metsänomistajalle neuvontaa ja ammattiapua erilaisissa metsätalouteen liittyvissä kysymyksissä ja auttaa ongelmien ratkaisemisessa. Päävastuu henkilökohtaisesta neuvonnasta on metsänhoitoyhdistyksillä, mutta myös metsäkeskuksen toimihenkilöt neuvovat erityiskysymyksissä (mm. metsäluonnonhoito, julkinen tuki, yritystoi-

minta) ja varsinkin metsäsuunnitteluun liittyvissä asioissa. Metsäyhtiöiden ammattihenkilöt antavat nykyään puukaupan yhteydessä merkittävässä määrin henkilökohtaista neuvontaa metsänhoidossa ja varsinkin metsäluonnon erityisen tärkeiden ympäristöjen käsittelyssä. Metsänomistajat ovat voineet tehdä metsäyhtiöiden kanssa myös erilaisia puukauppaa kattavampia palvelusopimuksia, jolloin mm. monet metsien hoitoa koskevat asiat saattavat sisältyä palveluun. Jäljempänä on tarkasteltu kuitenkin vain metsänhoitoyhdistysten ja metsäkeskusten antamaa henkilökohtaista neuvontaa.

Ryhmäneuvonta on ajankohtaisista aiheista järjestettävää koulutusta, jonka tavoitteena on tarjota metsänomistajalle hieinan syvällisempi käsitys jostain asiasta tai menetelmästä. Tilaisuuksien kesto vaihtelee kolmesta tunnista muutamaan päivään. Metsäoppilaitokset järjestävät metsänomistajille kursseja, joiden kesto vaihtelee yhdestä viiteen päivään. Myös kansalais- ja työväenopistot järjestävät jonkin verran metsäalan kursseja.

Joukkoneuvonnan tavoitteena on herättää laajemman metsänomistajajoukon mielenkiintoa metsätaloutta kohtaa ja välittää tietoja kulloinkin ajankohtaisista asioista. Joukkoneuvontaa on monenluonteista, mutta tässä siihen on luettu erilaiset luento- ja esitelmätilaisuudet sekä metsäpäivät ja metsäretkeilyt. Tällaisia järjestävät varsinaisten neuvontaorganisaatioiden lisäksi myös mm. metsäyhtiöt, pankit, tutkimuslaitokset ja metsänomistajakerhot.

Kaikkiaan neljä viidestä metsänomistajasta oli viiden vuoden aikana tarvinnut vähintään kerran henkilökohtaista neuvontaa joko puhelimitse tai tapaamalla metsänhoitoyhdistyksen tai metsäkeskuksen ammattihenkilön (taulukko 28). Määrä vastaa lähes 90 prosenttia metsäalasta. Metsänomista-

jien voidaankin sanoa olevan hyvin henkilökohtaisen neuvonnan piirissä ottaen huomioon, että lähes puolet metsälöistä on pinta-alaltaan vain 5–20 hehtaaria (taulukko 16). Pienillä tiloilla ei useinkaan ole tarvetta ottaa yhteyttä neuvojaan viiden vuoden jakson aikana, koska myyntihakkuuta ei välttämättä tehdä lainkaan ja metsänhoitotöiden tarvekin voi olla vähäinen näin lyhyenä ajanjaksona.

Ryhmäneuvontaan osallistuminen oli selvästi harvinaisempaa metsänomistajien keskuudessa. Joka viides metsänomistaja oli käynyt metsäalan kurssilla ainakin kerran viiden vuoden kuluessa. Kurssilla käyneiden metsälöt olivat keskimääräistä suurempia, joten metsäalasta ryhmäneuvonnan piirissä oli noin kolmasosa. Joukkoneuvontatilaisuuksiin oli osallistunut yli kolmasosa metsänomistajista, mikä vastaa lähes puolta yksityismetsien alasta (taulukko 28).

Maatalousyrittäjät olivat selvästi aktiivisimpia neuvontapalveluiden käyttäjiä. Peräti 91 prosenttia oli saanut henkilökohtaista neuvontaa. Myös ryhmä- ja joukkoneuvontatilaisuuksissa viljelijät olivat noin kaksi kertaa muita ammattiryhmiä paremmin edustettuina: kolmasosa oli osallistunut ryhmäneuvontaan ja puolet joukkoneuvontatilaisuuksiin. Eri neuvontamuotoihin osallistumisessa ei ollut suuria eroja muiden ammattiryhmien välillä. Eläkeläiset olivat tosin osallistuneet joukkoneuvontatilaisuuksiin varsin aktiivisesti, mikä ilmenee myös tarkasteltaessa osallistumista iän suhteen.

Naiset olivat miehiä passiivisempia neuvontapalveluiden käyttäjinä. Kuitenkin kaksi kolmesta naismetsänomistajastakin oli käyttänyt henkilökohtaisia neuvontapalveluja. Metsäkurseille oli osallistunut vain joka kymmenes ja joukkoneuvontatilaisuuksiin joka viides nainen. Miehistä joukkoneuvonnan piirissä oli 40 prosenttia.

Perikuntien on usein todettu olevan metsätaloudellisesti muita passiivisempia, mikä kävi ilmi myös edellä metsänhoitotoita tarkasteltaessa. Perikuntien hoidosta vastaavat henkilöt käyttivät myös selvästi keskimääräistä vähemmän neuvontapalveluja. Maa-seudulla asuvat metsänomistajat käyttivät neuvontapalveluita sen sijaan yleisemmin kuin taajamissa ja kaupungeissa asuvat. Pohjois-Suomessa asuvat taas olivat osallistuneet selvästi keskimääräistä vähemmän

henkilökohtaiseen ja joukkoneuvontaan. Monitavoitteiset ja metsästä elävät olivat hieman aktiivisempia eri neuvontapalvelujen käyttäjinä kuin virkistyskäyttäjät ja taloudellista turvaa korostavat.

Henkilökohtaista neuvontaa puukauppa-asioissa oli tarvinnut lähes 60 prosenttia metsänomistajista ja taimikonhoitoon tai nuoren metsän kunnostukseen liittyvissä asioissakin puolet omistajista (kuva 9). Lähes yhtä usein oli nuvoja haettu metsänuu-

Taulukko 28. Eri neuvontamuodoin vuosina 1994–98 tavoitetut metsänomistajat.

	Henkilökohtainen neuvonta	Ryhmä- neuvonta % metsänomistajista	Joukko- neuvonta	Metsä- suunnitelma
Ammattiasema				
Palkansaaja	76	16	26	44
Maatalousyrittäjä	91	34	52	67
Muu yrittäjä	75	14	28	45
Eläkeläinen	76	15	37	41
Muu	71	13	21	36
Sukupuoli				
Mies	82	22	40	51
Nainen	69	11	22	39
Ikä				
Alle 40-vuotias	81	18	32	57
40–59-vuotias	80	22	34	50
Vähintään 60-vuotias	77	18	39	43
Tilan hallintatapa				
Perheomistus	81	21	38	51
Yhtymä	78	18	32	45
Perikunta	70	14	26	37
Asuinpaikka				
Maaseutu	80	21	38	51
Taajama / pieni kaupunki	77	16	31	40
Kaupunki (>20 000 as.)	75	17	32	43
Suuralue				
Metsä-Suomi	83	21	39	53
Maatalous-Suomi	78	18	34	43
Pohjois-Suomi	67	18	28	40
Tavoiteryhmä				
Monitavoitteiset	80	20	39	51
Virkistyskäyttäjät	75	18	33	44
Metsästä elävät	82	21	36	50
Taloudellista turvaa korostavat	76	17	31	43
Kaikki				
% metsänomistajista	79	19	36	48
% metsäalasta	87	29	48	63

Kuva: Esko Männikkö / Gorilla

distamisen kysymyksiin, ja joka kolmas metsänomistaja oli keskustellut metsäsuunnitelmaan liittyvistä asioista. Valtion rahoitustustukeen tai verotukseen liittyviä neuvoja oli saanut joka viides metsänomistaja. Metsäalueen suojele tai arvokkaan luontokohteen käsittely tai niihin liittyvät korvaukset olivat askarruttaneet viittä prosenttia metsänomistajista. Joka kymmenes metsänomistaja oli tarvinnut neuvoja muissa metsätalouden harjoittamiseen liittyvissä kysymyksissä.

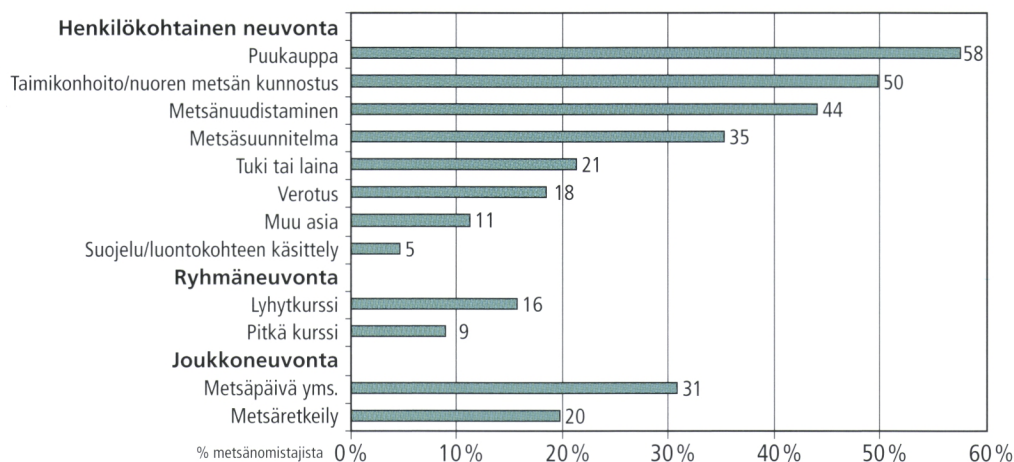
Metsäkurseista illan tai korkeintaan puolen päivän kurssit olivat olleet suosituimpia kuin pidemmät kurssit: joka kuudes metsänomistaja oli käynyt lyhyemmän mutta vain joka kymmenes pidemmän kurssin. Joukkoneuvontamuodoista suosituimpia olivat erilaiset metsäpäivät ja luento- tai esitelmätilaisuudet, joille osallistui joka kolmas metsänomistaja. Metsäretkeilyt olivat kiinnostaneet joka viidettä metsänomistajaa.

Omistajaryhmittäiset erot henkilökohtaisen neuvonnan aihealueittaisissa kysymyksissä ja ryhmä- ja joukkoneuvonnan

muodoissa olivat samankaltaisia kuin edellä neuvonnan pääryhmiin osallistumisessa: maatalousyrittäjät olivat muita aktiivisimpia. Yrittäjät olivat tosin muita useammin kiinnostuneita metsäsuunnitelmaan liittyvistä asioista.

4.3.2 Metsäsuunnitelma

Tilakohtainen voimassaoleva (korkeintaan 10 vuotta vanha) metsäsuunnitelma oli miltei joka toisella metsänomistajalla (taulukko 28). Heidän omistuksessaan oli 63 prosenttia yksityismetsistä, eli selvästi lukumääräosuutta enemmän. Suunnitelmatiloilla metsää olikin keskimäärin 49 hehtaaria, kun muilla tiloilla metsää oli vain 26 hehtaaria. Joka toisella suunnitelmatilalla suunnitelma oli ensimmäinen, 39 prosentilla toinen ja joka kymmenennellä jo kolmas. Suunnitelma oli keskimäärin 5,8 vuotta vanha, ja se oli tehty tavallisimmin vuonna 1993. Kun mukaan luetaan myös kymmentä vuotta vanhemmat suunnitelmat, kaikkiaan 59

Kuva 9. Henkilökohtaisen neuvonnan käyttö aihealueittain sekä ryhmä- ja joukkoneuvonnan jakautuminen neuvontamuodoittain 1994–98.

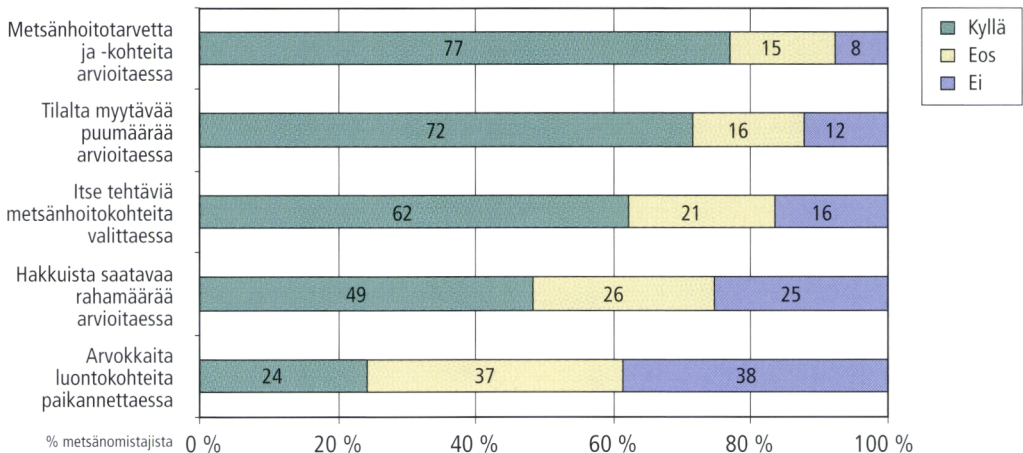
prosenttia metsänomistajista omisti suunnitelman. Näin laskien tilakohtaisen suunnittelun piirissä oli 75 prosenttia yksityismetsien pinta-alasta. Kymmentä vuotta vanhemmat suunnitelmat olivat keskimäärin 16,6 vuoden ikäisiä, ja vanhimmat niistä oli tehty 1930- ja 1940-luvuilla.

Metsänomistajaryhmien väliset erot suunnitelman omistamisessa olivat kaikkiaan samansuuntaisia kuin neuvontapalvelujen käytössä. Maatalousyrittäjistä kahdella kolmasosalla oli voimassaoleva metsäsuunnitelma, mutta muihin ammattiryhmiin kuuluvista vain kaksi viidestä oli hankkinut suunnitelman (taulukko 28). Poikkeuksena oli ryhmä muut (työttömät, opiskelijat, kotirouvat), joista vain runsas kolmasosa oli hankkinut suunnitelman.

Naiset olivat hankkineet suunnitelman miehiä harvemmin. Nuorilla metsänomistajilla suunnitelma oli useammin kuin vanhemmilla, ja maaseudulla asuvilla useammin kuin taajamissa tai kaupungeissa asuvilla. Perikuntien metsälöillä suunnitelma oli harvinaisempi kuin perhe- ja yhtymä-

omistuksessa olevilla tiloilla. Metsä-Suomessa suunnitelma oli selvästi yleisempi kuin maan muissa osissa. Myös monitavoitteisten ja metsästä elävien tilat olivat useammin metsäsuunnittelun piirissä kuin virkistyskäyttäjien ja taloudellista turvaa korostavien tilat.

Metsäsuunnitelman omistajia pyydettiin arvioimaan, onko suunnitelmasta ollut heille merkittävää hyötyä viidessä metsien käsitteilyyn liittyvässä asiassa (kuva 10). Kolme neljäsosaa suunnitelman omistavista katsoi suunnitelmasta olleen heille huomattavaa hyötyä metsänhoitotarpeen ja -kohteiden sekä myytävän puumäärän arvioinnissa. Vain noin joka kymmenes arvioi, ettei suunnitelmasta ollut lainkaan hyötyä näissä asioissa. Yli 60 prosenttia oli sitä mieltä, että suunnitelmasta oli ollut hyötyä valittaessa omatoimisesti tehtäviä metsänhoitokohteita. Noin puolelle suunnitelman omistajista suunnitelmasta oli ollut hyötyä puukauppulojen arvioinnissa. Peräti neljäsosa koki suunnitelman kuitenkin hyödyttömäksi hakkuutulojen ennakoinnissa, ja niin ikään

Kuva 10. Metsäsuunnitelman omistavien arvio suunnitelman hyödyistä ("suunnitelmasta merkittävää hyötyä").

Taulukko 29. Metsäsuunnitelman hankinta-aikomukset.

Hankinta-aikomus	Omistaa voimassaolevan suunnitelman	
	kyllä	ei
% metsänomistajista		
Aikoo hankkia	63	18
Ei aio hankkia	11	38
Ei osaa sanoa	26	44
	100	100

joka neljäs ei osannut arvioida koko asiaa. Arvokkaiden luontokohteiden paikantamisessa suunnitelmasta oli ollut merkittävää hyötyä vain joka neljännen omistajan mielestä.

Maatalousyrittäjät pitivät muita useammin suunnitelmaa hyödyllisenä, mutta eläkeläiset olivat tätä mieltä muita harvemmin. Yrittäjistä peräti 36 prosenttia katsoi, ettei suunnitelmasta ole ollut merkittävää hyötyä puukauppattuloja arvioitaessa. Varsinkaan kaupunkilaiset eivät tunteneet tarvinneensa suunnitelmaa hakiessaan omatoimisesti tehtäviä metsänhoitokohteita. Metsä-Suomessa suunnitelma arvioitiin kaikissa toimenpiteissä hyödyllisemmäksi kuin Pohjois- ja varsinkin Maatalous-Suomessa.

Metsäsuunnitelman tarpeellisuudesta voi tehdä päätelmiä myös sen perusteella, onko suunnitelma tarkoitus uusia. Lähes kaksi kolmesta voimassaolevan suunnitelman omistajasta aikoi hankkia uudenkin suunnitelman. Joka kymmenes ei aikonut hankkia enää uutta suunnitelmaa, ja joka neljäs oli epävarma aikomuksistaan (taulukko 29). Eläkeläiset ja työelämän ulkopuolella olevat (ryhmä muut) eivät useinkaan aikoneet hankkia uutta suunnitelmaa. Myös Pohjois-Suomessa oli keskimääräistä vähemmän hakukkuutta uusia suunnitelmaa. Toisaalta maatalousyrittäjät olivat suunnitelmiinsa ilmeisesti varsin tyytyväisiä, koska heillä oli mui-

ta selvästi useammin suunnitelman uudistamisaikeita.

Omistajista, joilla ei vielä ollut voimassaolevaa suunnitelmaa, noin joka viides aikoi hankkia sellaisen. Kahdella viidestä ei ollut aikomustakaan hankkia suunnitelmaa ja epävarma asiasta oli 44 prosenttia. Perikunnissa oli muita useammin epätietoisuutta suunnitelman hankinta-aikomuksista.

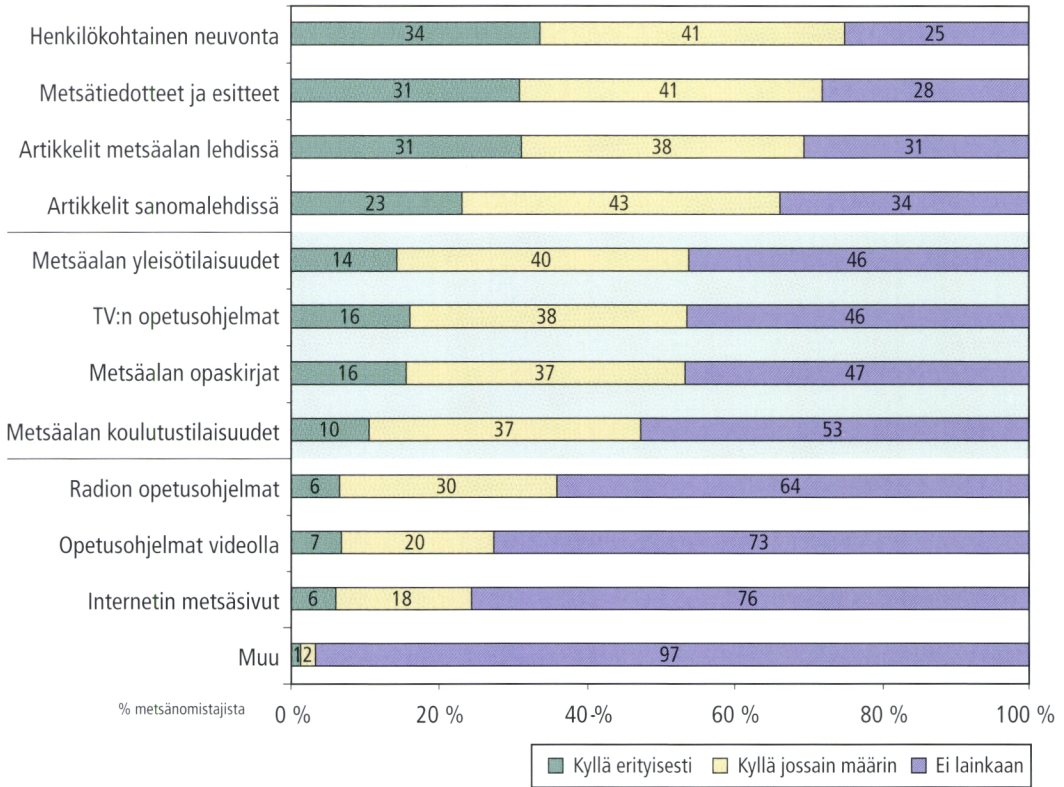
4.3.3 Metsänomistajien toiveet tiedonvälitystavoista

Metsänomistajilta tiedusteltiin myös, millä tavoin he haluaisivat saada lisää metsien käsittelyyn ja hoitoon liittyviä tietoja. Tiedonhankintatavat on yleisyyden perusteella jaettavissa kolmeen ryhmään. Neljä suosituinta tiedonhankintakanavaa olivat henkilökohtainen neuvonta, kotiin tulevat metsätiedotteet ja esitteet, artikkelit metsäalan lehdissä ja artikkelit sanomalehdissä (kuva 11)¹. Vähintään kaksi kolmasosaa metsänomistajista piti näitä itselleen soveliaina tiedonhankintalähteinä, ja yli neljäsosa piti niitä parhaimpina tiedonhankintakeinoina.

Toiseksi suosituimman tiedonhankintalähteen muodostivat metsäalan yleisötilaisuudet (joukkouneuvonta), TV:n opetusohjelmat, metsäalan opaskirjat ja metsäalan koulutustilaisuudet (ryhmäneuvonta). Noin puolet metsänomistajista piti näitä itselleen soveliaina välineinä, ja noin joka kymmenes piti niitä erityisen hyvinä tiedon välitystapoina. Vähiten kysyntää oli radio- tai video-opetusohjelmilla sekä internetsivuilla. Vain noin neljäsosa piti näitä itselleen sopivina kanavina.

Lisäkysyntää olemassa olevaan tarjontaan verrattuna vaikuttaisi olevan erityisesti

1. Aiemmin julkaistu vastaava tulos on osin virheellinen (Hänninen 2001, s. 83–84).

Kuva 11. Metsänomistajille mieluisimmat tavat hankkia metsien käsittelyä ja hoitoa koskevaa tietoa.

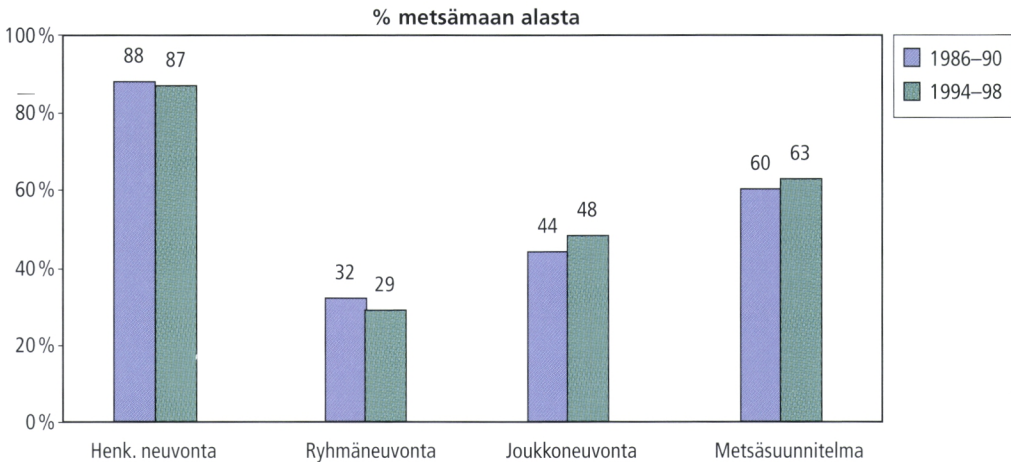
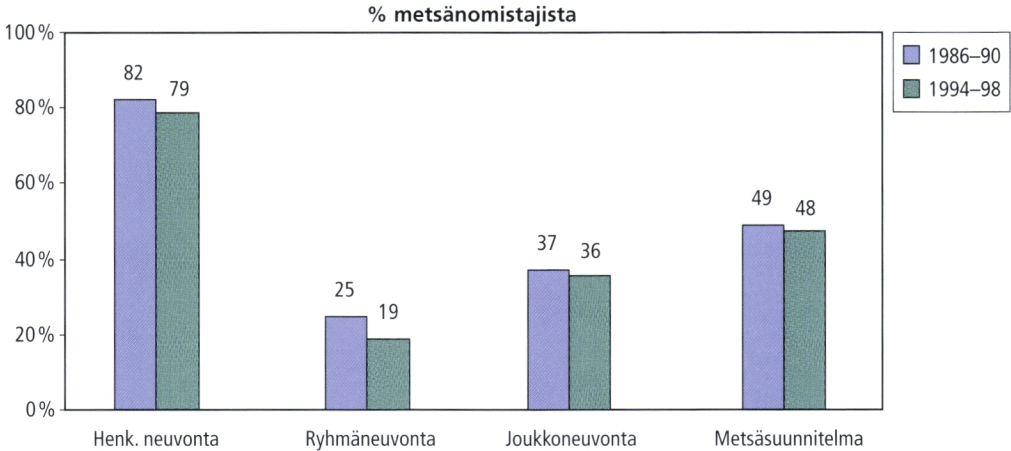
kotiin lähetettävälle metsätiedotteille ja esitteille, television metsäopetusohjelmille ja metsäalan artikkeleille yleissanomalehdissä. Internetissä löytyy nykyisellään melko runsaasti metsäalan tieto- ja koulutustarjontaa, mutta metsänomistajat eivät ilmeisestikään ole vielä omaksuneet sitä tietolähteekseen.

4.3.4 Neuvontapalveluiden käytön kehittyminen 1990-luvulla

Talouselämyksen seurauksena julkista taloutta supistettiin 1990-luvulla, mikä heijastui myös metsätalouden edistämisen organisaatioiden toimintaan. Metsäkeskusten toimintavaroista leikattiin reaalisesti kolmasosa

vuosina 1990–97, ja ne joutuivat supistamaan henkilökuntaansa (Tapion... 1991–2000). Myös metsänhoitoyhdistyksissä henkilökuntaa vähennettiin.

Neuvonnan resurssien supistuminen näkyy tuloksissa kuitenkin yllättävän vähän (kuva 12). Henkilökohtaisella neuvonnalla tavoitettiin metsänomistajista 1980-luvun lopulla likimain yhtä moni kuin 1990-luvun lopulla, eikä joukkoneuvonnalla tavoitettujen metsänomistajien osuuskaan merkittävästi muuttunut. Suhteellisesti suurin muutos tapahtui metsäalan kursseille osallistumisessa, mikä johtuu metsäoppilaitosten kurssitarjonnan muutoksista. Kun 1990-luvun alussa kursseilla kävi 25 prosenttia metsänomistajista, vastaava osuus kymmen-

Kuva 12. Eri neuvontakeinoin vuosina 1986–90 ja 1994–98 tavoitetut metsänomistajat ja heidän osuutensa yksityismetsien alasta.

kunta vuotta myöhemmin oli 19 prosenttia. Yksityismetsien alasta oli neuvonnan piirissä kummallakin jaksolla lukumääräosuutta suurempi osuus.

Voimassaoleva metsäsuunnitelma oli 1990-luvun lopulla lähes yhtä monella metsänomistajalla kuin vuosikymmenen alussa.

Suunnitelmatilojen keskimääräinen koko kuitenkin kasvoi 1990-luvulla 39 hehtaarista 49 hehtaariin. Vaikka suunnitelmatilojen osuus metsälöiden lukumäärästä jonkin verran supistui, niiden osuus yksityismetsien alasta lisääntyi, joten metsäsuunnittelun piirissä on entistä suurempi osa metsäalasta.

5. Johtopäätökset

5.1 Metsänomistusrakenne ja omistajien tavoitteet

Kolmisenkymmentä vuotta sitten tyypillinen metsänomistaja oli miespuolinen, vähän kouluja käynyt maanviljelijä, perinteisen maatilametsälön omistaja (Järveläinen 1974). Metsänomistusrakenteen muutoksen edetessä tyypillistä metsänomistajaa on enää vaikea määritellä. Esimerkiksi perheomistuksessa oleva metsälö, jonka omistaja on yli 60-vuotias mies, kuulostanee aika tavanomaiselta kuvaukselta suomalaisesta metsänomistajasta. Kuitenkin vain joka neljäs metsänomistaja on juuri tällainen.

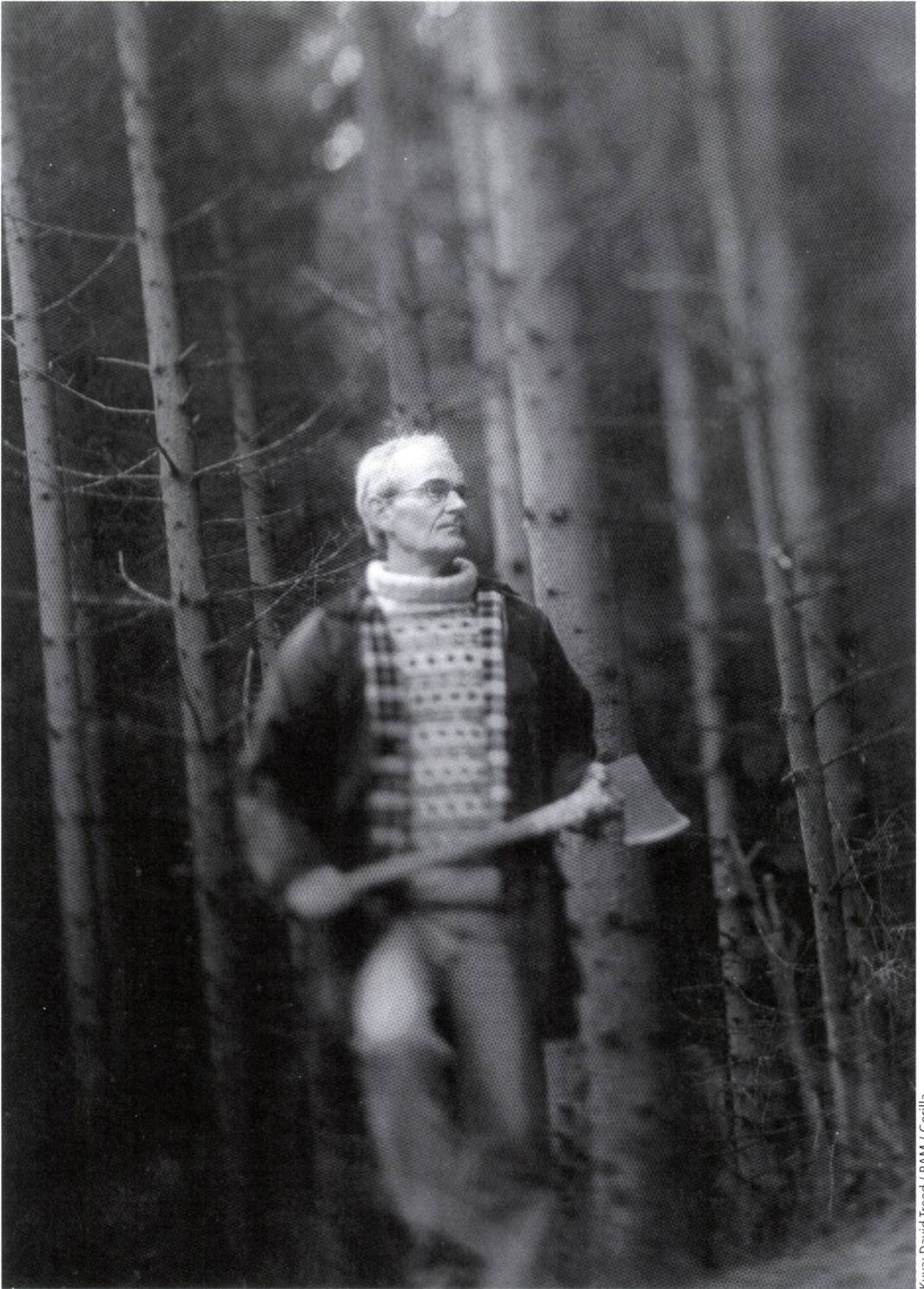
Yhteiskunnan elinkeinorakenteen muutos heijastui aikaisemmin voimakkaasti metsänomistajakunnan rakenteeseen, mutta viime vuosikymmenellä tämä yhteys on heikentynyt. Nyt väestön ikääntymiskehitys on selkein vaikuttava voima metsänomistajakunnan muutoksen taustalla. Nimenomaan 1940-luvun lopulla syntyneet nk. suuret ikäluokat on suurin omistajaryhmä, varsinkin metsähehtaareilla mitattuna, ja tulee olemaan sitä vielä pitkään jatkossakin. Näin on siitä huolimatta, että 60-vuotiaiden osuus metsänomistajista lisääntyi 1990-luvulla selvästi ja keski-ikä kasvoi 54 vuodesta 57 vuoteen.

Ikääntymiskehitys näkyy eläkeläisten osuuden lisääntymisenä tarkasteltaessa metsänomistajien ammattiasemaa. Eläkeläiset ovat jo lukumäärältään suurin omistajaryhmä. Maatalousyrittäjät omistavat tosin suunnilleen yhtä suuren osuuden metsäalasta, vaikka heidän osuutensa supistui jyrkästi viime vuosikymmenellä. Maatalous-

yrittäjien metsälöt ovatkin selvästi keskimääräistä suurempia.

Monet muut metsänomistajakunnan rakennepiirteet kytkeytyvät metsänomistajien korkeaan keski-ikään. Tällaisia ikäpolveen liittyviä asioita ovat mm. metsänomistajakunnan vähäinen koulutus sekä keskimääräistä pienemmät tulot. Esimerkiksi metsänomistajien kotitalouksien nettotulot, tutkimusaineistosta laskettuna, olivat vuonna 1999 vain noin kaksi kolmasosaa kaikkien kotitalouksien keskimääräisistä nettotuloista eli 146 000 markasta (24 500 euroa) (Suomen... 2001). Omistajien ikääntymisestä huolimatta tilojen keskimääräinen hallinta-aika, jolla tarkoitetaan edellisestä omistajanvaihdoksesta kulunutta aikaa, ei ole pidentynyt. Keskimääräisen hallinta-ajan pituus on edelleen n. 20 vuotta. Hallinta-ajan kasvua saattaa jossain määrin hillitä perikuntien enenevä purkautuminen yhtymiksi.

Naisten osuuden kehitys on myös jossain määrin sidoksissa metsänomistajien ikääntymiseen: naiset elävät tunnetusti miehiä kauemmin. Naisten osuus metsänomistajakunnasta kasvoikin aina 1990-luvulle saakka. Nyt kehityssuunta saattaa kuitenkin olla taittumassa, sillä naisten osuus metsänomistajista laski hieman 1990-luvun kuluessa. Osasyynä saattaa olla naisleskien ”hallinnoimien” perikuntien osuuden väheneminen niiden purkautuessa yhtymiksi. Tällä hetkellä joka neljäs metsänomistaja on nainen. Naisten osuus metsänomistajista lienee kuitenkin neljäsosaa suurempi, koska valtaosalla sekä yhteisessä perheomistuksessa olevista tiloista että perikun-

Kuva: David Trood / BAM / Gorilla

tien ja yhtymien tiloista vain mies kirjataan tilan omistajaksi. Tästäkin huolimatta naisten osuus perikuntien vastuuhenkilönä on huomattavan suuri.

Metsänomistajakunnan kaupunkilaistumisesta on usein esitetty vääriä arvioita. Osittain tämä johtuu kaupunkikäsitteen hämärtymisestä – useista maalaiskunnistahan on tullut kaupungeja. Toisaalta syynä saattaa olla se, että viimeaikainen voimakas muuttoliike ei kohdistu samassa määrin metsänomistajakuntaan kuin muuhun maaseutuväestöön. Lisäksi maatilojen vähentymisen on usein virheellisesti tulkittu heijastuvan metsänomistukseen kaupunkilaisten osuuden lisääntymisenä. Tällä hetkellä kuitenkin vain viidesosa metsänomistajista asuu yli 20 000 asukkaan kaupungeissa. Noin 60 prosenttia metsänomistajista asuu yhä maaseudun haja-asutusalueilla ja joka viides kyläkeskuksessa tai pikkukaupungissa.

Kaksi kolmasosaa metsänomistajista asuu tilan sijaintikunnassa ja vain kolmasosa kunnan ulkopuolella. Peräti puolet metsänomistajista asuu vielä tilallaan. Tilan ulkopuolella asuvien matka metsätalalle, usein kesämökille, on keskimäärin yli sata kilometriä ja tilalla vietetään yli kuukausi vuodessa. Ikääntyvällä metsänomistajakunnalla on entistä enemmän vapaa-aikaa, joten osaikainen tilalla asuminen lisääntyy tulevaisuudessa.

Maatalouden ja metsätalouden eriytyminen on jatkunut edelleen, josta kielii maatalousryittäjien, aktiiviviljelijöiden, osuuden selvä väheneminen 1990-luvulla. Vajaalla kolmasosalla tiloista harjoitetaan kuitenkin vielä maataloutta joko päätoimisesti tai osaikaisesti. Yksityismetsien pinta-alasta maataloustilat edustavat vielä yli 40 prosenttia.

Metsänomistajien lukumäärän ajatellaan usein olevan sama kuin yksityismetsälöiden

määrä. Metsälöitä on kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin metsänomistajia, jos omistajiksi luetaan perhemetsälöillä puoliset sekä yhteisomistustiloilla kaikki osakkaat. Kun otetaan huomioon, että yhtymissä on keskimäärin 3,3 sekä perikunnissa 4,3 osakasta, ja perhemetsälöistä lähes puolet on yhden henkilön omistuksessa ja vajaa kolmasosa molempien puolisoitten omistuksessa, saadaan yli viiden hehtaarin metsälöiden omistajien lukumääräksi n. 600 000. Tällaisia metsälöitä on sen sijaan n. 300 000 kappaletta. Metsänomistajia on siis suunnilleen kaksi kertaa enemmän kuin metsälöitä.

Metsänomistajien tavoitteet ovat muuttuneet moniarvoisempaan suuntaan metsänomistajakunnan muuttuessa. Nykyään jo puolet metsänomistajista lukeutuu monitavoitteisten ryhmään, jossa korostetaan taloudellisten tavoitteiden ohella myös metsien aineettomia hyötyjä. Lisäksi viidesosa metsänomistajista kuuluu virkistyskäyttäjiin. Lähes yhtä suuri osuus metsänomistajista kuuluu vielä metsän merkitystä työtilaisuuksien tarjoajana korostaviin metsästä eläviin, mutta ryhmän osuus on selvästi laskusuunnassa. Taloudellista turvaa korostavia metsänomistajia on runsas kymmenesosa. Puuntuotanto on siis edelleen tärkeä tavoite valtaosalle metsänomistajista, joka toiselle omistajalle tosin metsien muiden hyötyjen ohella.

On ilmeistä, että metsänomistuksen rakenteen muutos jatkuu varsin samankaltaisena vielä pari vuosikymmentä. Kun suuret ikäluokat aikanaan luopuvat metsistään saattaa sitten tapahtua suurempi rakenteellinen muutos: yhteys maaseutuun heikkenee syntyperäisten kaupunkilaisten tullessa metsänomistajiksi. Tällä muutoksella on varmasti vaikutusta myös metsänomistuksen tavoitteisiin ja metsien käyttöön.

5.2 Metsänhoito ja puun myynnit

Metsänhoitotyöt

Metsänviljelyala tilaa kohden ei pienentynyt 1990-luvulla, vaikka näin saattaisi olettaa seurattaessa uudistamisviiveitä koskevaa julkista keskustelua. Taimikonhoitomäärät, kun mukaan lasketaan myös nuoren metsän kunnostus, sitä vastoin lisääntyivät. Näin tapahtui siitä huolimatta, että nuoren metsän hoidon kampanjan vaikutukset näkyvät aineistossa vain yhden vuoden osalta. Metsänlannoitus väheni 1990-luvulla ja kunnostusojitus lisääntyi uudisojituksen kustannuksella.

Tehdyn metsänhoitotyön määrää tarkasteltaessa on huomattava metsälökoon vaikutus. Mitä suurempi metsälö on, sitä enemmän tehtyjä hehtaareja kertyy. Esimerkiksi maatalousyrittäjien metsänhoidollinen aktiivisuus selittyy ainakin osittain keskimääräistä selvästi suuremmalla metsälökoolla. Vastaavasti vähäisempi metsänhoitotöiden määrä perikuntien metsälöillä selittyy osin keskimääräistä pienemmällä metsäalalla. Monitavoitteiset metsänomistajat ovat tavoiteryhmistä aktiivisimpia, mikä on todettu myös aiemmissa tutkimuksissa.

Tilan oman työvoiman käytöllä metsänhoitotöissä voidaan säästää kustannuksia. Toisaalta omatoimisuutta voidaan pitää metsänhoidollisen aktiivisuuden osoituksena, ottaen huomioon ajankäytölliset ja muut oman työvoiman käyttöön liittyvät rajoitukset. Suhteessa eniten oman perheen voimin tehdään energiapuun korjuuta, nuoren metsän hoitoa ja metsänviljelyä.

Tarkasteltaessa omatoimisesti tehdyn työn osuutta kaikkiaan tehdystä alasta metsälökoon vaikutus heikkenee. Esimerkiksi maatalousyrittäjät eivät erotu muista omatoimisuuden suhteen. Taloudellista turvaa korostavia voidaan pitää vähiten omatoimi-

sena tavoiteryhmänä, mikä onkin odotettua aiemman tutkimuksen valossa. Metsänhoitopalvelujen tarjoalle tällainen omistajaryhmä on haasteellinen. Omatoimisuus näyttää yleisemminkin olevan vähenemään päin 1980-luvun loppuun verrattuna.

Puun myynnit

Myyntihakkuut lisääntyivät 1990-luvulla merkittävästi. Hehtaariohtainen vuotuinen hakkuumäärä oli tiloilla keskimäärin 44 prosenttia suurempi kuin 1980-luvun lopulla, mikä viittaa metsien käytön tehostumiseen. Puun tarjonnan muutoksen taustalla on viime kädessä kysynnän muutos: metsäteollisuuden tuotanto ja raakapuun kysyntä lisääntyivät selvästi 1990-luvulla. Hakkuumäärät kasvoivat kaikissa omistajaryhmissä. Mielenkiintoisimmat omistajaryhmittäiset erot puunmyyntikäyttäytymisessä liittyvät maatalousyrittäjien ja kaupunkilaisten puunmyynteihin.

Maatalousyrittäjät tekevät puukauppoja useammin ja myyvät hehtaaria ja vuotta kohden selvästi enemmän kuin muut ammattiryhmät. Ero oli samansuuntainen jo 1980-luvulla mutta on kasvanut 1990-luvulla. Maatilojen rationalisointi on johtanut tehokkaampaan toimintaan paitsi maataloudessa myös metsässä, ja lisääntyneitä investointeja on rahoitettu osittain metsätuloilla. Vaikka maatalousyrittäjien jo varsin vähäinen osuus vähenisi edelleen, ei muutos olisi kuitenkaan merkittävä uhka puun tarjonnalle.

Kaupunkimaisen elämäntavan on usein katsottu merkitsevän vähäistä riippuvuutta metsätuloista, mikä edelleen heijastuisi kielteisesti puun tarjontaan. Taajamissa ja kaupungeissa asuvat metsänomistajat näyttävät kuitenkin myyvän puuta jopa maalla asuvia runsaammin. Kun otetaan huomioon, että

maaseudun haja-asutusalueilla asuu puukaupanteossa aktiivisten maatalousyrittäjien ohella runsaasti myös palkansaajia ja varsinkin vähän myyviä eläkeläisiä, tulos on ymmärrettävä. Kaupunkilaisille on tyypillistä metsänhoitoyhdistysten hoitamien valtakirjakauppojen suuri osuus myyntimäärästä.

1990-luvun puunmyyntikäyttäytymisen perusteella ei voi päätellä, että metsänomistajakunnan rakennemuutoksella olisi puun tarjontaa vähentävää vaikutusta. On kuitenkin huomattava, että tarkastelujakso osuu voimakkaaseen noususuhdanteeseen, mikä saattaa tasata metsänomistajaryhmien välisiä eroja puunmyynneissä.

Puunmyyntikäyttäytymisessä vaikuttaa kuitenkin tapahtuneen eräs merkittävä muutos. Markkinoille tultiin ehkä hieman harvemmin kuin kymmenisen vuotta aiemmin, mutta selvästi suuremmilla myyntimäärillä. Tulos ei välttämättä kerro pysyvästä käyttäytymismuutoksesta, vaan saattaa pääosin johtua puumarkkinoilla tapahtuneista tilapäisistä muutoksista. Tällaisia olivat metsänomistajien puunmyyntiboikotti vuonna 1991, talouslama 1990-luvun alkupuolella ja metsäverojärjestelmän siirtymäkausi (1993–2005). Metsänomistajilla oli selvästikin puunmyyntipaineita, jotka metsäteollisuuden tuotannon voimakkaan lisääntymisen vuoksi oli helppo purkaa markkinoille.

5.3 Tiedonhankinta

Metsänomistajat ovat varsin kattavasti neuvonnan piirissä, sillä viiden vuoden aikana neljä viidestä käytti ainakin kerran metsänhoitoyhdistysten tai metsäkeskusten tarjoamia henkilökohtaisen neuvonnan palveluja. Metsäalasta se vastaa lähes 90 prosenttia. Tulos on hyvä varsinkin, kun otetaan huomioon, että lähes puolet metsälöistä on

kooltaan vain 5–20 hehtaaria. Pienimmillä tiloilla ei viiden vuoden jaksolla välttämättä ole metsänhoitotarvetta tai puunmyyntimahdollisuuksia, jolloin ei ole tarvetta neuvontapalveluillekaan.

Henkilökohtaisen neuvonnan lisäksi joka kolmas metsänomistaja osallistui metsäpäiville tai muihin metsäalan esitelmätilaisuuksiin ja joka viides kävi ainakin yhden metsäalan kurssin viiden vuoden aikana. Kurseille osallistuneiden määrä on kymmenessä vuodessa supistunut, mikä selittyy vähentyneellä kurssitarjonnalla. Omistajaryhmittäin neuvontapalveluiden käytössä ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia: maatalousyrittäjät ovat edelleen selvästi parhaiten neuvonnan piirissä. Pohjois-Suomessa neuvontaorganisaatiot tavoittavat metsänomistajia huomattavasti enemmän kuin muualla maassa.

Metsänomistajat pitävät henkilökohtaista neuvontaa itselleen parhaimpana tapana hankkia metsien käsittelyä ja hoitoa koskevia tietoja. Kansallisen metsäohjelman 2010 (1999) perusteella tehty neuvontapanostuksen lisäys näyttää siis olleen oikeansuuntainen. Verrattaessa nykyisin yleisimmin käytettyjä tiedonvälityskanavia metsänomistajien toiveisiin, näyttäisi lisäkysyntää olevan erilaisille ajankohtaisille metsätiedotteille ja esitteille sekä television metsäopetusohjelmille. Nykyistä enemmän tulisi panostaa myös metsäalan artikkelitarjontaan yleisnomaalehdissä. Internet ei ole vielä saavuttanut metsänomistajia. Monelta on ilmeisestikin jäänyt havaitsematta internetistä jo nykyiselläänkin löytyvä runsas metsäalan tieto- ja koulutustarjonta.

Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on 75-prosenttinen kattavuus tilakohtaiselle metsäsuunnittelulle. Tutkimuksen mukaan yksityismetsien alasta on tällä hetkellä tilakohtaisen suunnittelun piirissä 63 prosenttia. Osuus antaa kuitenkin liian hyvän ku-

van metsäsuunnittelun levinneisyydestä, sillä suunnittelumäärä supistui voimakkaasti 1990-luvulla. Metsäsuunnittelua tehtiin 1990-luvulla parhaimmillaan 1,4 miljoonaa hehtaaria vuodessa, mutta suunnittelualue laski alimmillaan 650 000 hehtaariin vuonna 1998. Suunnittelumäärästä kaksi kolmasosaa on ollut tilakohtaista suunnittelua (Tapijon... 1991–2000). Vaikka suunnittelumäärä on nyt lisääntynyt, muutaman vuoden kuluttua voimassaoleva metsäsuunnitelma on paljon pienemmällä joukolla metsänomistajia kuin nykyään.

Metsäsuunnitelman hankkineet ovat ilmeisen tyytyväisiä suunnitelmiinsa. Lähes kaksi kolmasosaa aikoo nimittäin hankkia uudenkin suunnitelman nykyisen vanhetessa ja vain kymmenesosa on päättänyt olla tilaamatta uutta. Suunnitelmien peittävyuden lisääminen edellyttää markkinointia paitsi kokonaan uusille asiakkaille myös sellaisille omistajille, joiden suunnitelma on vanhentunut. Tehtävä ei kuitenkaan ole helppo, sillä vain joka viides tällainen omistaja on halukas hankkimaan suunnitelman. Kaikkiaan sellaisten metsänomistajien osuus, jotka eivät aio hankkia suunnitelmaa, on 26 prosenttia ja lisäksi aikomuksistaan epävarmoja on 35 prosenttia. Metsäsuunnitelmien kehittämisessä ja markkinoinnissa kaivataan uusia ajatuksia, mikäli aiotaan saavuttaa Kansallisessa metsäohjelmassa tavoiteltu suunnittelun kattavuus.

* * *

Viime vuosikymmenellä metsänomistusrakenne on entisestään erilaistunut ja on yhä vaikeampi määritellä tavanomaista metsänomistajaa. Samalla myös metsänomistajien tavoitteet ovat monipuolistuneet. Puuntuotannolliset ja taloudelliset hyödyt ovat yhä suuremmalle osalle metsänomistajista vain osa metsien merkitystä. Metsänomistusrakenteen ja omistajien tavoitteiden monipuolistuminen epäilemättä jatkuu edelleen ja suurten ikäluokkien omaisuuden uusia osia jopa kiihtyy.

Tällainen kehitys asettaa huomattavia vaatimuksia mutta toisaalta tarjoaa myös mahdollisuuksia metsänomistajille palveluja tarjoaville tahoille. Erilaiset metsänomistajat tarvitsevat erilaisia metsäpalveluja, mikä tarkoittaa paitsi monipuolisempaa tuotevalikoimaa myös uudenlaisia jakelukanavia. Metsäpolitiikan toimeenpanossakin tarvitaan koko ohjauskeinojen kirjoo: normiohjausta lakien ja säädösten avulla, taloudellista ohjausta ja informaatio-ohjausta. Ohjauskeinojen hienosäätö ja keskinäisen painotuksen uudelleenarviointi on kuitenkin tarpeen. On myös syytä varautua suurten ikäluokkien jälkeiseen, koulutettujen kaupunkilaisomistajien aikaan kehittämällä informaatio-ohjausta monipuolisemmaksi.

Kirjallisuus

- Böckerman, P. 2000. Elinkeinorakenteen muutos – Näkökulma 1990-luvun murrokseen. Palkansaajien tutkimuslaitos. Työpapereita 168. 17 s.
- Etelätalo, E. 1989. Omatoimisuus ja menetelmät yksityismetsien hoitotoissa. Työtehoseuran julkaisuja 309. 162 s.
- Hanneliuss, S. 2000. Metsähallituksen metsätila-kaupat 1998. Myyjän muotokuva, kauppahintojen ja tilan hankinnan kannattavuuden arviointia. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 34. 60 s.
- Hartigan, J.A. 1975. Clustering algorithms. John Wiley & Sons, New York. 351 s.
- Hänninen, H. 2001. Purevatko metsäpolitiikan keinot metsänhoitorästeihin? Metsätieteen aikakauskirja 1/2001: 81-85.
- & Viitala, E.-J. 1994. Metsänomistuksen rakennemuutos ja metsätalouden edistämistointi. Julkaisussa: Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484: 75-105.
- , Karppinen, H., Ovaskainen, V. & Ripatti, P. 2001. Metsänomistajan uudistamiskäyttätyminen. Metsätieteen aikakauskirja 4/2001: 615-629.
- Ihalainen, R. 1992. Yksityismetsänomistuksen rakenne 1990. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 405. 41 s. + liitti.
- Järveläinen, V.-P. 1974. Yksityismetsänomistajien metsätaloudellinen käyttätyminen. Folia Forestalia 222. 190 s.
- 1978. Yksityismetsätalouden seuranta. Metsälöötökseen perustuvan tietojärjestelmän kokeilu. Folia Forestalia 354. 31 s.
- , Karppinen, H. & Ripatti, P. 1998. Yksityismetsien puunmyyntitulot omistajaryhmittäin ja alueittain. Metsätieteen aikakauskirja 4/1998: 555-565.
- Kansallinen metsäohjelma 2010. 1999. Maa- ja metsätalousministeriö. MMM:n julkaisuja 2/1999. 38 s.
- Karppinen, H. 1992. Metsänomistuksen muuttuvat tavoitteet. Työtehoseuran metsätiedote 508. 4 s.
- 1998a. Metsänomistajien muuttuvat tavoitteet. Julkaisussa: Hänninen, H. (toim.). Puuvarojen käyttömahdollisuudet. Metsäntutkimuslaitos – Metsälehti Kustannus. s. 28-32.
- 1998b. Values and objectives of non-industrial private forest owners in Finland. *Silva Fennica* 32(1): 43-59.
- 2000. Forest values and the objectives of forest ownership. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 757. 55 s. + 4 osajulkaisua.
- 2001. Perhemetsätalous sosiaalisen kestävyyden kivijalkana. Julkaisussa: Kangas, J. & Kokko, A. (toim.). Metsän eri käyttömuotojen arvottaminen ja yhteensovittaminen. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 800: 344-346.
- & Hänninen, H. 1992. An information system for monitoring private forestry. Julkaisussa: Proceedings of Working Parties of Forestry Institutions and Administration and Analysis and Evaluation of Forest Policies and Programs of the International Union of Forestry Research Organizations. Meeting at IUFRO XIX World Congress, Montreal, Canada, August 1990. s. 93-103.
- , Hänninen, H. & Ripatti, P. 1994. Mail inquiry vs. personal interview – the problem of reliability and non-response. *Scandinavian Forest Economics* 35: 110-130.
- , Hänninen, H. & Ripatti, P. 2000. Metsänomistuksen rakenteen muutos 1990-luvulla. Julkaisussa: Hetemäki, L. (toim.). Metsäsektorin suhdannekatsaus 2000-2001. Metsäntutkimuslaitos, s. 59-62.

- Kärhä, K. & Aarnio, J. 2001. Metsänhoitoyhdistysten puukaupallinen toiminta. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 797. 45 s. + 14 liites.
- Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta. Laki 1094/1996.
- Lewis-Beck, M.S. (toim.). 1994. Factor analysis and related techniques. SAGE Publications, Toppan Publishing, London. 424 s.
- Maatilatilastollinen vuosikirja 2000. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. SVT Maa-, metsä- ja kalatalous 2000: 15. 266 s.
- Metsänparannuslaki. Laki 140/1987.
- Metsätilastollinen vuosikirja 1999. Sevola, Y. (toim.). SVT Maa-, metsä- ja kalatalous 1999: 6. 352 s.
- Metsätilastollinen vuosikirja 2001. Peltola, A. (toim.). SVT Maa-, metsä- ja kalatalous 2001: 52. 374 s.
- Mielikäinen, K. 1999. Nuoren metsän hoidon kampanjan ensimmäinen vuosi. Työtehoseuran metsätiedote 607. 4 s.
- MTK:n tilastot vuosilta 1995–1998. 1996–1999. MTK.
- Mäkinen, P., Rummukainen, A. & Aarnio, J. 1997. Puunhankinnan organisointivat. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 647. 102 s.
- Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J. & Leskinen, E. 1997. Tutkimusaineiston analyysi. WSOY, Porvoo – Helsinki. 397 s.
- Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). 1994. Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484. 122 s. + liitt.
- & Ripatti, P. 1994. Johdanto. Julkaisussa: Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484: 7–11.
- & Ripatti, P. 1998. Metsäverojärjestelmän muutos, siirtymäkauden verovalinnat ja yksityismetsänomistajien puunmyynnit. Metsätieteen aikakauskirja 2/1998: 179–194.
- & Ripatti, P. 2000. Metsäverotuksen siirtymäkausi näkyy puunmyynnissä. Metsäntutkimus 2: 16–17.
- Riihinen, O. (toim.). 1990. Suomi 2017. Gummerus, Jyväskylä – Helsinki. 732 s.
- Riihinen, P. 1991. Metsätalous runsauden yhteiskunnassa. Academia Scientiarum Fennica. Vuosikirja – Year Book 1991–92. s. 121–127.
- Ripatti, P. 1991. Ennakkotuloksia yksityismetsälöiden omistajavaihdoksista ja osittamisesta. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 392. 39 s.
- 1993. Yksityismetsälöiden osittamiseen vaikuttavat tekijät Etelä-Suomessa. Helsingin yliopisto. Kulttuurimaantieteen lisensiaattitutkielma. 165 s.
- 1994. Yksityismetsien omistusrakenteen muutokset. Julkaisussa: Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484: 12–15, 18–27.
- 1998a. Metsien omistus. Julkaisussa: Hänninen, H. (toim.). Puuvarojen käyttömahdollisuudet. Metsäntutkimuslaitos – Metsälehti Kustannus. s. 62–67.
- 1998b. Naiset metsänomistajina. Julkaisussa: Ripatti, P. (toim.). Naiset metsäsektorilla. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 697: 26–37.
- 2000. Yksityismetsien omistusrakenteen muutos – myytit murtuvat. Julkaisussa: Päättäjien Metsäakatemia. Jatko-seminaari 3, Helsinki 14.2.2000. s. 4–5.
- Ruotsalainen, M. 1997. Metsänomistajakoulutus ja -neuvonta. Julkaisussa: Tapion taskukirja. 23. uudistettu painos. Metsälehti Kustannus. s. 125–129.
- Sailas, R. & Mikkonen, S. (toim.). 1994. 55+ Katsaus ikääntyvien elinoloihin. Tilastokeskus & Stakes. SVT Elinolot 1994: 1. 157 s.
- Seppälä, R. 1973. Ehdotus yksityismetsien hakuuipoistuman määrittämismenetelmäksi vuonna 1975. Metsäntutkimuslaitos. Konekirjoite. 36 s.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 2001. Tilastokeskus. 699 s. + kuv., kartt.

- Söderling, I. 1988. Maassamuuton ulottuvuudet. Yksilö-, alue- ja yhteiskuntatason tarkastelu Suomessa vuosina 1977–78 maassamuuttaneista. *Annales Universitatis Turkuensis C*65. 279 s.
- Tapion vuosikirjat ja vuositilastot 1990–1999. 1991–2000. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio.
- Toivonen, T. 1999. Empiirinen sosiaalitutkimus. Filosofia ja metodologia. WSOY, Porvoo – Helsinki – Juva. 447 s.
- Torvelainen, J. & Hänninen, H. 2001. Metsänomistajat julkisen tuen käyttäjinä. Julkaisussa: Hänninen, R. (toim.). *Metsäsektorin suhdannekatsaus 2001–2002*. Metsäntutkimuslaitos, s. 66–69.
- & Hänninen, H. 2002. Metsätalouden julkisen tuen kohdentuminen 1994–99. Käsikirjoitus Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja-sarjaan.
- & Ripatti, P. 2000. Julkinen tuki nuoren met-sän hoidon kannustimena. *Työtehoseuran metsätiedote* 621. 4 s.

Liite 1. Kyselylomake

METSÄNTUTKIMUSLAITOS
SKOGSFORSKNINGSINSTITUTET

METSÄNOMISTAJATUTKIMUS
Helmikuu 1999

NIMI
OSOITE

Hyvä metsänomistaja

Metsäntutkimuslaitoksessa tehdään valtakunnallinen yksityismetsätaloutta koskeva tutkimus, jossa selvitetään metsänomistuksen rakennetta, metsänomistajien metsätaloudellista toimintaa ja metsänomistuksen tavoitteita. Tutkimuksen tulokset julkaistaan kirjassa *Suomalaisen metsänomistajan muotokuva*.

Tutkimuksen aineisto kerätetään tällä kyselyllä. Teidän tilanne on siinä joukossa, joka on valittu edustamaan koko maan noin 300 000 metsätilaa ja niiden omistajia. Osoite- ja pinta-alatiedot olemme saaneet verohallinnosta.

Toivomme, että suhtaudutte tutkimukseen myönteisesti ja vastaatte kaikkiin kysymyksiin. Käsittelemme keräämiämme tietoja luottamuksellisesti, vain tutkimustarkoituksessa emmekä luovuta tietoja ulkopuolisille. Esitettävissä tuloksissa yksittäisten henkilöiden tiedot eivät tule esille.

Palauttakaa lomake täytettynä oheisessa vastauskuoressa mahdollisimman pian. Postimerkkiä ei tarvita, sillä Metsäntutkimuslaitos maksaa puolestanne postimaksun. Voitte halutessanne poistaa nimi- ja osoitetietonne lomakkeen yläosasta.

Kaikkien lomakkeen täytettynä palauttaneiden kesken arvomme useita palkintoja, jotka on esitelty seuraavalla sivulla. Voitte osallistua arvontaan täyttämällä lomakkeen viimeisellä sivulla olevan arvontalipukkeen ja palauttamalla sen vastauskuoressa.

Yhteistyöstä kiittäen

Aarne Reunala
Tutkimuskeskuksen johtaja

Pekka Ripatti
Hankkeen vastuututkija

TARKISTAKAA ALUKSI TILANNE PINTA-ALATIEDOT JA KORJATKAA NE TARVITTAESSA. Tilalla tarkoitamme kaikkia alla mainitussa kunnassa sijaitsevia rekisteritiloja, joilla oli sama omistaja tai samat omistajat vuonna 1998. Verohallinnon maatilarekisterin mukaan tilanne muodostui vuonna 1998 seuraavista rekisteritiloista ja pinta-ala oli seuraava: L1

Kunta
Rekisteritilat

Pinta-ala
Metsää, ha
Peltoa, ha

Mahdollinen korjaus

METLA 06099

PYYDÄMME, ETTÄ LOMAKKEEN TÄYTTÄÄ SE HENKILÖ, JOKA VASTAA TILAN METSÄ-ASIOIDEN HOIDOSTA. PÅ BEGÅRAN SÄNDER VI ER EN SVENSKSPRÅKIG BLANKETT.

- Useimpiin kysymyksiin voitte vastata merkitsemällä rastin sopivan vastausvaihtoehdon kohdalle.
- Puun myyntejä ja metsien hoitoa käsittelevissä kysymyksissä tarvitsemme tarkempia tietoja. Vihreällä paperilla on lyhyt ohje näitä kysymyksiä varten.
- Palauttakaa lomake oheisessa kuoressa mahdollisimman pian Metsäntutkimuslaitokseen. Postimerkkiä ei tarvita.
- Lomakkeen palauttaneet osallistuvat palkintojen arvontaan. Palkinnot lähetetään voittajille toukokuussa.
- Lisätietoja antavat tutkijat **Pekka Ripatti** (puh. 09–8570 5347), **Harri Hänninen** (puh. 09–8570 5728) ja **Heimo Karppinen** (puh. 09–191 7724).

LOMAKKEEN TÄYTETTYNÄ PALAUTTANEET OSALLISTUVAT SEURAAVIEN PALKINTOJEN ARVONTAAN:

1. **Jonsered RS 44 -raivaussaha** (arvo n. 4 700 mk)

2. **Puinen seinäkello** (arvo n. 700 mk)

3-5. **Vihreä valtakunta – Suomen metsäklusteri -kirja.**

Kaunis 350 -sivuinen juhlakirja (arvo n. 300 mk)

6-7. **Fiskars -halkaisukirves ja terotin** (arvo n. 270 mk)

8–12. **Lippalakki** (arvo n. 70 mk)

**KIRJOITAKAA NIMENNE JA OSOITTEENNE LOMAKKEEN TAKASIVULLE.
PALKINNOT LÄHETETÄÄN VOITTAJILLE TOUKOKUUSSA.**

MUISTAKAA VASTATA KAIKKIIN KYSYMYKSIIN.

A1 Tilan hallintatapa

- 1 Tila on yhden henkilön omistuksessa
 2 Tila omistetaan yhdessä puolison ja/tai lasten kanssa
 3 Tila on yhtymä, jossa on _____ jäsentä
 4 Tila on perikunta, jossa on _____ jäsentä

A2 Kyselyyn vastasi

- 1 Tilan omistaja
 2 Omistajan puoliso
 3 Muu perheen jäsen
 4 Perikunnan/yhtymän jäsen
 5 Muu henkilö, asema? _____

☞ JOS OMISTATTE TILAN YHDESSÄ PUOLISON JAITAI LASTEN KANSSA TAI TILA ON PERIKUNTA/YHTYMÄ, ILMOITAKAA SEURAAVISSA OMISTAJAA KOSKEVISSA KYSYMYKSISSÄ VASTAAJAN TIEDOT.

A3 Omistajan sukupuoli

- 1 Mies
 2 Nainen

A4 Omistajan syntymävuosi

Vuonna 19____

A5 Omistajan ammatti

 Eläkeläisillä ja työttömillä entinen ammatti

A6 Omistajan ammattiasema

- 1 Palkansaaja
 2 Maa- tai metsätalousyrittäjä
 3 Muu itsenäinen yrittäjä
 4 Eläkeläinen
 5 Muu (työtön, opiskelija, kotirouva)

A7 Omistajan peruskoulutus

- 1 Kansa- tai kansalaiskoulu
 2 Keskikoulu
 3 Peruskoulu
 4 Ylioppilastutkinto

A8 Omistajan ammattikoulutus

- 1 Ei tutkintoa
 2 Koulutasoinen tutkinto (esim. ammattikoulu)
 3 Opistotasoinen tutkinto
 4 Akateeminen tutkinto

A9 Työskentelettekö päätoimisesti metsäalalla?

- 1 En
 2 Kyllä

A10 Onko teillä metsäalan ammatillista koulutusta? (Muita kuin ns. metsänomistajakurseja.)

- 1 Ei
 2 Kyllä, metsäalan ammattitutkinto
 3 Kyllä, muun koulutuksen yhteydessä saatu

A11 Miten tila tai pääosa tilasta siirtyi omistukseenne (tai perikunnalle/yhtymälle)?

- 1 Perintönä
 2 Ostona vanhemmilta tai sukulaisilta
 3 Ostona vapailta markkinoilta
 4 Tilasta muodostui perikunta
 5 Muu saanto, mikä? _____

A12 Entä minä vuonna tämä tapahtui?

Vuonna 19____

A13 Onko tilanne metsäpinta-ala muuttunut viiden viimeisen vuoden (1994–98) aikana?

- 1 Ei *Sürtykää kysymykseen A14*
2 Kyllä, metsäpinta-ala on lisääntynyt _____ hehtaaria *Jatkakaa kohdasta (a)*
3 Kyllä, metsäpinta-ala on vähentynyt _____ hehtaaria *Jatkakaa kohdasta (b)*

(a) mistä syistä metsäala tällöin lisääntyi?

- 1 Saatiin perintö
2 Ostettiin vanhemmilta tai sukulaisilta
3 Ostettiin vapailta markkinoilta
4 Avioliiton kautta
5 Maan käyttötavan muutoksen vuoksi
(esim. pellonmetsitys)
6 Muu syy, mikä? _____

(b) mistä syistä metsäala tällöin väheni?

- 1 Annettiin ennakoperintö
2 Myytiin lapsille tai sukulaisille
3 Myytiin vapailta markkinoilla
4 Avioeron vuoksi
5 Maan käyttötavan muutoksen vuoksi
(esim. pellon raivaus, tie, sähkölinja)
6 Muu syy, mikä? _____

A14 Onko teillä (tai perikunnalla/yhtymällä) aikomusta myydä tai ostaa metsämaata vapailla markkinoilla seuraavien viiden vuoden (1999–2003) aikana?

- 1 Aion ostaa
2 Aion myydä
3 En osta enkä myy
4 En osaa sanoa

A15 Asutteko nykyään?

- 1 Vakinaisesti tilalla *Jatkakaa kohdasta (c)*
2 Muualla tilan sijaintikunnassa
3 Tilan sijaintikunnan ulkopuolella, missä? _____

(a) Miten pitkä on asuinpaikkanne ja tilan välinen etäisyys maanteitse? _____ kilometriä

(b) Kuinka paljon vietätte vuodessa aikaanne tilalla? _____ kuukautta/päivää vuodessa (tarpeeton yliviivataan)

(c) Mikäli kyseessä on perikunta tai yhtymä, niin voisitteko vielä ilmoittaa muiden jäsenten asuinkunnat (ulkomailla asuvilta maan nimi)? Jos kysymyksessä on ns. toisen polven perikunta, merkittää vain perikunnan alkuperäisten (elossa olevien) jäsenten asuinkunnat.

jäsen 2 _____ jäsen 3 _____ jäsen 4 _____ jäsen 5 _____
jäsen 6 _____ jäsen 7 _____ jäsen 8 _____ jäsen 9 _____

A16 Miten luonnehtisitte lapsuus- ja nuoruusvuosiene asuin ympäristöä?

- 1 Maaseutu
2 Taajama tai pienehkö kaupunki
3 Kaupunki, 20 000 - 100 000 asukasta
4 Kaupunki, yli 100 000 asukasta

A17 Entä nykyistä asuin ympäristöänne?

- 1 Maaseutu
2 Taajama tai pienehkö kaupunki
3 Kaupunki, 20 000 - 100 000 as.
4 Kaupunki, yli 100 000 asukasta

A18 Harjoitetaanko tilallanne maataloutta?

- 1 Ei *Siirtykää kysymykseen A19*
2 Kyllä *Jatkakaa kohdasta (a)*
3 Pellot on vuokrattu ulkopuolisille *Siirtykää kysymykseen A19*

(a) Mikä on tilanne päätuotantosuunta?

1 ☐ Maidontuotanto	5 ☐ Muu kotieläintuotanto
2 ☐ Naudanlihan tuotanto	6 ☐ Viljantuotanto
3 ☐ Sianliha- tai porsastuotanto	7 ☐ Muu kasvintuotanto
4 ☐ Siipikarjatalous	8 ☐ Muu, mikä _____

PERIKUNNAT JA YHTYMÄT: SIIRTYKÄÄ SUORAAN KYSYMYKSEEN A20.

A19 Arvioi kotitaloutenne yhteenlasketut bruttotulot (tulot ennen veroja) ja nettotulot (tulot verojen jälkeen) ilman puunmyyntituloja vuonna 1998. Tulot voivat koostua palkoista, palkkioista, maataloustuloista ja -tuista, yrittäjätuloista, eläkkeistä sekä pääomatuloista.

a) Bruttotulot yhteensä vuonna 1998

- 1 Alle 25 000 mk
2 25 000 – 50 000
3 50 000 – 100 000
4 100 000 – 150 000
5 150 000 – 200 000
6 200 000 – 300 000
7 300 000 – 400 000
8 400 000 – 500 000
9 500 000 – 750 000
10 750 000 – 1 000 000
11 Yli 1 000 000

b) Nettotulot yhteensä vuonna 1998

- 1 Alle 25 000 mk
2 25 000 – 50 000
3 50 000 – 75 000
4 75 000 – 100 000
5 100 000 – 150 000
6 150 000 – 200 000
7 200 000 – 250 000
8 250 000 – 300 000
9 300 000 – 400 000
10 400 000 – 500 000
11 Yli 500 000

A20 Kumman metsäveromuodon piirissä tilanne metsät ovat?

- 1 Pinta-alavero
2 Myyntivero
3 En osaa sanoa

A21 Kuinka suuri osuus 1990-luvulla viimeksi tehdystä puukaupasta saaduista tuloista käytettiin tai aiotaan käyttää tilan sijaintikunnassa?

Noin _____ % puunmyyntituloista Ei myyntejä 1990-luvulla

A22 Miten arvioitte kantohintojen kehittyvän reaalisesti (suhteessa muihin hintoihin)?

a) Kuluvan vuoden aikana

- 1 Nousevan
2 Pysyvän ennallaan
3 Laskevan
4 En osaa sanoa

b) Seuraavien 5 vuoden aikana

- 1 Nousevan
2 Pysyvän ennallaan
3 Laskevan
4 En osaa sanoa

B PUUNMYYNTEJÄ JA METSIEN HOITOA KOSKEVAT TIEDOT

☞ PUUNMYYNIT JA METSÄNHOITOTYÖT ILMOITETAAN VAIN LOMAKKEEN ENSIMMÄISEN SIVUN LOPUSSA MÄÄRITELLYLTÄ TILALTA

☞ KATSOKAA VIHREÄÄ VASTAUSOHJETTA PUUKAUPPA-ASIAKIRJOISTA SEKÄ KAUPANTEKO- JA HAKKUUAJANKOHDASTA.

B1 Kuinka paljon ja mitä puutavaralajeja olette myynyt tilaltanne viiden viimeisen vuoden (1994–98) aikana?

	1994	1995	1996	1997	1998	
Ei myyntejä	☐	☐	☐	☐	☐	
• Mäntytukki	_____	_____	_____	_____	_____	m ³
• Kuusitukki	_____	_____	_____	_____	_____	m ³
• Koivutukki	_____	_____	_____	_____	_____	m ³
• Mäntykuitupuu	_____	_____	_____	_____	_____	m ³
• Kuusikuitupuu	_____	_____	_____	_____	_____	m ³
• Lehtikuitupuu	_____	_____	_____	_____	_____	m ³
• Erikoispuu	_____	_____	_____	_____	_____	m ³
• Yhteensä	_____	_____	_____	_____	_____	m ³

B2 Kuinka paljon yllä mainituista puumääristä myytiin hankintakaupalla ja kuinka paljon metsänhoitoyhdistys myi puolestanne valtakirjalla?

	1994	1995	1996	1997	1998	Ei lainkaan
• Hankintakaupalla	_____	_____	_____	_____	_____	☐
• Metsänhoitoyhdistys myi valtakirjalla	_____	_____	_____	_____	_____	☐

B3 Kuinka paljon aiotte myydä puuta seuraavien viiden vuoden (1999–2003) aikana?

	1999	2000	2001	2002	2003	En aio myydä lainkaan
	_____	_____	_____	_____	_____	☐

B4 Oletteko lisäksi myynyt omasta metsästä tehtyä polttopuuta (esim. pilkettä, halkoa, rankaa tai haketta) viimeisten viiden vuoden (1994–98) aikana?

- 1 En
 2 Kyllä, yhteensä noin _____ pinokuutiometriä (p-m³) vuosina 1994–98

B5 Kuinka paljon tilanne metsissä on tehty seuraavia töitä viimeisten viiden vuoden (1994–98) aikana? Arvioikaa lisäksi, kuinka paljon töistä on tehty oman perheen työpanoksella.

☞ **KATSOKAA VIHREÄÄ VASTAUSOHJETTA TYÖLAJIEN MÄÄRITTELYISTÄ.**

Työlaji	Tehty kaikkiaan vuosina 1994–98	josta oman perheen työpanoksella	Ei tehty 1994–98
Uudistusalan			
– raivaus	_____ ha	_____ ha	☐
– muokkaus	_____ ha	_____ ha	☐
– kylvö	_____ ha	_____ ha	☐
– istutus	_____ ha	_____ ha	☐
Luontainen uudistaminen	_____ ha	_____ ha	☐
Nuoren metsän hoito			
– taimikonhoito	_____ ha	_____ ha	☐
– nuoren metsän kunnostus	_____ ha	_____ ha	☐
– pystypuiden karsinta	_____ ha	_____ ha	☐
Energiapuun korjuu	_____ ha	_____ ha	☐
Metsänlannoitus	_____ ha	_____ ha	☐
Uudisojitus	_____ ha	_____ ha	☐
Kunnostusojitus	_____ ha	_____ ha	☐
Metsätien tekeminen	_____ metriä	_____ metriä	☐
Muuta, mitä? _____	_____ ha	_____ ha	☐

B6 Kuinka paljon tilallanne on taimikkoa, taimikkovaiheen ohittanutta nuorta kasvatusmetsää ja ojitettua suota?

Tilalla on kaikkiaan	taimikkoa	nuorta kasvatusmetsää	ojitettua suota
_____ ha	_____ ha	_____ ha	_____ ha

B7 Kuinka suureksi arvioitte työtärpeen edellä mainituilla kohteilla seuraavien viiden vuoden (1999–2003) aikana?

Työtärpe vuosina 1999–2003	taimikonhoitoa	nuoren metsän kunnostusta	kunnostusojitusta
_____ ha	_____ ha	_____ ha	_____ ha

B8 Arvioikaa, kuinka paljon työtärpeesta tulisi tehdä eri rahoitusvaihtoehdoilla (a, b ja c) vuosina 1999–2003?

☞ **KATSOKAA VIHREÄÄ VASTAUSOHJETTA VALTION TUESTA.**

	Taimikonhoito	Nuoren metsän kunnostus	Kunnostusojitus
a) jos käytettävissä olisi vain omat varat, ei lainkaan valtion tukea?	_____ ha	_____ ha	_____ ha
b) jos valtion tukea saa nykyisin ehdoin?	_____ ha	_____ ha	_____ ha
c) jos tukea saisi 20 prosenttia nykyistä enemmän?	_____ ha	_____ ha	_____ ha

C METSÄTALOUDEN TIETOJEN HANKINTA

C1 Kuinka usein olette ollut henkilökohtaisesti tai puhelimella yhteydessä metsänhoitoyhdistykseen tai metsäkeskukseen seuraavissa metsäasioissa viimeisten viiden vuoden (1994–98) aikana?

Tapaamisen tai puhelinkeskustelun pääasiallinen aihe

Puukauppaan liittyvät asiat	___ kertaa	☐ en lainkaan
Metsänuudistaminen	___ kertaa	☐ en lainkaan
Taimikohoito tai nuoren metsän kunnostus	___ kertaa	☐ en lainkaan
Metsäsuunnitelmaan liittyvät asiat	___ kertaa	☐ en lainkaan
Verotukseen liittyvät asiat	___ kertaa	☐ en lainkaan
Valtion rahoitustuki tai laina	___ kertaa	☐ en lainkaan
Metsäalueen suojeleminen tai arvokkaan luontokohteen käsittely tai niihin liittyvät korvaukset	___ kertaa	☐ en lainkaan
Muut asiat _____	___ kertaa	☐ en lainkaan

C2 Kuinka usein olette osallistunut seuraaviin metsäalan tilaisuuksiin viimeisten viiden vuoden (1994–98) aikana? Tilaisuuksia järjestävät metsänhoitoyhdistykset, metsäkeskukset, metsäalan koulut, metsäyhtiöt, kansalais- ja työväenopistot, tutkimuslaitokset, pankit jne.

Yleisötilaisuudet

Metsäpäivä, luento- tai esitelmätilaisuus	___ kertaa	☐ en lainkaan
Metsäretkeily	___ kertaa	☐ en lainkaan

Koulutustilaisuudet

Illan tai puolen päivän metsäkurssi	___ kertaa	☐ en lainkaan
Yhden tai useamman päivän kurssi	___ kertaa	☐ en lainkaan

C3 Millä tavoin haluaisitte saada lisää tietoa metsien käsittelystä ja hoidosta?

	Kyllä, erityi- sesti	Kyllä, jossain määrin	En lainkaan
Metsäammattilaisen antama henkilökohtainen neuvonta	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Metsäalan koulutustilaisuudet (erilaiset metsäkurssit)	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Metsäalan yleisötilaisuudet (metsäpäivät, retkeilyt, esitelmät)	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Artikkelit metsäalan lehdissä	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Artikkelit sanomalehdissä	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Metsäalan opaskirjat	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Kotiin tulevat metsätiedotteet ja esitteet	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Television opetusohjelmat	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Radion opetusohjelmat	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Opetusohjelmat videokasetilla	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Internetin metsäsivut	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Muu, mikä _____	1 ☐	2 ☐	3 ☐

D METSÄNOMISTUKSEN TAVOITTEET

D1 Seuraavassa esitämme erilaisia metsänomistuksen tavoitteisiin liittyviä väittämiä. Kuinka tärkeiksi arvioitte ne oman metsänne kohdalla? Merkitkää jokaisen väittämän kohdalle vain yksi rasti.

	Erittäin tärkeä	Jokseenkin tärkeä	En osaa sanoa	Jokseenkin merkityksetön	Täysin merkityksetön
Virkistys ja vapaa-aika					
Metsäni on osa vapaa-ajanvietto- tai asuinpaikkani ympäristöä	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäni tarjoaa minulle marjastus- ja sienestysmahdollisuuksia	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsänomistus tarjoaa minulle mahdollisuuden metsästykseen	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäni tarjoaa minulle ulkoilumahdollisuuksia (esim. kävely, lenkkeily, retkeily)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäni tarjoaa minulle mahdollisuuden metsänhoitotöiden tekemiseen	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Puuntuotanto ja puunmyyntitulot					
Metsäni tarjoaa minulle säännöllisiä puunmyyntituloja kulutukseen	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäni on minulle suurten hankintojen rahoituslähde (asunto, auto, maatalousrakennukset ja -koneet)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäni tarjoaa minulle työtuloja (hankintalisä lasketaan työtuloksi)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsästäni saan kotitarvepuut	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäluonto ja -maisema					
Metsäni tarjoaa minulle mahdollisuuden hoitaa ja vaalia luonnon monimuotoisuutta (monipuolinen kasvi- ja eläinlajisto)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäni tarjoaa minulle kauneuselämyksiä	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäni on minulle luonnonsuojelun kohde	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Taloudellinen turvallisuus					
Metsäomaisuuteni parantaa luotonsaantimahdollisuuksiani	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäni tarjoaa taloudellisen turvan vanhuuteni varalle	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäni tarjoaa turvan poikkeustilanteiden varalle	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäomaisuuteni on inflaatiolta suojattua varallisuutta	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäni muodostaa perinnön omaisilleni	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsän tunnearvot					
Metsämaan omistamisella on minulle itseisarvoa (esim. sukutila)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäni on minulle paikka, jossa voin hiljentyä ja mietiskellä	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsäni kautta olen yhteydessä kotiseutuuni	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Sijoituskohde					
Metsäni on minulle rahan sijoituskohde	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Tonttien ja huvilapalstojen arvonnousu kohottaa metsäomaisuuteni arvoa	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

D2 Mikä edellä kuvatuista tavoitteista on teille tärkein?

1 ☐ Virkistys ja vapaa-aika	4 ☐ Taloudellinen turvallisuus
2 ☐ Puuntuotanto ja puunmyyntitulot	5 ☐ Metsän tunnearvot
3 ☐ Metsäluonto ja maisema	6 ☐ Sijoituskohde

E METSIEN UUDISTAMISEEN JA METSÄTALOUTEEN LIITTYVÄT MIELIPITEET

E1 Mitä uudistamismenetelmää mieluiten käyttäisitte omissa metsissä, jos voisitte valita menetelmän vapaasti, kasvuolosuhteista riippumatta?

☞ **KATSOKAA VIHREÄ VASTAUSOHJE UUDISTAMISMENETELMISTÄ.**

- 1 Avohakkuu ja istutus
2 Avohakkuu ja kylvö
3 Luontainen uudistaminen
4 En osaa sanoa *Siirtykää kysymykseen E2*

Entä miksi käyttäisitte juuri tätä menetelmää?

Vastatkaa kaikkiin kohtiin

Kyllä

Ei

Syntyvän puuston laatu on hyvä

1

2

Taimikko syntyy nopeasti

1

2

Uudistamiskustannukset ovat pienet

1

2

Voi käyttää valikoituja siemeniä ja taimia

1

2

Maisemalliset seikat puoltavat

1

2

Menetelmä on luonnonmukainen

1

2

Työmäärä on vähäinen

1

2

Uudistuminen on varmaa

1

2

Muu syy, mikä? _____

1

2

E2 Onko tilallanne metsäsuunnitelma tai metsätaloussuunnitelma?

- 1 Kyllä *Jatkakaa kysymyksestä E3*
2 Ei ole *Siirtykää kysymykseen E6*

E3 Suunnitelma on tehty

Vuonna 19____

E4 Suunnitelma on tilalla

- 1 ensimmäinen
2 toinen
3 kolmas tai useampi

E5 Koetteko, että metsäsuunnitelmasta on ollut teille merkittävää hyötyä?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Tilalta myytävää puumäärää arvioitaessa

1

2

3

Hakkuista saatavaa rahamäärää arvioitaessa

1

2

3

Metsänhoitotarvetta ja -kohteita arvioitaessa

1

2

3

Itse tehtäviä metsänhoitokohteita valittaessa

1

2

3

Arvokkaita luontokohteita paikannettaessa

1

2

3

E6 Aiotteko hankkia suunnitelman tai jos teillä jo on suunnitelma, uuden suunnitelman nykyisen vanhentuuessa?

- 1 Kyllä
2 En
3 En osaa sanoa

E7 Lopuksi esitämme teille eräitä metsätalouteen liittyviä väittämiä. Valitkaa kunkin väittämän kohdalla se vaihtoehto, joka parhaiten vastaa kantaanne. Väittämiin ei ole olemassa oikeita tai vääriä vastauksia. Merkitkää jokaisen väittämän kohdalle vain yksi rasti.

☞ METSÄNUUDISTAMISTÖILLÄ TARKOITETAAN HAKKUUN JÄLKEEN UUDISTUSALALLA TEHTÄVIÄ TÖITÄ.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Metsää kannattaa uudistaa ja sijoittaa rahat määräaikaistalletuksiin, obligaatioihin tai osakkeisiin	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Lainarahoitus on niin kallista, että suuret hankinnat on edullisempaa rahoittaa puun myynneillä	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Uudistamisvelvollisuus on syytä säilyttää metsälaissa, koska näin taataan tuottavan metsän säilyminen tuleville sukupolville	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Uudistamistöiden varmistamiseksi metsänomistajilta tulisi vaatia rahavakuus	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsänuudistamistyöt ovat tarpeettomia, koska hakkuualalta ei ole odotettavissa puunmyyntituloja omana elinaikanani	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsänuudistamistöiden tekeminen on periaatteessa tarpeetonta, koska luonto itse hoitaa asian parhaiten	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsänuudistamistöistä huolehtiminen takaa tuottavan metsän säilymisen lapsilleni	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsänuudistamistöistä huolehtiminen varmistaa metsämaiseman säilymisen	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsänuudistamistöiden tekeminen on järkevää, koska hyvin hoidetusta metsämaasta saa markkinoilla paremman hinnan	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Metsänuudistamistöiden tavoitteena on aikaansaada monikäyttöinen virkistysmetsä	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Valtion tuki taimikonhoitoon ja nuoren metsän kunnostukseen on riittävä, vaikka työt teetetään ulkopuolisilla	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Valtion tuki taimikonhoitoon ja nuoren metsän kunnostukseen on riittävä, kun työt tehdään itse	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Valtion tuesta metsätalouteen on ollut saatavissa riittävästi tietoa	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Valtion tuki kunnostusojitukseen on riittävä	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

Liite 2. Kyselyn vastausohjeet

METSÄNTUTKIMUSLAITOS
SKOGSFORSKNINGSINSTITUTET

Helmikuu 1999

Metsänomistajatutkimus – ohjeita kysymyksiin B1, B5 – B8 ja E1

Puun myyntejä ja metsänhoitotöitä käsittelevät kysymykset koskevat lomakkeen etusivun alareunassa määriteltyä tilakokonaisuutta. Merkitkää vuotuiset puunmyyntimäärät puutavara-lajeittain kuutiometreinä (esim. 267,2 m³). Työmäärät merkitään hehtaareina (esim. 1,3 ha) lukuunottamatta metsätien rakentamista, joka merkitään metreinä (esim. 330 m).

Kysymys B1

Samasta puukaupasta tehdään yleensä kolme paperia, jotka ovat aikajärjestyksessä:

1. leimausseloste
2. metsänhakkuusopimus, hankintasopimus tai valmiseräsopimus
3. mittaustodistus.

Mikäli mahdollista poimikaa puunmyyntimäärät mittaustodistuksista. Ellei mittaustodistuksia ole käytettävissä, voitte koota tiedot muista asiakirjoista. Mikäli puukaupasta ei ole käytettävissä mitään papereita, arvioikaa myyntimäärät muistinvaraisesti.

Jos ette muista puutaveralajikohtaisia määriä, niin merkitkää arvio kokonaismäärästä yhteensä-riville.

Merkitkää myyntimäärät kaupantekovuodelle, vaikka varsinainen hakkuu olisikin tapahtunut vasta seuraavana vuonna tai myöhemmin.

Erikoispuutavara-lajeja ovat mm. pylväspuut, vaneripuut, puomit, sorvipölkkyt, pikkutukit, parrun aiheet, lahoppu ja haapatukki. Vaikka kyse onkin hyvin erilaatuisista ja erihintaisista puutavara-lajeista, kunkin vuoden erikoispuumäärät lasketaan yhteen.

Kysymykset B5 – B7

Seuraavassa on määritely lyhyesti mitä kysymyksissä esiintyvillä työlajeilla tarkoitetaan.

Uudistusalan raivauksessa poistetaan tarpeeton ja uudistumista haittaava pienpuusto uudis-

tusalalta. Raivaus voidaan tehdä joko ennen päätehakkuuta tai sen jälkeen.

Uudistusalan muokkaus tarkoittaa maaperän paljastamista uudistamisen yhteydessä äestämällä, laikuttamalla, kulottamalla, mätästämällä tai auraamalla.

Luontaisessa uudistamisessa hakkuualalle jätetään parhaimpia täysikasvuisia puita siementämään alue. Siemenpuusto korjataan pois, kun hakkuuala on taimettunut.

Taimikonhoidossa liian tiheästä taimikosta poistetaan parhaiden kasvatettavaksi jätettävien puiden kehitystä haittaavat puut. Taimikonhoito voi olla perkausta, harvennusta tai kuusen-taimikon yllä olevan verhopuuston poistoa.

Nuoren metsän kunnostus tarkoittaa sellaista nuoren kasvatusmetsän harvennusta, mikä tehdään ennen varsinaista ensiharvennusta taimikkovaiheen jo ohittaneessa metsässä. Metsää harvennetaan, koska puusto on liian tiheä voidakseen kasvaa kunnolla suositusten mukaiseen ensiharvennushakkuuseen saakka. Yleensä nuoren metsän kunnostuksessa saadaan myytävää kuitupuuta alle 30–40 kuutiometriä hehtaarilta. Kuitupuun määrä voi myös jäädä niin vähäiseksi, että kaadetut puut jätetään maahan tai kerätään polttopuiksi.

Pystypuiden karsinnassa kasvatettavien puiden rungoista karsitaan oksat tyveltä aina viiden metrin korkeudelle saakka. Yleensä karsittavat puut ovat mäntyjä.

Energiapuun korjuu tehdään yleensä taimikonhoidon tai nuoren metsän kunnostuksen yhteydessä.

Metsänlannoitus on joko kasvatus- tai terveyslannoitusta.

Uudisojituksessa ojitetaan aikaisemmin ojittamaton luonnontilainen suo, räme tai korpi.

Kunnostusojitus tehdään yleensä kun ojen kuivatusteho heikentyy ja sen seurauksena alueen puuston kasvu kärsii. Ojaverkoston tehoa parannetaan perkaamalla vanhat ojat sekä kaivamalla tarvittaessa uusia täydennysojia. ☞

Metsätien tekeminen tarkoittaa joko puu-tavara-auton kestäväen *uuden tien tekemistä* tai *vanhan metsätien perusparannusta*. Tie rakennetaan yleensä yhteishankkeena naapuritilojen kanssa. Merkitkää vain oman tilanne maille rakennetun metsätien pituus metreinä.

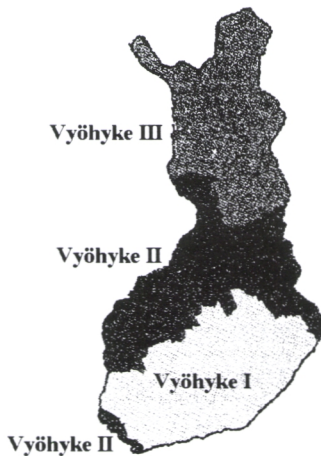
Kysymys B8

Työlajien toteutuskustannukset vaihtelevat mm. työn vaikeuden ja alueen perusteella. Vuonna 1997 keskimääräinen työkustannus oli taimikonhoidossa hieman alle 1 100 markkaa, nuoren metsän kunnostuksessa noin 1 500 markkaa ja kunnostusojituksessa hieman alle 600 markkaa hehtaarilta.

Valtion tuki taimikonhoitoon, nuoren metsän kunnostukseen ja kunnostusojitukseen vaihtelee maan eri osissa. Taulukossa on esitetty tuen osuus työkustannuksista eri tukivyöhykkeillä ja kartassa vastaavat tukivyöhykkeet. Metsänomistaja saa tuen avustuksena, jota ei tarvitse maksaa takaisin.

Taulukko. Tuen osuus työkustannuksista, %.

Työlaji	Tukivyöhyke		
	I	II	III
Taimikonhoito	50	60	70
Nuor. mets. kunnostus	50	60	70
Kunnostusojitus	40	55	65

Kartta. Tukivyöhykkeet.

Tuen suuruus markkoina vaihtelee myös vyöhykkeen sisällä kohteiden vaatiman työmenekin perusteella. Vaikeille kohteille saa enemmän tukea. Taimikonhoidossa ja nuoren metsän kunnostuksessa tuki voi olla enimmillään 850 mk/ha vyöhykkeellä I, 1 020 mk/ha vyöhykkeellä II ja 1 190 mk/ha vyöhykkeellä III.

Tuki on yhtä suuri sekä itse tehdyssä että vieraalla teetetyssä työssä. Kunnostusojituksen tuki myönnetään työn todellisten kustannusten perusteella.

Kysymys E1

Metsälain mukaan metsään on uudistushakkuun jälkeen saatava aikaan kasvatuskelpoinen taimikko kohtuullisessa ajassa. Uudistushakkuu voidaan tehdä joko avohakkuuna tai luontaisen uudistamisen hakkuuna. Uudistamismenettelmän valintaan vaikuttavat paljolti maaperän kasvuolosuhteet (esim. luontainen taimettumiskyky).

Avohakkuussa kaikki hakkuualueen puut poistetaan ja alue metsitetään joko istuttamalla tai kylvämällä. Alueelle voidaan kuitenkin jättää säästö- ja lahopuita monimuotoisuuden säilyttämiseksi. Ennen istutusta tai kylvöä maanpintaa muokataan uudistamisen edistämiseksi.

Luontaisen uudistamisen hakkuussa osa parhaista puista jätetään hakkuualueelle siementämään ala luontaisesti. Kun hakkuuala on taimettunut, siemenpuusto korjataan pois. Luontainen uudistaminen edellyttää lisäksi maanpinnan muokkausta. Myös luontaisen uudistamisen hakkuussa alueelle voidaan jättää säästö- ja lahopuita monimuotoisuuden säilyttämiseksi.

□□□

Suomalainen metsänomistaja 2000 -julkaisun tarkoituksena on antaa lukijalle ajantasainen kuva yksityismetsänomistuksen rakenteesta, metsänomistuksen tavoitteista ja metsänomistajien käyttäytymisestä. Julkaisussa tarkastellaan lisäksi metsänomistajakunnassa 1990-luvulla tapahtuneita muutoksia.

Teosta kirjoitettaessa on erityisesti ajateltu yksityismetsätalouden piirissä työtään tekeviä metsäammattilaisia unohtamatta itse kohdettakaan – metsänomistajia. Julkaisu käsittää runsaan tilastomateriaalin, joten se soveltuu myös hakuteokseksi ja oppikirjaksi niin tutkijoille kuin alan opiskelijoille.